
2015

**ASIGURAREA
ACCESULUI VICTIMELOR
VIOLENȚEI SEXUALE
LA PROTECȚIE LEGALĂ
ȘI SOCIALĂ ADECVATĂ**

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR	3
LISTA CASETELOR	3
SUMAR EXECUTIV	4
INTRODUCERE	7
I. CADRUL DE CERCETARE	9
1.1. Scopul și obiectivele studiului	10
1.2. Metodologia cercetării	10
1.3. Limitele de cercetare	11
II. VIOLENȚA SEXUALĂ – REPERE LEGISLATIVE ÎN REPUBLICA MOLDOVA	13
III. PROTECȚIE LEGALĂ ACORDATĂ VVS	20
3.1. Provocări în accesarea sistemului de justiție de către VVS	21
3.2. Acumularea probelor pentru pedepsirea infractorilor	24
3.3. Expertiza medico-legală	25
3.4. Audierea	26
3.5. Rapoartele de evaluare psihologică și expertiza psihiatrico-psihologică	27
3.6. Modul de identificare a unui avocat de către VVS	27
3.7. Presiunea și manipularea VVS pentru a-și retrage plângerea	28
3.8. Deficiențe și tergiversări din partea specialiștilor în drept	30
3.9. Asistență psihologică oferită în cadrul procedurilor legale	32
3.10. Prejudiciul material și moral	32
3.11. Corupția	32
3.12. Aprecierea sistemului de justiție	33
IV. PROTECȚIE SOCIALĂ ACORDATĂ VVS	36
4.1. Caracterizarea generală a prestatorilor de servicii pentru VVS	37
4.2. Profilul prestatorilor de servicii pentru VVS	44
4.3. Specialiștii angajați în prestarea serviciilor	50
4.4. Accesul la servicii sociale existente și calitatea acestora	51
4.5. Revenirea VVS în comunitate	53
V. COLABORAREA ÎNTRE ORGANIZAȚIILE CE OFERĂ ASISTENȚĂ LEGALĂ ȘI SOCIALĂ VVS	55
CONCLUZII	59
RECOMANDĂRI	62
ANEXE	65
Anexa 1. Date despre interviurile individuale aprofundate realizate cu specialiștii	65
Anexa 2. Date despre interviurile individuale realizate cu VVS	66
Anexa 3. Povestea vieții unei VVS	67

ABREVIERI

CAP

Centrul de Asistență și Protecție pentru victimele și potențialele victime ale traficului de ființe umane

CDF

Centrul de Drept al Femeilor

CNPAC

Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii

CP

Codul Penal al Republicii Moldova

DMPDC

Direcția Municipală pentru protecția drepturilor copilului

EMD

echipă multidisciplinară

La Strada

Asociația Obștească Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”

MJ

Ministerul Justiției

MMPSF

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei

OIM

Organizația Internațională pentru Migrație

ONG

organizație neguvernamentală

OP

ordonanță de protecție

TFU

trafic de ființe umane

VF

violență în familie

VS

violență sexuală

VVF

victimă/victime ale violenței în familie

VVS

victimă/victime ale violenței sexuale

LISTA CASETELOR

CASETA 1

Studiu de caz. Modul în care se recepționează uneori plângerile VVS de către organul de poliție

CASETA 2

Studiu de caz. Situație de retragere a plângerii de către victimă

CASETA 3

Studiu de caz. Victimă minoră a violului în grup, care a fost privată de libertate după ce și-a schimbat declarațiile sub presiune

CASETA 4

Studiu de caz. Situații când s-a recurs la împăcarea părților pe infracțiuni de VS

CASETA 5

Studiu de caz. Dificultățile cu care se confruntă VVS, pe parcursul procesului de judecată

CASETA 6

Studiu de caz. Caz de corupție în rândul medicilor-legiști

CASETA 7

Studiu de caz. Infracțiuni sexuale împotriva copiilor în familie

SUMAR EXECUTIV

Infracțiunile privind viața sexuală reprezintă o categorie specifică de infracțiuni care iau amploare în toate țările lumii, inclusiv în Republica Moldova. În afară de numărul în creștere a infracțiunilor din această categorie, asistăm și la diversificarea formelor – de la infracțiunea de viol, la cea de hărțuire sexuală, acostarea copiilor în scopuri sexuale etc.

În Republica Moldova drepturile tuturor cetățenilor sunt oficial recunoscute, însă există lacune evidente între cadrul normativ și aplicarea acestuia în practică în cazurile victimelor violenței sexuale (VVS). De obicei, aceste victime se confruntă cu multiple obstacole legale, sociale, culturale și economice, cu acces dificil la justiție. Conexiunea dintre sectorul justiției și serviciile sociale pentru VVS este la etapa incipientă, iar serviciile de asistență și reintegrare a acestora sunt inexistente. VVS nu au acces la servicii psihologice de calitate, la asistență juridică calificată și gratuită, acordată de către instituțiile de stat.

Studiul de față și-a propus drept scop să analizeze diferența dintre prevederile cadrului normativ și modul practic al asigurării protecției legale și sociale a VVS. Aceasta este o primă încercare în Republica Moldova de a evalua modul în care VVS le este asigurat accesul la protecția legală și socială, atât prin prisma opiniei specialiștilor din sistemul de justiție și cel social, cât și a VVS.

În mod special, studiul s-a axat pe următoarele obiective: (i) identificarea serviciilor existente pentru VVS; (ii) cunoașterea nevoilor VVS și a răspunsului statului la aceste nevoi; (iii) determinarea accesibilității serviciilor de asistență și protecție pentru VVS; (iv) analiza competenței specialiștilor ce oferă servicii pentru VVS; (v) identificarea lacunelor existente în asigurarea accesului VVS la protecție legală și socială adecvată; (vi) formularea recomandărilor de îmbunătățire a serviciilor pentru VVS.

Pentru atingerea scopului și a obiectivelor cercetării au fost colectate date primare cu ajutorul metodei anchetei în bază de chestionar și a interviului individual aprofundat de la managerii prestatorilor de servicii pentru victimele violenței în familie (19 instituții), specialiști din domeniul sistemului de protecție legală¹ și socială² (35 interviuri individuale aprofundate), precum și VVS (14 interviuri individuale aprofundate). O provocare importantă a acestui studiu a fost realizarea interviurilor individuale

aprofundate cu VVS, pentru a cunoaște opinia acestora despre serviciile de care au beneficiat, precum și necesitățile specifice spre a asigura protecția legală și socială adecvată.

Datele cercetării atestă că numărul adresărilor din partea victimelor la serviciile de asistență juridică și protecție socială este redus. Situația dată este determinată de mai mulți factori: (i) stereotipurile din societate care blamează, de obicei, victima și nu agresorul; (ii) neîncrederea VVS în persoanele care o înconjoară, dar și în profesioniști; (iii) dependența de agresor sau frica insuflată de acesta; (iv) lipsa informațiilor unde trebuie să se adreseze în astfel de situații; (v) nivelul redus de cunoștințe juridice etc.

Specialiștii din organele de drept au semnalat probleme în obținerea materialului probatoriu ce trebuie prezentat în instanțele de judecată pentru că (i) VVS nu sunt informate și nu păstrează probele infracțiunii; (ii) o parte din VVS se adresează tardiv la organele de drept și este dificil de a proba în instanță infracțiunea cu caracter sexual etc. Aceste situații determină neîncrederea VVS în sistemul de justiție, pe de o parte, dar și umilința la care sunt expuse de către sistem, pe de altă parte.

O parte componentă importantă pentru inițierea dosarului penal împotriva agresorului o constituie rezultatele expertizei medico-legale a VVS. Specialiștii în drept au semnalat că este necesar de îmbunătățit condițiile în care are loc expertiza medico-legală, echipamentul medical, dar și atitudinea acestor specialiști față de VVS, inclusiv, trebuie de reformat domeniul expertizei, pentru ca documentele emise de acest organ să nu lase loc de interpretări.

Amendamentele la art. 110³ ale Codului de procedură penală permit ca un copil să fie audiat în mod ideal doar o singură dată la etapa urmăririi penale de către judecătorul de instrucție. Însă victimele, care au depășit vârsta de 14 ani, intră în categoria persoanelor care sunt abordate de legislația de procedură penală exact ca și adulții și sunt audiate în prezența agresorului. Confruntarea VVS adulte cu agresorul este o procedură frecvent utilizată în procesul de audiere, fiind considerată singura modalitate de a stabili adevărul atunci când toate probele au fost distruse.

Rapoartele de evaluare psihologică se utilizează în practica judiciară. Aceste rapoarte ajută polițistul, procurorul să înțeleagă circumstanțele infracțiunii, pentru că psihologul în acel raport descrie mecanismele de manipulare, de constrângere ale agresorului. Unii judecători au evidențiat că rapoartele de evaluare psihologică, dacă sunt elabo-

¹ În cadrul acestui raport, prin „specialiști din domeniul sistemului de protecție legală” se are în vedere specialiștii din organele de drept – polițiști, ofițeri de urmărire penală, procurori, judecători, avocați.

² În cadrul acestui raport, prin „specialiștii din domeniul sistemului de protecție socială” se are în vedere psihologii, asistenții sociali, lucrătorii sociali, asistenții sociali comunitari etc.

³ Legea nr. 163 din 18.07.2014.

rate profesionist, au valoare pentru instanța de judecată. Este important de evidențiat că actualmente rapoartele de evaluare psihologică nu au o structură uniformizată și există inițiative de a le standardiza, inclusiv a opera amendamente la legislație, ca ele să fie recunoscute în calitate de probă.

Odată inițiată procedura penală, VVS ajunge să se confrunte cu o altă problemă – presiunea din partea infractorului, rudelor acestuia pentru a-și retrage plângerea. VVS sunt foarte vulnerabile emoțional, ușor influențabile de către agresor și, dacă nu sunt încurajate, în marea lor majoritate abandonează procesul penal inițiat pentru pedepsirea agresorului. Există și specialiști în drept care nu țin cont de vulnerabilitatea VVS, de faptul că acestea pot fi manipulate, amenințate ca să-și retragă plângerea. Actualmente sistemul legal din Republica Moldova admite ca aceste victime să fie impuse să-și retragă declarațiile sub presiune. Paradoxal, dar ele apoi ajung și în judecată pentru „mărturii false”, chiar dacă există probe evidente ale infracțiunii sexuale săvârșite asupra lor.

Majoritatea victimelor, care au apelat la organele de drept pentru a pedepsi agresorul, au evidențiat durata mare pentru acumularea probelor și judecarea cazului.

Tergiversarea dosarului determină victimele să-și piardă frecvent curajul, iar nedreptatea pe care o văd, le face să renunțe la pedepsirea agresorului. Sunt puține cazuri când VVS este hotărâtă și lupte până la pedepsirea definitivă a infractorului de către instanța de judecată.

Puține dintre VVS adulte, după ce au depus plângere la poliție și a fost inițiată cauza penală împotriva agresorului, au beneficiat de asistența psihologică din partea centrelor de plasament sau a unor organizații neguvernamentale care le-au oferit serviciile unui avocat. În același timp, există dovezi că asistența psihologică și juridică de care beneficiază VVS, până la începerea procesului de judecată, joacă un rol important, deoarece, la acel moment, ea este informată despre drepturile și responsabilitățile sale și este mai stabilă din punct de vedere emoțional.

Impactul VS asupra personalității victimei este neglijat la ora actuală de sistemul de justiție. Expertizele psihiatrico-psihologice nu pot aprecia impactul traumei asupra dezvoltării personalității. Situațiile de inițiere a dosarelor privind compensarea prejudiciului material și moral sunt rare. Respectiv, specialiștii au semnalat necesitatea ca judecătorii să se expună asupra prejudiciului material și moral când pronunță decizia instanței.

Specialiștii din sistemul de drept au recunoscut prezența unor acțiuni de corupție în cazul în care VVS se adresează

în instanță. Există mulți factori ai acestor situații, dar cel de bază se referă la nedorința specialiștilor de a ieși din starea de confort. Avocații VVS au menționat și situații de coruptibilitate în rândul experților care efectuează rapoartele de examinare medico-legală.

Cele evidențiate relevă că sistemul justiției, în cazul VVS, nu poate fi caracterizat ca fiind unul prietenos. Deși există un cadru normativ, care prevede anumite mecanisme de interacțiune a specialiștilor, există o mare diferență între situația *de jure* și cea *de facto*. Mecanismul de implementare a cadrului legal este defectuos. Lacunele în sistemul de justiție, cu referire la VVS, sunt multiple: (i) posibilitățile de interpretare diferită a cadrului normativ; (ii) activități de prevenire limitate; (iii) lipsa specialiștilor instruiți în acest domeniu; (iv) încălcarea principiilor deontologice de către specialiști; (v) practici de confruntare a victimei cu agresorul etc. Cu toate acestea, în Republica Moldova se întreprind măsuri pentru ca sistemul de justiție să devină unul prietenos. Există unele progrese, dar acestea se referă la copii victime ale infracțiunilor, inclusiv la copiii VVS, care nu au împlinit vârsta de 14 ani.

Problema VS nu constituie la ora actuală o prioritate nici pentru APC, nici pentru APL. Acțiunile întreprinse în acest domeniu se bazează pe inițiativele sectorului neguvernamental, dar acestea sunt insuficiente pentru a acorda asistență legală și socială adecvată acestei categorii de victime. Autoritățile trebuie să-și asume o mai mare responsabilitate pentru realizarea drepturilor la protecție pentru aceste persoane, iar societatea civilă, împreună cu comunitatea donatorilor, ar putea contribui semnificativ la dezvoltarea serviciilor de suport pentru VVS. Pentru aceasta, se cer mai multe acțiuni atât din partea reprezentanților sistemului de drept, cât și a celor din sistemul social.

Cercetarea efectuată relevă că actualmente unele VVS sunt plasate în centrele care oferă servicii victimelor violenței în familie (VVF) sau victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (TFU). Printre beneficiarele centrelor maternale, adăpostului „Casa Mărioarei” s-a constatat că unele femei, care au fost supuse violenței în familie, au fost supuse și abuzului sexual. În pofida acestui fapt, centrele menționate nu duc o statistică diferențiată a beneficiarelor, înscriindu-le pe toate în categoria de VVF, oferindu-le practic aceleași servicii. Aceeași situație se atestă și în cazul centrelor de plasament pentru copii. Acestea oferă servicii pentru copiii din familiile socialmente vulnerabile, familiile în care există violență fizică, neglijare etc. Printre beneficiarii acestora, în ultimii ani se înregistrează și copii, victime ale abuzului sexual. Însă VVS, copii și adulți, au nevoie de servicii specializate, axate pe nevoile lor specifice. Inițiativa unor instituții de a oferi servicii acestei categorii de beneficiari este salutară, dar este nevoie de instruirea corespunzătoare a specialiștilor, dezvoltarea și finanțarea adecvată a serviciilor specializate pentru VVS.

Numărul de specialiști, încadrați în prestarea serviciilor pentru VVF, variază în funcție de tipul instituției, capacitatea și specificul acesteia. În medie, organizațiile care oferă plasament au în jur de 10 angajați, iar în centrele maternale numărul specialiștilor variază între 6-8 persoane. Specialiștii de bază, în marea majoritate a instituțiilor, includ: psiholog, asistent social, pedagog sau pedagog social (în cazul copiilor), asistent medical (în unele instituții lucrează cu program deplin, în altele cu program parțial) și jurist (în unele instituții este prezent ca specialist de bază sau prin cumul, în alte instituții acesta lipsește).

Un rol important în asistență psihologică, suport informațional și referire a VVS au actualmente serviciile Centrului Internațional „La Strada” - Linia Fierbinte, Telefonul Copilului și Telefonul de Încredere pentru Femei, servicii care oferă consultare 24/24, 7 zile pe săptămână, precum și asistența juridică calificată acordată acestor persoane. Cel mai mare număr de juriști este la Centrul de Drept al Femeilor, AO „Promo-LEX”, Centrul Internațional „La Strada”, Centrul de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale TFU.

Accesul VVS la instituțiile care oferă plasament, în special, centrele maternale, Centrul de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane din Chișinău, Centrul „Casa Mărioarei” se face prin intermediul organului teritorial de asistență socială, prin referirea de către APL sau APC, prin intermediul organului teritorial de poliție, prin referirea de către organizații neguvernamentale sau membri ai comunităților. Pentru a beneficia de serviciile centrului de plasament este nevoie de un demers, certificat medical, acte de identitate și alte formulare. Dacă este un caz de urgență, VVS poate fi primită și în lipsa unor acte, acestea perfectându-se ulterior, pe perioada aflării în cadrul centrului. Restricțiile în oferirea serviciilor de plasament sunt: (i) vârsta (în dependență de specificul centrului, există categorii de vârstă pentru care nu se oferă asistență); (ii) prezența unei boli mentale – victimele, care suferă de retard mintal ușor, sunt acceptate, iar cele care au dereglări psihice mai severe nu pot fi acceptate în calitate de beneficiare ale centrului, deoarece pun în pericol viața și securitatea altor beneficiare; (iii) prezența tuberculozei; (iv) prezența unei dezabilități fizice care reduce mobilitatea persoanei – centrele nu dispun de condițiile fizice necesare pentru a asigura deplasarea persoanelor cu dizabilități; (v) dependența de alcool – în cazul când VVS consumă alcool, ele sunt trimise inițial să treacă un curs de dezalcoolizare și doar după aceasta sunt acceptate în centru; (vi) dependența de droguri – așa

victime nu au fost identificate, însă, de asemenea, ar fi necesar ca să treacă un curs specializat, după care să fie admise în centru.

Cartografierea relevă mai multe puncte slabe în protecția socială a VVS. Acestea cuprind: (i) lipsa serviciilor specializate atât pentru copiii, cât și pentru adulții VVS; (ii) lipsa serviciilor de durată, asistență în centrele pentru VVF fiind acordată doar în perioada de criză; (iii) lipsa asistenței juridice în unele centre maternale; (iv) lipsa serviciilor de prevenire a VS la nivelul comunității; (v) lipsa activităților de reintegrare a VVS în comunitate, în paralel cu serviciile oferite familiei.

Trebuie dezvoltate și programe de protecție pentru VVS, fiindcă deși acestea beneficiază actualmente de consiliere psihologică gratuită oferită de unii prestatori de servicii sociale, ele nu sunt protejate și nu sunt în siguranță. În Republica Moldova există legea cu privire la protecția martorilor, însă aceasta nu cuprinde și VVS în calitate de beneficiari. În aceste condiții, trebuie creat sistemul de protecție și siguranță a VVS, pentru a spori încrederea acestora în autoritățile statului.

Colaborarea dintre instituții în asistarea VVS reprezintă o provocare, pentru că fiecare instituție are propriile regulamente, reguli și sistem birocratic. Actualmente nu există o viziune unică a instituțiilor ce oferă asistență legală și socială pentru VVF, inclusiv VVS. O atenție deosebită trebuie acordată modului de interacțiune dintre specialiștii din sistemul social și cel legal, de la momentul când VVS depune plângerea la organul de poliție sau este identificată la nivel de comunitate.

Cercetarea dată este destinată specialiștilor din domeniul justiției (polițiști, ofițeri de urmărire penală, procurori, judecători) ce investighează și examinează cazurile de violență sexuală; specialiștilor din domeniul social și medical (manageri, psihologi, pedagogi, asistenți sociali, medici etc.), care sunt implicați în asistența VVF, nemijlocit VVS, și, nu în ultimul rând, decidenților. Rezultatele cercetării servesc drept bază pentru elaborarea unor recomandări pentru asigurarea accesului VVS la asistența legală și socială adecvată. Recomandările raportului sunt structurate în dependență de factorii de decizie cărora se adresează (reprezentanții sistemului de justiție, sistemului de protecție socială, sistemului de sănătate și societății civile) și includ momentele strategice importante pentru acțiunile necesare de a fi întreprinse în dezvoltarea serviciilor pentru VVS în Republica Moldova.

INTRODUCERE

Infracțiunile privind viața sexuală reprezintă o categorie specifică de infracțiuni care iau amploare în toate țările lumii, inclusiv în Republica Moldova. În afară de numărul în creștere al infracțiunilor din această categorie, asistăm și la diversificarea formelor – de la infracțiunea de viol, la cea de hărțuire sexuală, acostare a copiilor, în scopuri sexuale etc. Astfel, **chiar dacă în Codul penal (CP) al Republicii Moldova au fost efectuate modificări și ajustări ținându-se cont de noile realități sociale, modul de înregistrare a acestor infracțiuni de către organele abilitate (Inspectoratul General de Poliție, Biroul Național de Statistică etc.) lasă încă de dorit** pentru că nu cuprind diferențierea infracțiunilor sexuale pe categoriile prevăzute de Codul penal – violul (art. 171), acțiunile violente cu caracter sexual (art. 172), hărțuirea sexuală (art. 173), raportul sexual cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani (acte de penetrare vaginală, anală, bucală etc., art. 174), acțiunile perverse (art. 175) și infracțiunile cu caracter sexual asupra copiilor, prin intermediul tehnologiilor de informare și comunicare, (acostarea copiilor în scopuri sexuale, art. 175').

Datele Biroului Național de Statistică din Republica Moldova prezintă actualmente doar infracțiunea de viol. Datele statistice ale acestei instituții relevă o creștere a violului ca infracțiune sexuală – de la 215 cazuri în anul 2000 la 352 de cazuri în 2014. Numărul cazurilor de viol raportate la 100 000 de locuitori relevă aceeași tendință de creștere de la 6 cazuri în 2000 la 10 cazuri în 2014.⁴

Statistica organelor de poliție prezintă 332 de cazuri de viol și 273 de cazuri de violență sexuală în anul 2014. De

asemenea, se înregistrează o ușoară creștere a infracțiunilor sexuale în familie: de la 29 la 30 de cazuri a infracțiunilor de viol în anii 2013-2014 a infracțiunilor de viol (art. 171 CP) și de la 11 la 20 de cazuri de acțiuni violente cu caracter sexual (art. 172 CP) pentru aceeași perioadă.⁵

Însă **nici datele Biroului Național de Statistică, nici cele ale Inspectoratului General de Poliție nu reflectă cu exactitate realitatea socială.** Numărul cazurilor de violență sexuală este mult mai mare, dar aceste cazuri nu sunt semnalate organelor de drept, pentru că violența sexuală este un tabu în societatea moldovenească. Datele cercetării „*Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova*” relevă că aproape fiecare al cincilea bărbat a făcut sex cu o fată/femeie, fără ca aceasta să-și dorească, iar aproape fiecare al patrulea bărbat cu o fată/femeie, care era prea beată ca să spună că nu-și dorește acest lucru. 18 la sută dintre bărbați au recunoscut utilizarea forței pentru a întreține relații sexuale și cu actuala prietenă/soție, iar 14 la sută dintre bărbații au utilizat forța pentru a face sex cu fosta prietenă/soție. Aproximativ 5 la sută dintre bărbați au săvârșit abuz sexual în grup.⁶

Violența sexuală este forma de violență cea mai puțin recunoscută și raportată. Marea majoritate a cazurilor nu ajung în atenția autorităților. Factorii de bază care favorizează această situație sunt multipli: (i) normele sociale stereotip în care masculinitatea este asociată cu dominația și agresivitatea, iar feminitatea cu supunerea; (ii) învinuirea persoanelor care sunt victime ale acestor situații, ca fiind de vină pentru producerea acestor infracțiuni;⁷ (iii) frica persoanelor de a denunța astfel de cazuri, pentru a nu fi blamate, marginalizate etc.

⁴ <http://statbank.statistica.md/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=JUS0101&ti=Infractions+inregistrate+dupa+tipul+infracțiuni%2C+2000-2014&path=../Database/RO/12%20JUS/JUS01/&lang=1>

⁵ http://www.igp.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_privind_violenta_in_familie_12_luni_2014.pdf

⁶ *Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova*. – IMAGES, Centrul de Drept al Femeilor, SocioPolis. Chișinău, 2015, p. 96

Parcursul victimelor violenței sexuale prin sistemul de justiție este anevoios și descurajant, acestea fiind uneori victimizate și de specialiștii cu care intră în contact – polițiști, ofițeri de urmărire penală, medici legiști, procurori, judecători. **Există și bariere legislative care conduc la lipsa protecției efective în fața agresorilor, la o rată mică a condamnărilor, însoțită de pedepse blânde.**

Protecția efectivă a drepturilor fiecărui cetățean este o condiție *sine qua non* a tuturor proceselor legale dintr-o societate democratică, unde supremația legii veghează asupra prevenirii oricăror atentate asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Deși în Republica Moldova drepturile tuturor cetățenilor sunt oficial recunoscute, există lacune evidente între prevederile legislative și modul de implementare a acestora în practică. În multe cazuri VVS se confruntă cu multiple obstacole legale, sociale, culturale și economice, inclusiv cu modul neplăcut în accesarea sistemului justiției. **Conexiunea dintre sectorul justiției și serviciile sociale pentru VVS este la etapa incipientă**, iar serviciile de asistență și reintegrare a acestora în comunitate practic lipsesc. Actualmente, VVS nu au acces la servicii psihologice de calitate, la asistență juridică calificată și gratuită acordată de instituțiile de stat.

În cazul copiilor VVS, semnalăm **existența a 17 camere de audiere special amenajate**.⁸ Potrivit recomandărilor internaționale, copiii trebuie să depună mărturii în cele mai favorabile încăperi cu cele mai potrivite condiții,

ținându-se cont de vârsta lor, nivelul de maturitate și oricare deficiențe de comunicare pe care ei le-ar putea avea. În orice circumstanțe, *interesul superior al copilului* este punctul de plecare și vectorul tratamentului ce urmează a fi aplicat copilului victimă de către toți actorii pe seama cărora este pusă apărarea și garantarea drepturilor copilului.

O provocare pentru Republica Moldova este **lipsa unui concept clar privind instruirea specializată a profesioniștilor din domeniul legal și social**, care au în gestiune cauze de infracțiuni sexuale, fapt ce duce, pe de o parte, la organizarea unor instruirii sporadice, de scurtă durată, în special inițiate de reprezentanții societății civile, pe de altă parte, nu asigură ca anume specialiștii instruiți să gestioneze cazurile VVS.

Reieșind din problemele enunțate, studiul de față și-a propus drept scop să prezinte diferența dintre contextul legal și practic al asigurării protecției legale și sociale a VVS. Studiul de față este o primă încercare în Republica Moldova de a arăta **dimensiunea și gravitatea acestui fenomen** și de a **evalua modul în care VVS le este asigurat accesul la protecție legală și socială**, atât prin prisma opiniei specialiștilor din sistemul de justiție și cel social, cât și a opiniei personale a VVS.

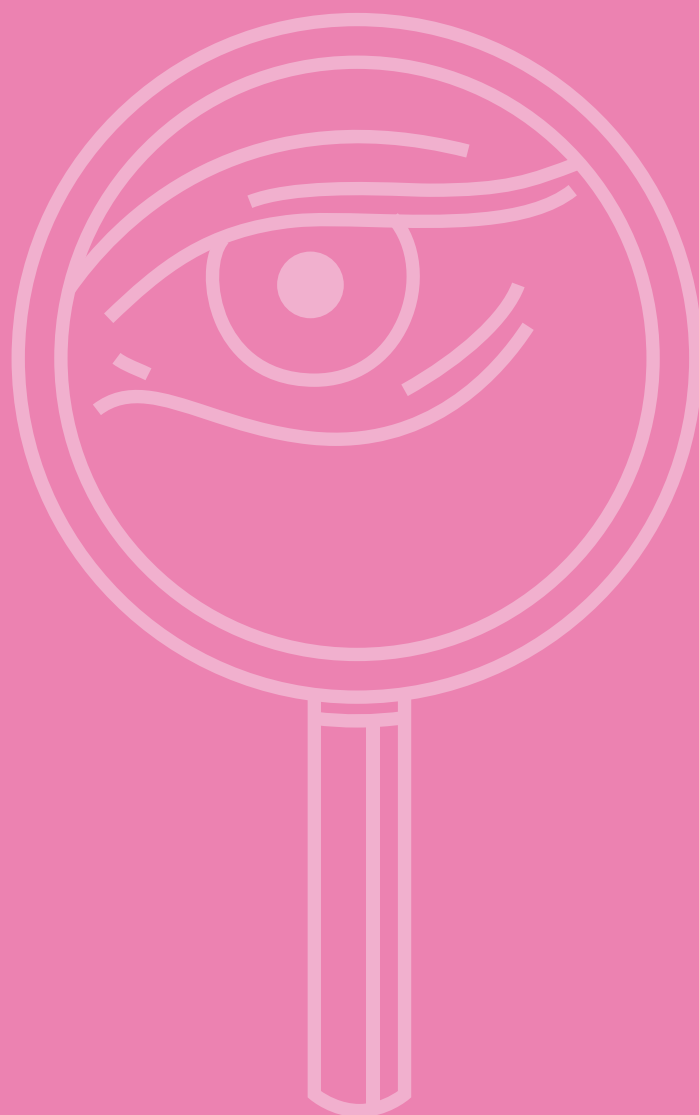
---

⁷ Femeia este responsabilă, în opinia a peste 40 la sută dintre bărbați, și pentru cazurile de viol, iar dacă aceasta are o reputație proastă sau nu opune rezistență fizică când este violată, aceste cazuri nu pot fi considerate drept viol. *Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova*. – IMAGES, Centrul de Drept al Femeilor, SocioPolis, Chișinău, 2015, p.94.

⁸ 12 camere de audiere a copiilor în procuratură, 3 – în judecătorii și alte 2 ale ONG-ilor.

CADRUL DE CERCETARE

1.1. Scopul și obiectivele studiului

Scopul studiului a fost analiza accesului VVS la protecție legală și socială. În mod special, studiul s-a axat pe următoarele **obiective**:

- identificarea serviciilor existente pentru VVS;
- determinarea accesibilității serviciilor de asistență și protecție pentru VVS;
- cunoașterea nevoilor VVS și a răspunsului statului la aceste nevoi;
- identificarea lacunelor existente în asigurarea accesului VVS la protecție legală și socială adecvată;
- analiza gradului de pregătire al specialiștilor ce oferă servicii pentru VVS;
- înaintarea unor recomandări întru îmbunătățirea serviciilor existente pentru VVS.

1.2. Metodologia cercetării

Pentru atingerea scopului și a obiectivelor cercetării, s-a utilizat o abordare complexă din punct de vedere metodologic. Au fost colectate date primare cu ajutorul metodei anchetei în bază de chestionar și a interviului individual aprofundat de la următoarele grupuri țintă: manageri de servicii acordate victimelor violenței în familie (VVF), specialiști din domeniul sistemului de protecție legală și socială, precum și VVS (Figura 1). Metodele de cercetare au permis triangularea datelor, dar și cunoașterea opiniei privind accesul victimelor la protecție socială și legală, din perspectiva diferitor actori (victime, specialiști în domeniul protecției legale și sociale).

Spre a cunoaște serviciile existente pentru VVS s-a realizat cartografierea serviciilor prestate de diverse instituții pentru VVF. În cadrul cartografierii s-a urmărit identificarea numărului VVS care au beneficiat de servicii și specificul serviciilor oferite. În paralel, au fost intervieuați diferiți specialiști care au oferit servicii nemijlocit pentru acest grup de beneficiare – psihologi, asistenți sociali, lucrători sociali, polițiști, ofițeri de urmărire penală, specialiști în medicina legală, procurori, avocați ai inculpaților, avocați ai victimelor, judecători etc.

O provocare importantă a acestui studiu a fost realizarea interviurilor individuale aprofundate cu VVS, pentru a cunoaște opinia acestora despre serviciile de care au beneficiat, precum și nevoile specifice pentru a asigura protecție legală și socială adecvată. Au fost realizate interviuri cu VVS, care au acceptat să participe la cercetare după ce li s-a explicat scopul și importanța studiului, asigurându-le anonimatul și confidențialitatea. Au fost realizate 12 interviuri individuale aprofundate cu VVS, care au beneficiat de servicii juridice și/sau sociale și 2 interviuri individuale aprofundate cu VVS, care nu au beneficiat de nici un fel de servicii. Toate VVS au semnat un formular de consimțământ în cazul în care și-au manifestat acordul să participe la cercetare. Dintre cele 14 VVS – 8 sunt victime ale violenței, 2 – victime ale violenței în familie, inclusiv violenței conjugale, 2 – victime ale abuzului sexual din partea tatălui, 2 – victime ale exploatarei sexuale. După criteriul vârstă – 6 victime sunt minore, 6 adulte și 2 persoane în etate.

În cadrul acestui studiu au fost colectate date din diferite unități teritoriale administrative ale Republicii Moldova. Totuși predomină specialiștii din mun. Chișinău, pentru

FIGURA 1 / EȘANTIONUL CERCETĂRII

că aici sunt amplasate cele mai multe organizații ale societății civile la care sunt referite sau apelează VVS. În realizarea cercetării au fost intervievați specialiști atât de sex masculin, cât și feminin.

Perioada de colectare a datelor:
1 August - 30 octombrie 2015.

1.3. Limitele de cercetare

Cercetarea realizată a fost influențată de unele limitări.

Evidența VVS de către prestatorii de servicii

Actualmente în Republica Moldova nu există servicii sociale specializate acordate VVS. Această categorie de beneficiare este referită sau apelează la prestatorii de servicii pentru VVF sau pentru victimele și potențialele victime ale TFU. Marea majoritate a prestatorilor nu țin o statistică a beneficiarilor din perspectiva infracțiunii sexuale. De obicei, VVS sunt incluse în categoria de VVF.

Prestatorii, de cele mai multe ori, află despre infracțiunea de violență sexuală de la victimă în cazul în care aceasta capătă încredere și se destăinuie sau este referită de instituțiile de drept, care au inițiat un proces penal în baza plângerii depuse de VVS.

Selectarea VVS participante la studiu

O provocare a acestui studiu a fost identificarea și realizarea interviurilor cu VVS. Au fost realizate interviuri individuale aprofundate doar cu VVS, care au dorit să participe la cercetare. La prima etapă s-a apelat la instituțiile care oferă servicii VVF, în scopul identificării unor cazuri de VS. Dacă au fost identificate astfel de beneficiare, s-a analizat situația psihologică a acestora și posibilitatea de a participa la cercetare. Doar în cazul în care a existat un acord din partea psihologului/ managerului instituției, VVS a fost întrebată dacă dorește să participe la cercetare, explicându-i-se scopul și obiectivele acesteia.

Pentru realizarea interviurilor individuale aprofundate cu VVS care nu au beneficiat de nici un fel de servicii, s-a apelat la lucrătorii sociali și asistenții sociali comunitari, prin intermediul Direcțiilor/Secțiilor de Asistență Socială și Protecția Familiei și Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

Semnalăm că traumele prin care au trecut VVS, dificultățile cu care se confruntă acestea în procesul de accesare a protecției legale și sociale, precum și stereotipurile existente în societate au determinat o parte semnificativă de victime să refuze participarea la cercetare, membrii echipei de cercetare înțelegând și respectând poziția victimelor. Din cauza numărului mare de refuzuri de a participa la cercetare, în procesul de selectare a VVS, s-a ținut cont doar de unele variabile de eșantionare: vârsta (s-a discutat cu

minori, adulți și persoane vârstnice) și mediul de reședință, pentru a obține un tablou amplu privind accesul la serviciile de asistență și protecție, precum și nevoile existente.

În cadrul studiului au fost interievate doar femeile VVS, deoarece nu au fost identificați bărbați VVS.

Selectarea specialiștilor participanți la cercetare

La selectarea specialiștilor s-a acordat atenție celor care au oferit nemijlocit servicii de asistență și protecție VVS sau au fost implicați în diferite proceduri legale privind această categorie de victime, pentru a avea un tablou cât mai real despre accesul acestor persoane la protecție legală și socială. Din această perspectivă, cei mai mulți specialiști care au oferit asistență legală sau socială VVS au fost identificați în mun. Chișinău.

Au fost realizate 35 de interviuri individuale aprofundate cu diferite categorii de specialiști. Specialiștilor li s-a explicat scopul cercetării și au fost discutate aspectele deontologice ale cercetării. Interviurile s-au realizat prin tehnica față în față, în baza unui ghid de interviu semistrukturat, ținându-se cont de specificul domeniului specialistului și asistența acordată. Intervievații au fost încurajați să înainteze propuneri pentru îmbunătățirea asistenței legale și sociale pentru VVS.

Perioada de referință și arealul cercetării

În cazul interviurilor individuale aprofundate, s-au discutat experiențele în asistența legală și socială a VVS. Accentul a fost pus pe ultimii 2 ani de la perioada de realizare a studiului. Unii specialiști din domeniul dreptului însă au făcut referință la întreaga experiență pe care o au în asistarea unor astfel de cazuri.

Din punct de vedere geografic, studiul reflectă situația accesului la protecție legală și socială a VVS din Republica Moldova, fără Transnistria.

Definițiile cu care s-a lucrat în cadrul acestei cercetări:

Victimă – persoană adultă sau copil, supusă actelor de violență în familie sau în afara acesteia.

Violență de gen – formă de violență care are drept cauză principală încurajarea unor norme sociale stereotip, în care masculinitatea este asociată cu dominația și agresivitatea, iar feminitatea cu supunerea.

Violență în familie – orice acțiune sau inacțiune intenționată, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare a altor persoane, manifestată fizic sau verbal, prin abuz psihologic, fizic, sexual, economic sau spiritual, prin cauzare de prejudiciu material sau moral, comisă de un membru al familiei împotriva unor alți membri de familie, inclusiv împotriva copiilor, precum și împotriva proprietății comune sau personale.

Violență sexuală – orice violență cu caracter sexual (impunerea forțată la întreținerea relațiilor sexuale/actului sexual contrar voinței, profitând de imposibilitatea persoanei de a se autoapăra; impunerea forțată a practicilor degradante și umilitoare în timpul actului sexual, contrar voinței; relații sexuale acceptate din cauza fricii etc.). În cadrul acestei cercetări s-a făcut referință, în mod special, la următoarele tipuri de infracțiuni cu caracter sexual: violul, violul conjugal și alte infracțiuni sexuale în cadrul familiei, exploatarea sexuală în cazul TFU.

Agresor – persoana care comite acte de violență în familie sau în afara acesteia.

Sistem de drept – ansamblu de norme și instituții juridice care vin să promoveze și să apere drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanelor fizice (în cazul dat, ale VVS).

Sistem de justiție – totalitatea instanțelor judecătorești, legilor Republicii Moldova și funcționarea acestora întru asigurarea drepturilor și libertăților omului (în cazul dat, ale VVS).

VIOLENȚA SEXUALĂ – REPERE LEGISLATIVE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Odată cu aderarea la organizații internaționale precum Națiunile Unite și Consiliul Europei, Republica Moldova și-a asumat un șir de angajamente, inclusiv și cel de a adopta un nou Cod penal, ajustat la normele internaționale, unanim recunoscute. Astfel, la baza cadrului normativ în domeniul infracțiunilor sexuale stau nemijlocit o serie de tratate și convenții internaționale, dar și alte acte cu caracter de recomandare.

În raportul global privind violența și sănătatea, întocmit de Organizația Mondială a Sănătății în 2002, violența sexuală este definită ca orice act sexual sau tentativa de a săvârși un act sexual prin violență sau constrângere, comentariile nedorite cu tentă sexuală, avansurile, acțiunile de traficare a persoanei sau actele îndreptate împotriva sexualității unei persoane, indiferent de relația subiectului cu victima.⁹ Violența poate avea loc atât pe timp de pace, cât și pe timp de conflict armat și este considerată a fi una din cele mai grave și traumatice încălcări ale drepturilor omului.

Conform Statutului Curții Penale Internaționale, violul, sclavia sexuală, prostituția forțată, graviditatea forțată, sterilizarea forțată sau orice altă formă de violență sexuală de o gravitate comparabilă reprezintă crime împotriva umanității.

Comitetul Națiunilor Unite privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare față de Femei, reiterând recomandarea sa, făcută cu ocazia examinării raportului inițial al Statului-parte (*Republica Moldova*), îndeamnă Statul-parte să acorde prioritate implementării măsurilor globale contra violenței față de femei în familie și societate, în conformitate cu recomandarea sa generală nr. 19. Comitetul cheamă Statul-parte să adopte cât mai curând proiectul de lege privind prevenirea și combaterea violenței în familie și să asigure ca violența față de femei să fie urmărită și sancționată cu seriozitate și celeritate. Comitetul cheamă Statul-parte să asigure tuturor femeilor care sunt victime ale violenței în familie accesul la măsuri imediate de remediere și protecție, inclusiv ordine restrictive și acces la un număr suficient de adăposturi sigure și asistență juridică. Statul-parte este îndemnat să asigure că funcționarii publici, și mai ales personalul organelor de ocrotire a normelor de drept, judiciarul, lucrătorii medicali și de asistență socială, sunt pe deplin familiarizați cu prevederile legale aplicabile, cunosc despre toate formele de violență față de femei, fiind apți să reacționeze corespunzător. Comitetul cheamă Statul-parte să cerceteze cauzele

și consecințele violenței față de femei, inclusiv violența în familie, și să le utilizeze drept bază pentru intervenții temeinice și bine direcționate, dar și includerea rezultatele unor asemenea cercetări în rapoartele periodice.

Hărțuirea sexuală este definită în Recomandarea Comisiei Europene 131/CEE/92 cu privire la protecția demnității femeilor și bărbaților la locul de muncă. În acest document, "hărțuirea sexuală" este caracterizată ca fiind orice comportament abuziv de natură sexuală care lezează persoana, în condiții în care faptul că persoana respectivă, refuzând sau acceptând un asemenea comportament din partea unui angajator, ierarhic superior sau coleg, justifică explicit sau implicit o decizie care îi influențează drepturile în materia raporturilor de muncă. În aspecte generale, hărțuirea sexuală este considerată a fi, în lumina Recomandării Comisiei Europene, un obstacol în integrarea femeilor pe piața forței de muncă. La fel, prin hărțuire sexuală poate fi înțeles orice fel de comportament care poate crea un climat de intimidare, ostilitate, umilință față de persoana care face obiectul unui astfel de comportament.¹⁰

Hărțuirea sexuală în Directiva nr. 2006/54/CE din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și a egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă, este definită ca o situație în care un comportament indezirabil cu conotație sexuală se manifestă în mod fizic, verbal sau nonverbal, având ca obiect sau ca efect prejudicierea demnității unei persoane și în special crearea unui cadru intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator.¹¹ La fel, Directiva prevede faptul că hărțuirea și hărțuirea sexuală sunt contrare principiului egalității de tratament între bărbați și femei și constituie discriminare pe criteriul sexului. Aceste forme de discriminare se manifestă nu numai la locul de muncă, dar și în ceea ce privește accesul la muncă, la formare și promovare profesională.¹²

Principiul egalității este reglementat în legislația națională prin art. 16 din Constituția Republicii Moldova. Violarea principiului egalității și nediscriminării are loc atunci când se aplică un tratament diferențiat în cazuri egale, fără să existe o motivare obiectivă și rezonabilă, sau când există

¹⁰ Commission Recommendation of 27 November 1991 on the protection of the dignity of women and men at work (92/131/EEC).

¹¹ Directiva 2006/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă, lit. (d), alin.(1), art. 2.

¹² Ibidem, alin. (6), Preambul.

⁹ World report on violence and health, World Health Organization, Geneva 2002, pag. 149.

o disproporție între scopul urmărit și mijloacele folosite. La fel, *egalitatea fără deosebirea de sex* se poate interpreta ca fiind egalitatea între bărbat și femeie, ceea ce înseamnă crearea de condiții juridice pentru participarea lor, pe bază de egalitate, la toate sferile vieții sociale și crearea unui statut egal în cadrul familiei. Cu siguranță că actele de agresiune sexuală, în contextul dat, ar încălca principiul egalității și ar duce la discriminarea victimei.

Un alt principiu constituțional important pentru victimele agresiunii sexuale este exprimat prin art. 20 din Constituția Republicii Moldova – accesul liber la justiție. Conform acestui principiu, orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. La fel, nici o lege nu poate îngădi accesul la justiție. În lumina acestui articol, anume termenul „efectivă” este cheia elaborării cadrului obligațiilor statului; doar o satisfacție efectivă a victimei agresiunii sexuale poate fi în corespundere cu acest principiu constituțional.

Dreptul material al Republicii Moldova, prin intermediul mai multor legi, protejează victimele agresiunii sexuale. Nemijlocit, Codul penal al Republicii Moldova, prin Capitolul IV al Părții Speciale, reglementează infracțiunile privind viața sexuală, care sunt calificate drept fapte socialmente periculoase, săvârșite cu intenție, care dăunează – în mod exclusiv sau în principal – relațiile sociale cu privire la viața sexuală a persoanei.¹³

Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute în Capitolul IV al Codului penal constă în relațiile sociale privitoare la anumite valori sociale specifice ce derivă din viața sexuală a persoanei. Aceste valori sociale specifice sunt libertatea sexuală și inviolabilitatea sexuală. Pe lângă respectivele valori sociale, infracțiunile privind viața sexuală pot aduce atingere în plan secundar relațiilor sociale cu privire la onoarea (cinstea) și demnitatea, libertatea psihică, integritatea corporală, sănătatea sau viața persoanei.¹⁴

Articolul 171 CP RM incriminează fapta de viol într-o variantă tip și două variante agravate. Varianta tip incriminează raportul sexual săvârșit prin constrângere fizică sau psihică a persoanei sau profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra ori de a-și exprima voința. În art. 171 CP RM, la formele agravate ale violului au fost introduse două variante agravate; prima este reglementată de alin. (2) al art. 171 CP RM și se pedepsește cu închisoare de la 5 la 12 ani și include violul săvârșit cu bună-știință asupra unui minor, săvârșit cu bună-știință asupra unei femei gravide, săvârșit asupra unui membru de familie, săvârșit de două sau mai multe persoane, însoțit de contaminarea intenționată cu o boală venerică, săvârșit cu deosebită cruzime, precum și din motive sadice. A doua variantă agravată

este incriminată la alin. (3) și se pedepsește cu închisoare de la 10 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață și se are în vedere violul persoanei care se afla în grija, sub ocrotirea, protecția, la educarea sau tratamentul făptuitorului; unei persoane minore în vârstă de până la 14 ani; însoțit de contaminarea intenționată cu maladia SIDA; care a cauzat din imprudență o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății; care a provocat din imprudență decesul victimei; soldat cu alte urmări grave.

Acțiunile violente cu caracter sexual în varianta-tip sunt incriminate la alin. (1), art. 172 CP RM: homosexualitatea sau satisfacerea poftelor sexuale în forme perverse, săvârșite prin constrângere fizică sau psihică a persoanei ori profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra sau de a-și exprima voința, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 5 ani. La rândul lor, acțiunile violente cu caracter sexual, în prima lor variantă agravată, sunt incriminate la alin. (2), art. 172 CP RM, atunci când acestea sunt: săvârșite de o persoană care anterior a săvârșit o faptă prevăzută la alin. (1); săvârșite cu bună-știință asupra unui minor; cu bună-știință asupra unei femei gravide; săvârșite asupra unui membru de familie; săvârșite de două sau mai multe persoane; însoțite de contaminarea intenționată cu o boală venerică; săvârșite cu deosebită cruzime, precum și din motive sadice se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 12 ani. Acțiunile violente cu caracter sexual, în cea de-a doua variantă agravată, sunt incriminate la alin. (3), art. 172 CP RM, dacă: au fost săvârșite asupra unei persoane despre care se știa cu certitudine că nu a atins vârsta de 14 ani; au fost săvârșite asupra persoanei care se află în îngrijirea, ocrotirea, protecția, educarea sau în tratamentul făptuitorului; au cauzat contaminarea intenționată cu maladia SIDA; au cauzat din imprudență o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății; au provocat din imprudență decesul victimei; au provocat alte urmări grave, se pedepsesc cu închisoare de la 10 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață.

Articolul 173 CP RM incriminează hărțuirea sexuală, adică manifestarea unui comportament fizic, verbal sau nonverbal, care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare, discriminatorie sau insultătoare cu scopul de a determina o persoană la raporturi sexuale ori la alte acțiuni cu caracter sexual nedorite, săvârșite prin amenințare, constrângere, șantaj, ce se pedepsește cu amendă în mărime de la 300 la 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 140 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 3 ani.

Raportul sexual altul decât violul, actele de penetrare vaginală, anală sau bucală și altele, comise asupra unei persoane despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 16 ani, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani, conform art. 174 CP RM. În alin. (2), art. 174 CP RM este inclusă o variantă ce eliberează de răspunderea penală dacă persoana care a săvârșit fapta prevăzută la alin. (1) este la nivel apropiat cu victima în ceea ce privește vârsta și dezvoltarea fizică și psihică.

¹³ Sergiu Brânza, Vitalie Stati. Drept Penal, Partea Specială, volumul I. Chișinău, 2011, pag. 385.

¹⁴ Sergiu Brânza, Vitalie Stati. Drept Penal, Partea Specială, volumul I. Chișinău, 2011, pag. 386-387.

Inovația Codului penal din 2002 este includerea infracțiunilor de acțiuni perverse și de acostare a copiilor în scopuri sexuale. Art. 175 prevede că acțiunile perverse săvârșite față de o persoană despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 16 ani, constând în exhibare, atingeri indecente, discuții cu caracter obscen sau cinic purtate cu victima referitor la raporturile sexuale, determinarea victimei să participe ori să asiste la spectacole pornografice, punerea la dispoziția victimei a materialelor cu caracter pornografic, precum și în alte acțiuni cu caracter sexual, se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 7 ani. La fel, prin art. 175¹ este incriminată propunerea, inclusiv prin intermediul tehnologiilor de informare și de comunicare, a unei întâlniri cu un copil în scopul săvârșirii împotriva acestuia a oricărei infracțiuni cu caracter sexual, dacă propunerea a fost urmată de fapte materiale care conduc la o astfel de întâlnire, se pedepsește cu închisoare de la 1 la 5 ani.

Legislația națională în domeniul infracțiunilor privind viața sexuală conține și alte reglementări cu excepția celor din Codul penal. Iată câteva din ele care acționează în scopul prevenirii hărțuirii sexuale.

- Codul muncii al Republicii Moldova impune angajatorului obligația de a întreprinde măsuri de prevenire a hărțuirii sexuale la locul de muncă, precum și măsuri de prevenire a persecutării pentru depunere în organul competent a plângerilor privind discriminarea;¹⁵ de a introduce în regulamentul intern al unității dispoziții privind interzicerea discriminărilor după oricare criteriu și a hărțuirii sexuale.¹⁶ La fel în regulamentul intern al unității trebuie să conțină prevederi cu privire la respectarea principiului nediscriminării, eliminarea hărțuirii sexuale și a oricărei forme de lezare a demnității în muncă.¹⁷ Art. 1 al Codului muncii din Republica Moldova definește hărțuirea sexuală drept orice formă de comportament fizic, verbal sau nonverbal, de natură sexuală, care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare sau insultătoare.
- Prin Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității, este interzisă orice deosebire, excludere, restricție sau preferință pe baza criteriilor stabilite de prezenta lege, care au drept efect limitarea sau subminarea egalității de șanse sau tratament la angajare sau concediere, în activitatea nemijlocită și în formarea profesională. La fel, se consideră discriminatorie acțiunea de hărțuire din partea angajatorului.¹⁸
- Prin intermediul Legii nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, victima violenței în familie are dreptul la asistență pentru recu-

perare fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale.¹⁹

- Legea nr. 5 din 09.02.2006 privind asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați în art. 2 definește hărțuirea sexuală ca fiind orice formă de comportament fizic, verbal sau nonverbal, de natură sexuală, care lezează demnitatea persoanei ori creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare sau insultătoare, iar prin art. 10 alin.(3) lit.d) al aceleiași legi se impune în sarcina angajatorului obligația de a întreprinde măsuri de prevenire a hărțuirii sexuale a femeilor și bărbaților la locul de muncă, precum și a persecutării pentru depunere în organul competent a plângerilor împotriva discriminării.

Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie este în mod special importantă pentru că prevede măsurile de protecție a victimelor violenței sexuale comise de un membru de familie contra unor alți membri de familie. Articolul 15 al Legii nr. 45 prevede faptul că instanța de judecată emite, în 24 de ore de la primirea cererii, o ordonanță de protecție, prin care poate oferi asistență victimei, aplicând agresorului următoarele măsuri: obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor; obligarea de a sta departe de locul aflării victimei; obligarea de a nu contacta victima, copiii acesteia, alte persoane dependente de ea; interzicerea de a vizita locul de muncă și de trai al victimei; obligarea, până la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima; obligarea de a plăti cheltuielile și daunele cauzate prin actele sale de violență, inclusiv cheltuielile medicale și cele de înlocuire sau reparare a bunurilor distruse sau deteriorate; limitarea dispunerii unilaterale de bunurile comune; obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau dispariția ei; stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori; interzicerea de a păstra și purta armă.

Din punct de vedere procedural, o provocare semnificativă a organelor de urmărire penală în privința procedurii de împăcare a victimei violenței în familie, este accesul la justiție a victimei, la fel și accesul eficient la asistență și protecție. Astfel, prin alin.(5), art. 276 CPP RM, în cazurile de violență în familie, procurorul sau instanța de judecată va examina dacă voința de împăcare a victimei este liber exprimată, asigurându-se că victima a avut acces real la asistență și protecție.

¹⁵ Codul muncii, art. 10, lit. f), alin.(1).

¹⁶ Codul muncii, art. 10, lit. f), alin.(1).

¹⁷ Codul muncii, art. 199, lit. b), alin.(1).

¹⁸ Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității, art. 7, lit. f), alin.(1).

¹⁹ Legea nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, art. 11, alin. 2¹.

Procesual, în cazul inițierii unei cauze penale, în temeiul art. 171 (1) Cod penal, urmărirea penală poate înceta ca rezultat al împăcării victimei cu agresorul. Din motiv că această categorie de infracțiune se clasifică, ca fiind una mai puțin gravă,²⁰ atunci pot fi aplicate prevederile art. 109 Cod penal, care prevede cauzele pentru care se înlătură răspunderea penală.

Articolul 276 din Codul de procedură penală nu conține violul²¹ printre crimele care necesită o plângere din partea victimei. Însă el include un șir de alte crime, care pot implica violență sexuală. De exemplu, art. 276 Cod de procedură penală cere o plângere din partea victimei înaintea inițierii urmăririi pentru daune corporale mai puțin grave,²² amenințarea cu moartea sau cu daune corporale severe²³ și hărțuirea sexuală.²⁴ Adicional, art. 276 Cod de procedură penală prevede faptul că, chiar dacă victima depune o plângere și va fi inițiată o cauză penală, urmărirea penală va înceta dacă victima și suspectul se vor împăca.²⁵

Considerăm oportun de a amenda Codul penal și Codul de procedură penală în sensul neadmiterii înlăturării răspunderii penale în rezultatul împăcării victimei și a agresorului. De regulă, agresorul aflându-se în libertate, ușor influențează victima și o convinge să meargă la conciliere.

La fel stau lucrurile și cu izolarea agresorului față de victimă. În cazurile când între subiect și victimă există relație de subordonare, faptul că subiectul infracțiunii își păstrează locul de muncă și partea vătămată depinde direct de deciziile acestuia, îngreunează semnificativ procesul de satisfacere efectivă a părții vătămate. Respectiv, ceea ce am enunțat anterior referitor la principiul constituțional – accesul liber la justiție este încălcat prin lipsa pârghiilor legale de a asigura accesul la justiție a părții vătămate. Nu poate fi vorba despre o satisfacere efectivă a intereselor părții vătămate, dacă: 1) doar de ea depinde denunțarea infracțiunii și a infractorului; 2) ea poate depinde de subiectul infracțiunii. Ambele cazuri vizează exclusiv factori ce nu țin de puterea de decizie a victimei. În primul caz, puterea de decizie a victimei poate fi influențată de mila și compasiunea manifestată față de bănuț, învinuit sau inculpat. Libertatea psihică, parte componentă a obiectului juridic al infracțiunilor prevăzute în Capitolul IV, Partea Specială CP RM, este puternic afectată în

urma violenței sexuale la care este supusă victima, fapt ce contribuie esențial la deciziile luate ulterior de către partea vătămată. În al doilea caz, cum s-a mai menționat, lipsa normelor care să-l izoleze pe subiectul infracțiunii de victima sa sau măcar protejarea eficientă a victimei față de puterea de decizie a subiectului reprezintă un factor hotărâtor în procesul de așa-zisa împăcare dintre partea vătămată și bănuț, învinuit sau inculpat.

Legislația Moldovei trebuie să stabilească expres faptul că o plângere a victimei nu este condiție pentru a urmări penal cazurile de violență sexuală. Legea nu trebuie să permită încetarea urmăririi dacă victima și suspectul se împacă. Astfel de aspecte ale legii sunt inconsistente cu cerințele Convenției de la Istanbul și CEDAW. Convenția de la Istanbul interzice în mod explicit Statelor-membre ca investigarea sau urmărirea penală a infracțiunilor sexuale, printre alte infracțiuni, să fie „total dependentă” de un raport sau o plângere din partea victimei. Adicional, Convenția de la Istanbul afirmă faptul că „procedurile pot să continue chiar dacă victima își retrage mărturiile sau plângerea.”²⁶

Recomandarea Generală nr. 19(24)(b) prevede: „Statele-membre trebuie să se asigure de faptul că legile contra violenței în familie și abuzului, violului, agresiunii sexuale și alte violențe bazate pe gen oferă protecție adecvată tuturor femeilor. . .” Cerința prezenței plângerii victimei pentru urmărire nu se încadrează în protecție adecvată. Adicional, Recomandarea Generală nr. 19 cere: „Măsuri juridice eficiente. . . pentru a proteja femeile de la orice fel de violență, inclusiv, printre altele, violența și abuzul în familie, agresiunea sexuală și hărțuirea sexuală la locul de muncă.”²⁷

În sfârșit, observațiile finale ale analizei periodice ale Comitetului CEDAW pentru Republica Moldova pe 2013 susțin concluzia precum că plângerea victimei nu trebuie să fie necesară pentru a urmări crime cu implicarea agresiunii sexuale. Comitetul a îndemnat Republica Moldova:

Să consolideze aplicarea Codului Penal, Legii nr. 45-XVI cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie și altă legislație națională relevantă; să asigure ca toate femeile și fetele, inclusiv în mod particular femeile în vârstă, femeile și fetele de etnie romă și fetele cu dezabilități, sunt protejate de la violență și au acces la mijloace imediate de redresare; să lanseze urmăririi din oficiu pentru toate aceste crime și să asigure ca făptașii să fie urmăriți și pedepsiți în măsura gravității crimei.

Folosirea explicită din partea Comitetului a termenului *investigații din oficiu* indică faptul că guvernul trebuie să se bazeze pe împuternicirile sale inerente și să nu ceară plângerea victimei pentru a iniția proceduri de aplicare a Legii penale.

²⁰ Cod penal, art. 16.

²¹ Cod penal, art. 171.

²² Cod penal, art. 152.

²³ Cod penal, art. 155.

²⁴ Cod penal, art. 173.

²⁵ Codul de procedură penală, art. 276 (5).

²⁶ Convenția de la Istanbul, art. 55.

²⁷ Recomandarea Generală CEDAW nr. 19, 24(t).

Un alt document internațional care trebuie menționat este Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeii și violenței domestice din 11.05.2011 (Convenția de la Istanbul), care nu a fost încă semnată de Republica Moldova.

Dacă e să ne referim la concordanța între Convenția de la Istanbul și legislația națională în domeniu, atunci e de menționat că există un proiect de lege de modificare a mai multor acte legislative, care au menirea să armonizeze legislația națională la standardele internaționale.

Proiectul de Lege privind modificarea și completarea unor acte legislative, în special Legea nr. 45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, conține importante prevederi care armonizează legislația națională cu prevederile internaționale.

Primul aspect important este faptul că proiectul introduce și prevederi ce țin nu doar de prevenirea, dar și de combaterea violenței împotriva femeilor în general și a violenței în familie, în special.

Măsurile de protecție prevăzute în Convenția de la Istanbul sunt reflectate doar parțial în Legea nr. 45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. Art. 56 din Convenție nu este reflectat în totalitate în Legea nr. 45 din 01.03.2007. Drept exemplu, în Lege nu se regăsesc următoarele măsuri de protecție:

- luarea de măsuri în vederea protecției victimelor violenței în familie, precum și protecției familiilor lor și a martorilor față de intimidare, represalii și victimizare repetată (*lit. a), al. 1*);
- dând posibilitate victimelor, într-o manieră consecventă cu regulile procedurale ale legislației interne, să fie audiate, să furnizeze dovezi, să le fie prezentate, direct sau printr-un intermediar, și luate în considerare punctele de vedere, nevoile și preocupările (*lit. d), al. 1*);
- asigurarea faptului că se pot adopta măsuri pentru a proteja intimitatea și imaginea victimei (*lit. e), al. 1*);
- punerea la dispoziția victimelor de interpreți independenți și competenți, atunci când victimele sunt părți la proceduri sau atunci când furnizează dovezi (*lit. h), al. 1*).

La fel, în Legea națională nu sunt redate prevederile Capitolului VII privind persoanele refugiate.

Lacunară este lipsa prevederilor în Legea națională în ceea ce privește penalizarea și recunoașterea tipurilor de infracțiuni ce sunt îndreptate împotriva femeilor, precum: căsătoria forțată, mutilarea genitală, avortul forțat și sterilizarea forțată, precum și complicitatea și tentativa de a săvârși infracțiuni împotriva femeilor și a violenței

în familie. Drept recomandare venim cu propunerea ca aceste forme de violență sexuală față de femei să fie recunoscute în legislația națională și penalizate de Codul penal.

La fel, este important de menționat că pe agenda guvernului se află de mai mult timp o inițiativă de adoptare a unei noi legi, care ar permite despăgubirea victimelor mai multor tipuri de infracțiuni. Vom face și o analiză sumară în ce măsură *Legea cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor* asigură respectarea drepturilor victimelor violenței în familie, în special a victimelor violenței sexuale.

De precizat că subiecții pentru care este orientat proiectul de lege cu privire la reabilitarea victimelor sunt victimele infracțiunilor. Noțiunea de „victimă a infracțiunii” presupune „persoane fizice vătămate, mintal sau fizic, care înregistrează o suferință emoțională sau o pierdere materială, cauzate prin infracțiune, conform Codului penal al RM. De asemenea, în cazul în care ne referim la compensarea financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune, termenul de „victimă a infracțiunii” include și „soțul, copiii și persoanele aflate la întreținerea persoanei decedate”.

Articolul 2 al proiectului de lege, încercând a defini serviciile de suport acordate victimelor infracțiunilor, vine cu o concretizare: „Serviciile de suport reprezintă serviciile publice sau private oferite victimelor abuzului, violenței fizice, psihice sau sexuale”. În această concretizare regăsim câteva forme ale violenței în familie, și anume cea fizică, psihică sau sexuală.

Proiectul de lege stabilește expres următoarele servicii publice de suport acordate victimelor:

- informarea victimelor cu privire la drepturile lor și serviciile de care pot beneficia;
- consiliere psihologică;
- asistență juridică garantată de stat;
- compensarea financiară de către stat a prejudiciului cauzat prin infracțiune.

În art. 2, alin (5) al proiectului de lege se specifică că prevederile Legii nr. 45-XVI din 1 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie au un caracter complementar. Așadar, victimele violenței în familie beneficiază și de măsuri de asistență conform Legii nr. 45-XVI din 01.03.2007. Conform art. 11, alin. (21) – „Victima are dreptul la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale. Acordarea serviciilor de protecție și asistență nu este condiționată de dorința victimei de a face declarații și a participa la procese de urmărire în justiție a agresorului”. Același articol la alin. (5) stabilește dreptul victimei la asistență juridică primară și calificată gratuită conform legislației cu privire la asistența juridică garantată de stat, iar la alin (6) specifică obligația instituțiilor medico-sanitare de a acorda asistență medicală în

conformitate cu Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală.

Prin urmare, în raport cu proiectul legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, legea nr. 45-XVI specifică la general drepturile la asistență care îi sunt garantate victimei și menționează despre obligația acordării asistenței medicale de către instituțiile medico-sanitare. Serviciile de asistență juridică garantată de stat se dublează, fiind specificate atât în proiectul de lege, cât și în Legea nr. 45-XVI.

Revenind la acele servicii specificate în proiectul de lege și raportându-le la infracțiunea de violență în familie, vom încerca să identificăm în formă individualizată acele servicii publice de suport, de care beneficiază victimele infracțiunii, prevăzute la art. 201¹ Cod penal.

În context, consilierea informațională ca și serviciu public de suport acordat victimei violenței în familie nu reprezintă altceva decât obligația generală a colaboratorului organului de constatare a infracțiunilor, a ofițerului de urmărire penală, a procurorului, a instanței de judecată și a altor subiecți cu atribuții în domeniul reabilitării victimelor infracțiunii de a prezenta victimei informațiile complete și concrete prevăzute la art. 6, alin. (1) lit. a)-e) din proiectul de lege. La concret, în cazul violenței sexuale, victimelor li se va asigura suportul informațional cu privire la: serviciile de suport acordate victimelor, organul de urmărire penală, la care poate depune plângerea privind infracțiunea săvârșită, drepturile procesuale de care beneficiază, măsurile de protecție disponibile, dar și alte informații solicitate de victimă.

În privința asistenței juridice garantate de stat, se face trimitere la Legea nr. 198 din 26 iulie 2007 cu privire la asistența juridică garantată de stat. Conform art. 19, alin. (1) din Legea menționată, „Au dreptul la asistență juridică calificată persoanele specificate la art. 6 care: a) au nevoie de asistență juridică pe cauze penale, și interesele justiției o cer, însă nu dispun de suficiente mijloace pentru a plăti acest serviciu”. Deci, observăm existența unei reglementări generale în materie de asistență juridică garantată de stat, chiar și în cazul victimelor violenței în familie.

Referitor la celelalte două servicii publice de suport, proiectul de lege menționează expres la art. 9, alin. (1) și la art. 12, alin. (2) următoarele:

- la art. 9, alin. (1) se indică că, prin urmare, consilierea psihologică se acordă din contul statului la cerere pentru victimele infracțiunii prevăzute la art. 201¹ Cod penal;
- la art. 12, alin. (2) e indicat că au dreptul la compensație financiară victimele infracțiunilor prevăzute la art. 201¹ Cod penal.

Consilierea psihologică gratuită reprezintă un minim de ore de consiliere, pe care statul și le asumă pentru a fi acordate victimelor infracțiunilor. Spre deosebire de serviciul precedent, și anume informarea, care se acordă

victimelor tuturor categoriilor de infracțiuni, beneficierea de consiliere psihologică gratuită impune anumite limite. Nota informativă a proiectului de Lege specifică în pct. 3.2 că la categoria de beneficiari ai acestui serviciu se atribuie victimele care au suferit nu doar o traumă fizică, dar și una psihologică. Victimele violenței sexuale suportă consecințe atât de ordin fizic, cât și de ordin psihologic.

Compensarea de către stat a prejudiciului cauzat prin fapta infracțională se atribuie în mod expres victimelor violenței în familie. La art. 15, proiectul de Lege menționează expres prejudiciile pentru care statul acordă compensație financiară. Prin urmare, victimele violenței în familie ar putea solicita compensații financiare acordate de către stat doar pentru:

- a) cheltuielile de spitalizare, tratament sau alte cheltuieli medicale suportate de victimă;
- b) prejudiciul cauzat ochelarilor, lentilelor de contact, protezelor dentare și altor obiecte care constituie mijloace de realizare a funcțiilor unor părți individuale ale corpului uman;
- c) prejudiciul cauzat prin distrugerea sau deteriorarea bunurilor victimei sau prin deposedarea acesteia prin săvârșirea infracțiunii prevăzute la art. 12, alin. (2);
- d) prejudiciul cauzat prin pierderea capacității de muncă, dacă aceasta a fost provocată direct de acțiunile infracționale;
- e) cheltuielile de înmormântare a victimei, în cazul decesului acesteia.

Dreptul victimei la o compensație adecvată din partea statului este prevăzut și în art. 30 al Convenției de la Istanbul, în Directiva Consiliului din 29 aprilie 2004 privind despăgubirea victimelor infracționalității, în Convenția europeană privind compensarea victimelor infracțiunilor violente, precum și în alte acte internaționale.

PROTECȚIE
LEGALĂ
ACORDATĂ
VVS

3.1. Provocări în accesarea sistemului de justiție de către VVS

Legislația prevede că prima instituție cu care intră în contact VVS, care dorește să semnaleze o infracțiune sexuală, este organul de poliție, apoi urmează organul de urmărire penală, procuratura și instanța de judecată. Datele cercetării relevă că, în foarte puține cazuri, specialiștii în drept direcționează VVS, care au apelat la poliție pentru a depune o plângere pe o cauză de infracțiune sexuală spre serviciile existente pentru VVF sau victimele și potențialele victime ale TFU.

În opinia specialiștilor din sistemul de justiție, numărul adresărilor VVS la sistemul de justiție, dar și la serviciile sociale este redus. *„Vă spun în cunoștință de cauză, din vreo 10 cazuri de VS maxim 3-4 ajung în atenția autorităților”* (IIA_32_S). Infracțiunea de viol conjugal este declarată și mai rar. *„Puține cazuri care ajung în instanță, femeile practic nu declară”* (IIA_23_S). Specialiștii din sistemul social sunt de acord că numărul adresărilor din partea victimelor este redus. *„Nu cred că la noi se declară toate cazurile de abuz sexual. Nu cred că fiecare copil sau matur care a trecut prin experiența respectivă ajunge să apeleze sau să fie cumva ajutat, protejat sau consiliat”* (IIA_10_S).

Situația dată este determinată de mai mulți factori: (i) stereotipurile din societate care blamează, de obicei, victima, și nu agresorul; (ii) neîncrederea VVS în persoanele care o înconjoară, dar și în societate; (iii) dependența de agresor sau frica insufletă de acesta; (iv) lipsa informațiilor unde trebuie să se adreseze în astfel de situații; (v) nivelul redus de cunoștințe juridice a VVS etc.

Stereotipurile și prejudecățile existente în societate constituie un factor important al numărului redus de infracțiuni sexuale declarate. Marea majoritate a populației nu percepe infracțiunea sexuală ca infracțiune, iar violul conjugal nu-l interpretează ca formă de viol, ci ca o obligație ce reiese din relațiile de familie. De aceea, frecvent intervenția polițiștilor în astfel de cazuri se rezumă la recomandarea VVS să ierte agresorul pentru a nu îniția un dosar penal. Atitudinea stereotipizată influențează mult asupra victimelor din mediul rural, în special, pentru că deseori este *„jelit, protejat violatorul, iar victima este luată peste picior”* (IIA_10_S).

Datele cercetării relevă că uneori nu sunt înțelese nici victimele VS în etate. Una dintre acestea a relatat că fratele ei a învinuit-o: *„Ce, Dumnezeuul mății, ți-a trebuit să spui prin sat și să mă faci de râs!”* (IIA_14_V). Astfel, VVS ajung

să fie revictimizate uneori chiar de rude, trăind cu sentimentul de vinovăție, care aprofundează trauma.

Acest lucru este valabil și în cazul copiilor VVS. *„Am avut o copilă de 15 ani, pe care unchiul a abuzat-o 10 ani, și ea ne-a spus că toată familia o consideră vinovată... Eu am fost și la niște oficiali în birouri unde ei m-au întrebat: „Tu chiar crezi că ea n-a încercat să-l seducă?”* (IIA_12_S). Respectiv, au fost și cazuri când copiii VVS au fost izgoniți din familie. *„Părinții îi consideră rușinea familiei și satului”* (IIA_12_S).

Un specialist care a asistat, dar și a monitorizat ședințele de judecată, în cazul femeilor victime ale TFU, a semnalat că acestea sunt frecvent discriminate de judecători. *„Îmi amintesc că la una din ședințe instanța a întrebat victima: „Cât primeați Dumnezeuvoastră pentru serviciile sexuale acordate? După răspunsul victimei au fost făcute exclamații „Ohoho!” și a parvenit următoarea întrebare. „Și aveți mulți clienți?”* (IIA_23_S).

Specialiștii intervievați au evidențiat că sunt VVS care semnalează cazul de abuz sexual tardiv. În ultimii ani ei au semnalat că există multiple adresări tardive în cazurile de abuz sexual al copiilor, pe parcursul mai multor ani, în cadrul familiei. *„De ce un copil abuzat pe parcursul a 10 ani nu spune nimănui? Pentru că el nu are încredere în cei care-l înconjoară”* (IIA_12_S).

Responsabilitatea pentru situația dată o deține întreaga societate atât din cauza **lipsei informațiilor unde victimele se pot adresa, cât și din cauza lipsei serviciilor și a încrederii**. Cei care ar trebui să protejeze, inclusiv copiii, de abuzul sexual nu observă aceste infracțiuni sau nu cred copiii care vin să le mărturisească despre cele întâmplate.

Un specialist din sistemul social a relatat că a încercat, în cadrul centrului de servicii în care activează, să calculeze, în baza numărului de cazuri pentru care au oferit asistență, perioada dintre comiterea abuzului sexual asupra copilului și cea în care acesta apelează după ajutor. *„În medie un copil trăiește cu experiența de abuz, o dată sau în fiecare zi, 1,5 ani”* (IIA_24_S).

Un alt aspect de care trebuie să ținem cont în analiza acestor infracțiuni, în cazul copiilor, este vârsta la care copilul a fost supus abuzului sexual și adresarea după ajutor. Cu cât copilul este mai mic, cu atât este mai mare probabilitatea ca abuzul să fie perceput ca ceva normal. Acest lucru se întâmplă foarte frecvent în cazurile de exploatare sexuală a copilului pentru că agresorii îl manipulează. *„Îl pregătesc pentru raportul sexual și copilul consideră că aceasta a fost alegerea lui”* (IIA_24_S).

Specialiștii din organele de drept au menționat că **VVS semnaleză cazurile de infracțiuni sexuale atunci când sunt încurajate de cineva** să pedepsească agresorul. *„Ele sunt susținute fie de prietene, fie de rude – mamă, soră, frate ca să facă acest pas... Sunt mulți frați care își aduc surorile de mână, fără ca să știe părinții... Sunt foarte puține cazuri când victima vine singură și se adresează”* (IIA_11_S). Există cazuri când la organele de justiție semnaleză infracțiunea sexuală cadrele didactice. De regulă, copiii și victimele violului conjugal tolerează fenomenul mulți ani la rând și apelează după ajutor când nu mai pot suporta.

Actualmente în Republica Moldova **lipsește acțiunile proactive de identificare a cazurilor de VS** atât din partea specialiștilor din sistemul de drept, cât și a celor din sistemul social (asistenți sociali, cadre didactice, medici etc.). *„Noi stăm în birouri călduțe și așteptăm ca victimele să vină la noi”* (IIA_32_S). Participanții la cercetare au semnalat că sunt necesare mai multe acțiuni de prevenire, de îndeplinire conștiințioasă a responsabilităților de serviciu, pentru a identifica astfel de cazuri și a determina VVS să se adreseze pentru a primi asistența necesară sau pentru a pedepsi agresorul. *„Vă asigur și vă garantez că, atunci când la toate nivelele – comunitar, raional etc. – toți actorii vor avea o atitudine grijulie și o dedicație profesională maximă, numărul de adresări, cazuri depistate, investigate și judecate va fi în creștere”* (IIA_32_S).

Există însă și cazuri când declarațiile victimelor nu sunt luate în seamă nici de rude, nici de polițiștii de sector. Drept argument este situația a două persoane în vârstă dintr-o localitate rurală care spuneau rudelor, reprezentanților de la APL că sunt violate de către un tânăr și nu au fost crezute. *„Ea se jeluia la copii, dar ei nu o credeau... Spuneau că e nebună. Să fi fost o bețivă... Bătrânică a doua când a spus ce s-a întâmplat tot nimeni nu a crezut-o. Ea a chemat poliția... Dar polițistul s-a legat de niște copii din sat și atât. Și iaca, peste ceva timp, a fost al treilea și apoi al patrulea caz...”* (IIA_33_S). Practic, în situația dată organele de drept au intervenit cu responsabilitate abia după ce copiii celei de a treia victimă s-au adresat.

Un alt factor care explică numărul mic de adresări a VVS la sistemul de drept constă în faptul că **legislația nu le oferă un statut special VVS, în raport cu victimele altor infracțiuni**. *„VVS, practic, nu sunt protejate”*, chiar dacă trauma care a fost cauzată ca rezultat al acestei infracțiuni impune necesitatea unei abordări mai speciale. **Sistemul de drept este perceput ca asigurând doar drepturile și libertățile persoanei care este bănuită de săvârșirea infracțiunii, oferindu-i acestuia un avocat care să-l reprezinte în instanță gratis, victima însă trebuie să**

apeleze la avocat contra plată. Deși procurorul preia apărarea VVS, cercetarea relevă că victimele se autopercep ca fiind lipsite de dreptul la apărare. Partea vătămată poate solicita un avocat din oficiu, unii procurori le sugerează VVS să facă acest lucru, însă marea majoritate a VVS au venituri insuficiente pentru a remunera un avocat care să le reprezinte interesele în instanța de judecată. Din aceste considerente specialiștii în drept, dar și cei din domeniul social au menționat necesitatea acordării serviciilor juridice calificate gratis pentru VVS.

Statul nu oferă nici asistență psihologică pentru VVS. **Consecințele, repercusiunile VS asupra victimei sunt în prezent neglijate în Republica Moldova.**

Numărul redus al specialiștilor din sistemul de justiție care au fost instruiți și activează profesionist, inclusiv cunosc cum să lucreze cu VVS, constituie un alt factor al numărului mic de adresări. Datele colectate de la victime relevă situații când reprezentanții organelor de poliție acționează prompt, profesionist, determinând creșterea încrederii VVS în instituțiile de stat, dar situații de acest gen sunt într-un număr mic:

„Prima dată când am venit la poliție, nu prea credeam în ea, deoarece până atunci mie mi se spunea că ei sunt prietenii lui și că nu mă vor crede pe mine, dar pe el... Polițistul mi-a garantat că nu e de partea cuiva, ci că reprezintă legea” (IIA_7_V).

„Era spre dimineață. Eu m-am dus să-i denunț, plângeam și polițistul s-a enervat, a sunat și a venit poliția și repede i-a prins pe băieți, eu am rămas șocată cât de repede i-a prins” (IIA_11_S).

Există diferență în Republica Moldova în gradul de pregătire a specialiștilor din mun. Chișinău și restul localităților. La Chișinău sunt mai mulți profesioniști. Respectiv, trebuie fortificate și capacitățile celor din teritoriu.

„În localitățile rurale nu știu cum să acționeze în cazurile de infracțiuni sexuale, ei fac o paralelă cu cazurile de VF” (IIA_2_S).

Deși legea asigură accesul la protecția legală tuturor cetățenilor, iar organele de drept au obligația de a înregistra și de a verifica fiecare apel parvenit la secția de poliție, frecvent declarațiile victimei sunt puse la îndoială de cei care trebuie să asigure ordinea în societate.

(a se vedea Caseta 1).

Studiu de caz. Modul în care sunt recepționate uneori plângerile VVS de către poliție

VVS abuzată din copilărie de tatăl biologic pe parcursul mai multor ani, la vârsta de 18 ani a decis să-i spună mamei, aflată la muncă peste hotare, despre abuzul sexual. Victima fuge de acasă și, împreună cu o persoană de încredere, inclusiv avocatul, merg să depună plângere la comisariat.

La comisariat, avocatul anunță persoana de serviciu, că a venit să raporteze o infracțiune legată de viața sexuală.

S-a apropiat o persoană care a întrebat:

- Ce s-a întâmplat?

I s-a explicat motivul și acesta roagă fata să aștepte că acuși se va apropia ofițerul de serviciu.

Vine a doua persoană și începe interviul cu victima, adresând mai multe întrebări:

- Ce s-a întâmplat? Dar cine este tatăl tău? Dar de ce nu ai venit până acum? Da mamei i-ai spus? Cui ai mai spus? Când ultima dată s-a întâmplat? De câți ani se întâmplă asta?

Avocatul întreabă:

- Bine, dar plângerea o luați?

- Nu. Trebuie să mergeți la ofițerul de serviciu în biroul cutare.

În biroul nominalizat discuția începe de la capăt:

- Când s-a întâmplat asta? De ce ai venit abia acum? Da cui ai mai spus? Dar cine a venit cu tine? Cine te-a învățat unde să vii?

Fata plânge, povestește iarăși...

Avocatul întreabă:

- Poate inițial primiți plângerea și apoi începeți interviul cu victima?

- Noi am început să analizăm ce șanse avem... Violul s-a întâmplat demult și cum o să dovedim? Când s-a întâmplat nu a spus la nimeni...

Avocatul răspunde:

- Noi am venit să depunem plângere. O primiți sau nu?

- Mergeți în biroul X și acolo o să vă primească plângerea. Eu am vrut să mă conving că infracțiunea a avut loc...

Astfel, concluziile se impun de la sine.

1. Nu există o metodologie clară de lucru, de acțiune în cazurile de VS și nu se ține cont de starea victimei, nu începe cu înregistrarea cazului. Victima este nevoită să relateze de mai multe ori cum s-au întâmplat lucrurile, ceea ce poate duce la o retraumatizare profundă.
2. Deși numărul VVS care se adresează la organele de drept este redus, în cazul când VVS se adresează pentru a declara infracțiunea, polițiștii evaluează șansele de a dovedi/proba infracțiunea. Practic, în situațiile când există șanse puține reprezentanții organelor de drept încep a manipula victima să nu depună plângere.
3. Deseori, polițiștii nu au încredere în declarația victimei și nu inițiază dosarul la momentul declarării, dar abia după ce acesteia i se face expertiza medico-legală.

Unii specialiști din instituțiile de drept au recunoscut că situațiile date sunt frecvente. **„Victima este chemată pentru prima dată de ofițerul operativ și nu doar de unul. Ar putea să intervină zeci de ofițeri care să discute cu ea, să-i pună întrebări provocatoare, incomode. După aceea merge la ofițerul de urmărire penală, unde trebuie să dea iarăși aceleași explicații... Ulterior urmează aceeași procedură la procuror pentru ca acesta să se convingă”** (IIA_13_S). Practica actuală relevă că, din momentul adresării pentru a declara infracțiunea sexuală, victima începe să fie maltrată repetat de sistemul de drept, care de fapt ar trebui să o apere. Așadar, apare necesitatea de a dezvolta un mecanism pozitiv de înregistrare a cazurilor de VS semnalate, care să asigure accesul la justiție a părții vătămate minimalizând revictimizarea.

Unii specialiști au nominalizat și lipsa unor materiale care **„să descrie documentar istorioarele VVS, ca să arate**

vulnerabilitatea acestora și care să servească în calitate de materiale la instruire” (IIA_32_S), pentru a contribui la creșterea nivelului de profesionalism al polițiștilor, ofițerilor de urmărire penală, procurorilor, judecătorilor. Povestea vieții unei VVS, care a participat la cercetare și care este prezentată în Anexa 3, ar putea fi utilizată în cadrul sesiunilor de instruire cu specialiștii din organele de drept.

Lipsa promovării bunelor practici care există actualmente în sistemul de justiție este un alt indicator al provocărilor în accesarea sistemului de justiție de către VVS. Poate numărul bunelor practici este insuficient, dar pentru a le multiplica este necesară mediatizarea pentru ca acestea să fie preluate, îmbunătățite, dezvoltate. În acest context, un procuror a menționat necesitatea mediatizării cazurilor când agresorii sunt pedepsiți. **„În luna octombrie curent, avem 2 sentințe pe cauzele de infracțiuni sexuale. Una din ele este cea mai dură pe Moldova - 20 de ani de închisoare pentru abuzul sexual asupra minorilor”** (IIA_32_S).

Situația este diferită în cazul traficului de ființe umane. Datele cercetării atestă că, în astfel de cazuri, poliția acționează de obicei prompt pentru a putea reține rețeaua de traficanți și descoperă și cazurile de infracțiuni sexuale. **„Un băiat de la mine din sat vroia să mă ducă peste hotare, m-a pus cu forța să am relații cu dânsul, pe urmă la clienți, pe urmă vroia să mă ducă în România, pe urmă în Elveția, mai multe. Și a venit poliția și m-a luat de acasă, ei s-au ocupat vreo 5 luni de asta și au venit cu o săptămână și jumătate în urmă la mine acasă în sat, m-au găsit, mi-au spus care cauză și m-au luat aici la Chișinău”** (IIA_2_V). Această practică este rezultatul acțiunilor coordonate la nivel de stat, a instituțiilor specializate, dar și a instruirii specialiștilor de acțiune proactivă în cazurile de TFU.

3.2. Acumularea probelor pentru pedepsirea infractorilor

Art. 50 al Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice prevede că țările participante vor lua măsuri legislative necesare pentru a asigura faptul că agențiile guvernamentale responsabile de aplicarea legii se angajează prompt și adecvat în protecția tuturor formelor de violență, inclusiv prin aplicarea măsurilor preventive operative și colectarea probelor. VS este o infracțiune specifică unde, practic, nu există martori care să confirme acest gen de infracțiune și să ajute la cumularea de probe. Păstrarea probelor pentru a putea, ulterior, învinui agresorul depinde de victimă. VVS însă nu sunt informate și nu cunosc că trebuie să se adreseze la organele de poliție imediat după infracțiunea sexuală, pentru ca organele de urmărire penală să acumuleze probele pentru a pedepsi agresorul.

Specialiștii intervievați au semnalat că există probleme în obținerea materialului probatoriu ce trebuie prezentat în instanțele de judecată pentru că (i) VVS nu sunt informate și nu cunosc că trebuie să păstreze probele, adresându-se ime-

diat organelor de poliție; (ii) multe VVS se adresează tardiv și este dificil de a proba în instanță infracțiunea; (iii) de obicei, VVS și nu agresorul trebuie să treacă și expertiza psihiatrico-psihologică la Spitalul republican de psihiatrie sau Spitalul de Psihiatrie din Bălți; (iv) în unele situații se decide ca VVS să treacă expertiza psihiatrico-psihologică, fiind internată în instituția psihiatrică pe parcursul a 21-30 de zile.

Avocații intervievați au specificat că proba de bază în infracțiunile sexuale o reprezintă declarațiile victimei și dacă nu există alte probe suplimentare dosarul pur și simplu încetează din cauza lipsei probelor.

Specialiștii în domeniul dreptului au subliniat că este important cine preia astfel de cazuri și cum le examinează. Dacă persoanele care examinează nu sunt pregătite, nu sunt competente, nu reacționează prompt, atunci agresorii rămân în libertate. În cazurile de VS, modul de a lucra cu victima, găsirea contactului psihologic sunt foarte importante. Polițiștii de cele mai multe ori nu sunt instruiți și nu au abilități de a discuta cu victima (copil sau adult). **„Am fost prezentă la anumite situații când din contra au făcut mai mult rău decât bine”** (IIA_9_S). VVS minore au relatat că unii polițiști au vorbit **„brutal și urât”**, fapt ce încă o dată confirmă că ei au nevoie de cursuri de formare privind aspectele emoționale în cazul copiilor, metodele de lucru cu copiii etc.

Deși există un Cod de etică și deontologie al polițistului,³⁰ care prevede în art. 6 și obligația acestuia de a păstra confidențialitatea, există situații când aceștia nu cunosc și încălcă flagrant normele deontologice. **„Am avut un caz când polițistul de sector, după ce a fost invitat la noi și anunțat despre cele întâmplate, a mers prin sat și a făcut un fel de interogatoriu la consăteni: Cât de cuminte este adolescenta X? De ce a ajuns să fie violată? Asta în situația în care în comunitate nu se cunoștea despre cazul respectiv și adolescenta nu a vrut să depună plângerea, știind că în localitate mai sunt fete care au fost violate de aceeași persoană și căruia nu i-au făcut nimic”** (IIA_10_S).

Realitatea sociojuridică relevă că specialiștii din sistemul de drept au nevoie de pregătire și instruire continuă în domeniul dat. **„Am avut un caz când am fost prezentă la judecată și judecătorul m-a întrebat dacă știu careva detalii, de ce s-a întâmplat și dacă copilul nu minte pentru a avea beneficii pentru că a fost violat. Eu am rămas șocată, pentru că băiatul avea 7 ani”** (IIA_10_S).

Uneori VVS nu-și pot aminti detaliile din cauza stresului, și aceste circumstanțe sunt, de asemenea, în defavoarea lor. Ofițerii de urmărire penală au semnalat dificultăți în acumularea probelor și punerea dosarului pe rol. **„Cu cât mai târziu se adresează victima, cu atât este mai puțin probabil că dosarul va ajunge în instanța de judecată. Lipsesc probele și acest fapt este în folosul agresorului”** (IIA_29_S).

³⁰ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Codului de etică și deontologie al polițistului nr. 481 din 10.05.2006.

Examinarea minorilor se face în prezența părintelui sau reprezentantului legal.

Când infracțiunea cu caracter sexual a fost declarată sau depistată după o perioadă de timp, este mai greu de demonstrat adevărul. **„La mine acum, într-un fel, e greu de demonstrat că el e vinovat, trebuie probe directe, dar ale mele sunt indirecte”** (IIA_3_V). În cazul copiilor, adresările sunt frecvent după câțiva ani. Cercetarea relevă situații când VVS s-au adresat după 10 ani de VS.

În cazul violului conjugal situația este și mai dificilă. Cazurile nu se raportează din cauza stereotipurilor. **„Dacă ești căsătorită, trebuie să te supui”** (IIA_30_S). Iar în cazul adresării este dificil de probat violul conjugal. În aceste situații, se încearcă a urmări comportamentul suspectului față de victimă, se colectează date de la vecini, rude. Acestea însă nu întotdeauna doresc să se implice în mersul urmăririi penale.

Experiența VVS cu organele de drept este diferită. Unele VVS au rămas mulțumite de intervenția poliției, pe când altele sunt nesatisfăcute, evidențiind pierderea probelor directe de către aceștia. Cazurile respective sunt frecvente, inclusiv în cazul persoanelor care au fost abuzate ani de zile de către proprii părinți. Unele victime au evidențiat diverse situații de neprofesionalism și atitudini incorecte. **„La început polițiștii s-au comportat nu prea frumos, dar avocata mea i-a pus la punct și după asta vorbesc frumos, se comportă frumos”** (IIA_3_V). Deși reprezentanții organelor de drept trebuie să fie imparțiali, în opinia unor victime ei țin partea agresorului. **„Acolo...unde totul s-a întâmplat nu se luau măsuri îndeobște. Dar se comportau cu acești băieți de parcă nimic nu au săvârșit. Au stat acolo o noapte și au zis că eu amăgesc și a 2-a zi toți cei care au participat la viol deja umblau pe-afară... Dar procurorul, în general, spunea că poate eu n-am înțeles totul corect, poate am fumat și mi se pare etc.”** (IIA_6_V).

Faptul că acumularea probelor până ce dosarul ajunge în judecată durează foarte mult determină uneori, victimele să-și piardă încrederea în sistemul de justiție. **„Pe mine mă deranjează faptul că prea mult se întinde și eu vreau mai repede să scap. Acuși îs 3 luni de când nimic nu s-a făcut, numai expertiza la poliție”** (IIA_3_V).

Unii procurori au semnalat că practica anterioară de reținere a oricărui agresor pentru 72 de ore, în cazul unei plângeri de infracțiune sexuală, era mai eficientă, pentru că, în acest interval se acumulau probele, pe de o parte, iar victima nu era supusă presiunii din partea agresorului pentru a-și retrage plângerea, pe de altă parte.

Unii procurori susțin că în procesul de acumulare a probelor solicită de la asistentul social comunitar din localitatea din care este VVS ancheta socială referitoare la condițiile de trai și modul de viață, iar de la inspectorul de sector o caracte-

ristică a victimei. **„Nu este obligatoriu să fie în dosar, dar noi solicităm pentru a cunoaște situația”** (IIA_31_S).

3.3. Expertiza medico-legală

O parte componentă importantă pentru inițierea dosarului penal împotriva agresorului constă în rezultatele expertizei medico-legale a VVS, care, în majoritatea cazurilor, constituie proba de bază pentru învinuirea bănuțului. Expertizele pot fi realizate la cererea victimei și, în acest caz, aceasta trebuie să achite serviciile sau la cererea organului de urmărire penală, gratis. După interacțiunea VVS cu organele de poliție, expertiza medico-legală este a doua instituție prin care acestea sunt nevoite să treacă.

O problemă în realizarea expertizelor medico-legale se referă la durata de pregătire a acestora. **„Foarte mult durează efectuarea expertizelor. Durata de acumulare a acestor probe poate să ajungă și la 4-6 luni”** (IIA_19_S).

Colaborarea dintre organele de poliție și experții de la medicina legală este una bună. Cunoașterea și îndeplinirea corectă a atribuțiilor de serviciu contribuie nemijlocit la rezolvarea cu succes a cazurilor. Specialiștii în drept însă au semnalat că este necesar de îmbunătățit condițiile în care are loc expertiza medico-legală. **„Utilajul cu care lucrează experții este din anii 1970. Cu părere de rău, statul a lăsat aceste instituții în voia sorții”** (IIA_19_S). Lipsa aparatelor necesare (coloscop) în secțiile teritoriale determină unele incomodități pentru victime, care trebuie să se deplaseze dintr-o regiune în alta.

Republica Moldova nu are specialiști în domeniul expertizei genetice și nici un laborator pentru stabilirea ADN, în cazul de acumulare a probelor biologice. Concluziile care se emit se fac în baza grupei de sânge.

O altă direcție de perfecționare, în opinia specialiștilor din organele de drept și cele de protecție socială, ține de atitudinea medicilor legiști. Victimele așteaptă să fie înțelese și tratate cu respect. **„Ei văd astfel de cazuri cu sutele, dar pentru victimă cazul ei este unic”** (IIA_8_S).

Unii avocați au evidențiat că trebuie de reformat domeniul expertizei, pentru ca documentele emise de acest organ să nu lase loc de interpretări.

Specialiștii din aceste instituții au semnalat că beneficiază de cursuri de instruire continuă și că există un curs destinat problemelor actuale în examinarea persoanelor. În cadrul cursului se discută și despre particularitățile examenului ginecologic. Un curs destinat în exclusivitate examinărilor victimelor infracțiunilor sexuale actualmente nu există. În același timp, se organizează, periodic, seminare, unde este abordată și problema examinărilor medico-legale a cazurilor de viol.

3.4. Audierea

Modificările recente în art. 110¹ al Codului de procedură penală³¹ permit ca un copil până la 14 ani să fie audiat în mod ideal, doar o singură dată la etapa urmăririi penale de către judecătorul de instrucție. Audierea copiilor o face un judecător de instrucție, psiholog, pedagog sau psihopedagog. Actualmente se solicită ca intervievatorul copilului să fie o persoană cu studii psihologice sau juridice, care a urmat cursurile de instruire în domeniul interviului legale a copilului, victimă/martor, de pe lângă Institutul Național de Justiție. Cei care facilitează procesul de audiere a copiilor cer ca să primească întrebările care trebuie adresate copiilor din timp, ca să le poată pregăti, reformula pe înțelesul acestora. Tot acești specialiști au dreptul de a decide dacă anumite întrebări necesită să fie excluse, întrucât lezează demnitatea copilului sau contribuie la revictimizarea acestuia.

Sistemul însă este parțial funcțional, doar în câteva localități copiii sunt audiați corect. Participanții la audiere încă nu înțeleg **„cât de mare este trauma și cât este de greu de vorbit despre ceea ce s-a întâmplat... Atunci când omul vorbește, el retrăiește din nou aceste stări și că terapie este doar atunci când stai 1 la 1 cu psihologul și știi că ușa s-a închis, și povestea ta a rămas aici”** (IIA_12_S).

Suținerea din partea familiei este importantă, deoarece o motivează pe VVS să meargă mai departe și să nu se dea bătută la o careva etapă a procesului penal, cum de multe ori se întâmplă. Judecătorii au semnalat însă și situații când **„mamele nu cred copiii care spun că au fost abuzați sexual de către tată, concubin. Foarte frecvent mamele iau poziția agresorului și nu cea a copilului”** (IIA_22_S).

În cazul copiilor, trebuie acordată atenție specială persoanei care se află alături de minor și îi reprezintă interesele în instanța de judecată. În mod ideal, aceasta trebuie să fie mama, dar există situații când mama nu este persoana de încredere a copilului. **„...În majoritatea cazurilor această persoană nu poate fi mama. Frecvent, mamele, concubinele fac tot posibilul ca să apere agresorul și nu victima minoră”** (IIA_32_S).

Ofițerii de urmărire penală eu semnalat dificultăți în atragerea reprezentantului legal al copilului când acesta trebuie să dea declarații. Uneori copilul nu are legătură cu părinții pentru că a fugit de acasă, alteori aceștia sunt mereu în stare de ebrietate și nu pot fi aduși. Sunt și dificultăți atunci când trebuie atras în judecată reprezentantul autorității tutelare din partea APL. Conform Legii nr. 140 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, în instanță trebuie să vină reprezentantul APL din raza domiciliului copilului, dar sunt cazuri când copilul a depus declarație într-o altă localitate și organul de urmărire penală se confruntă cu dificultăți în documentarea cazului.

De asemenea, Codul de procedură penală prevede participarea specialiștilor (pedagog și psiholog) la toate etapele procesului de examinare legală a cazurilor copiilor victime ale infracțiunilor. Conform ordinului nr. 77, din 22 februarie 2013, al Ministerului Educației fiecare instituție are desemnată persoana care să participe la procedurile legale. Acești specialiști trebuie instruiți, pentru ca participarea lor să nu fie una formală. Specialiștii în drept au menționat că, **„prezența pedagogului este mai mult formală... Este chemat pedagogul și el stă singur pe scaun și nu știe ce să facă”** (IIA_14_S).

Participarea psihologului în ședințele de judecată, în cazul minorilor, este utilă. Avantajele participării psihologilor în audierea copiilor VVS, sunt diverse: copilul este pregătit pentru procedura la care urmează să participe, i se explică toate etapele pe care urmează să le parcurgă, ajută la formularea/reformularea întrebărilor pe înțelesul copilului, constituie un suport de încredere pentru copil și el devine mai sigur pe sine și răspunde la toate întrebările adresate. Cel mai important este că specialiștii care apară interesele copilului au grijă ca el să nu fie supus la audieri repetate și astfel se respectă principiul ne-revictimizării. Există însă și cazuri când prezența psihologului este mai mult formală, pentru ca să se respecte procedura. **„Psihologul nu a stabilit nici un contact cu victima”** (IIA_32_S).

În cazurile de audiere a copiilor nu trebuie admis ca pe culoarele instanței de judecată agresorii să se întâlnească cu victimele. Astfel de situații sunt inadmisibile și specialiștii în drept trebuie responsabilizați în acest scop.

Specialiștii ne-au relatat că există situații când judecătorii audiază și victimele TFU adulte în camerele de audiere a minorilor, fapt ce contribuie la reducerea victimizării. **„Judecătorul a argumentat că victima nu trebuie să se întâlnească cu traficanții, că există riscul ca ea să-și schimbe declarațiile”** (IIA_24_S).

Toate victimele care au depășit vârsta de 14 ani sunt tratate de către organele de drept după aceleași principii ca și persoanele adulte și sunt audiate în prezența agresorului. În aceste cazuri victima poate fi audiată de mai multe ori. O parte din aceste dosare trec prin toate etapele procesului judiciar – prima instanță, Curtea de Apel, Curtea Supremă de Justiție și, de fiecare dată, VVS este pusă în situația de a povesti experiența prin care a trecut de mai multe ori. Nu se ține cont de standardele internaționale, conform cărora VVS are un statut diferențiat și trebuie audiată prin metode speciale de protecție.

Confruntarea VVS adulte cu agresorul este o procedură frecvent utilizată în procesul de audiere atunci când toate probele au fost distruse. Confruntarea în astfel de situații este considerată singura modalitate de a stabili adevărul. Specialiștii au semnalat că agresorii pot să refuze participarea la confruntare. **„Bănuțul are dreptul să refuze de**

³¹ Legea nr. 163 din 18.07.2014, pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 – XV din 14 martie 2003.

anumite acțiuni de urmărire penală” (IIA_34_S). Acest lucru însă nu este valabil și pentru victimă. Faptul dat relevă că o persoană care a abuzat are mai multe drepturi decât o persoană VVS. Reieșind din situația dată, unii specialiști au evidențiat necesitatea excluderii confruntării și aplicarea art. 110’ și în cazul VVS adulte sau cea a utilizării echipamentelor tehnice speciale la prima audiere, astfel încât această probă să fie utilizată pe întreaga durată a procesului penal, inclusiv la Curtea de Apel și Curtea Supremă de Justiție. Ofițerii de urmărire penală au relatat însă că mijloacele tehnice speciale se utilizează foarte rar, în cazul VVS.

Pentru îmbunătățirea procesului de audiere legală a adulților VVS și pentru ca sistemul legal să nu revictimizeze VVS, în opinia specialiștilor din domeniul social este necesar: (i) a îmbunătăți **„Ghidul cu privire la investigarea infracțiunilor sexuale”**, destinat procurorilor și ofițerilor de urmărire penală; (ii) a sensibiliza reprezentanții organelor de drept la tema VS; (iii) a adapta prevederile legale la normele internaționale; (iv) a elabora un nou Regulament Intern al Procurorilor, privind investigarea și urmărirea penală a infracțiunilor privind viața sexuală.

O problemă care nu poate fi neglijată ține de confidențialitatea datelor victimei. Dosarele cuprind toate datele personale despre victimă – adresa de domiciliu, telefon etc. și practic este încălcat principiul de confidențialitate și cel de securitate. **„Mi-am schimbat adresa și numărul de telefon ca să nu mă găsească. Dar pe OP e scris și deja știe și unde locuiesc, și numărul de telefon, și numărul la grădiniță unde duc copiii”** (IIA_12_V).

3.5. Rapoartele de evaluare psihologică și expertiza psihiatrico-psihologică

Rapoartele de evaluare psihologică se utilizează în practica judiciară. Aceste rapoarte ajută polițistul, procurorul să înțeleagă circumstanțele infracțiunii, pentru că psihologul în acest raport descrie mecanismele de manipulare, constrângere a agresorului.

Avocații au menționat însă că rapoartele de evaluare psihologică **„nu au statut de expertiză, ele sunt niște înscrisuri care nu au nici o valoare probantă”** (IIA_8_S) și de ele nu poate ține cont judecătorul. În opinia unor avocați, raportul de evaluare psihologică poate fi utilizat în judecată doar cu invitarea obligatorie și audierea în judecată a psihologului care l-a realizat. În astfel de situații, instanța de judecată poate să țină cont de opinia specialistului.

Unii judecători au evidențiat însă că rapoartele de evaluare psihologică, dacă sunt elaborate profesionist, au valoare – **„sunt unul din argumentele și probele forte care demonstrează vinovăția și dă credibilitate celor spuse de victimă”** (IIA_19_S).

Cercetarea evidențiază necesitatea perfecționării modalității de elaborare a raportului de evaluare psihologică. **„Am citit niște rapoarte care erau un pic hilare... nu este foarte bine pusă la punct structura raportului, numărul de ședințe”** (IIA_4_S). Marea majoritate a specialiștilor au menționat necesitatea unificării modului de realizare a rapoartelor de evaluare psihologică, în același timp, s-a subliniat că acestea nu ar trebui să urmeze „același șablon”. Pe de altă parte, standardizarea acestor rapoarte va permite ulterior și introducerea unor modificări în legislație, ca ele să fie recunoscute ca probă.

Există și situații când se solicită ca victima să treacă expertiza psihiatrico-psihologică. Expertiza psihiatrică a VVS poate fi numită ambulatoriu sau în instituție. În cazul când expertiza se face în instituția psihiatrică, VVS este internată 21-30 de zile în această instituție, alături de bolnavii cu probleme de sănătate mentală, pentru că nu există saloane aparte pentru acestea. O parte semnificativă din victime nu sunt de acord și refuză această expertiză. Unii participanți la cercetare au evidențiat că este discriminatoriu ca anume victima infracțiunii sexuale să treacă această expertiză.

O altă problemă la acest capitol ține de recunoașterea psihologilor experți de către Ministerul Justiției (MJ). Practic, la ora actuală există un singur specialist recunoscut/acreditat de MJ.

3.6. Modul de identificare a unui avocat de către VVS

În cazul în care VVS ajung în centrele de plasament, ele primesc asistență primară din partea juriștilor care activează acolo. Dacă este necesară asistență juridică calificată pentru reprezentarea în judecată și VVS nu poate achita serviciile unui avocat, serviciile acestuia sunt achitate de o organizație neguvernamentală. Semnalăm însă că nu toate instituțiile care oferă servicii VVF au în statele de funcție jurist. Iar numărul instituțiilor care pot achita serviciile unui avocat care să apere interesele victimei în instanță este și mai mic – 4 instituții.

Datele cercetării relevă că în foarte puține cazuri specialiștii în drept direcționează VVS spre serviciile existente pentru VVF sau victimele TFU și, practic, niciodată spre avocați care să le reprezinte interesele.

De multe ori VVS se simt neajutorate din cauza că nu știu unde să se adreseze și cum să procedeze mai departe. De aceea ar fi bine ca polițiștii să informeze întotdeauna VVS despre serviciile de care pot beneficia și despre acțiunile pe care le pot întreprinde. **„La poliție, mi-au recomandat să merg la un domn care tot era legat cu drepturile femeilor. El mi-a spus despre ordonanța de protecție și mi-a zis că sunt multe centre care mă pot ajuta. A fost primul care mi-a zis despre ordonanța de protecție”** (IIA_7_V).

În situațiile când VVS ajung la prestatorii de servicii care oferă asistență juridică, ele beneficiază de asistența unui avocat remunerat de acești prestatori. Dacă nu ar exista astfel de servicii, numărul VVS care ajung să depună plângere la instituțiile de drept ar fi mult mai mic. **„Puține victime sunt gata să scoată din buzunar bani pentru a achita un avocat independent care să le reprezinte”** (IIA_27_S).

Unele VVS care depun plângere, înțeleg că au nevoie de un avocat care să le ajute pe parcursul procesului de judecată. **„Cazul meu e complicat și am dorit un avocat bun”** (IIA_11_V). În alte situații VVS sunt amenințate de agresori și se simt nevoite să caute un avocat. În astfel de circumstanțe, VVS încearcă să identifice persoanele care le-ar putea ajuta și își aduc aminte de diferite spoturi publicitare care promovează Telefonul de Încredere, Telefonul Copilului, Linia fierbinte, ale Centrului Internațional „La Strada” caută pe internet, și în acest mod ajung la organizațiile neguvernamentale care le oferă suport juridic – avocat care să le reprezinte în instanță, asistență psihologică etc. Cel mai frecvent VVS identifică Centrul Internațional „La Strada”, CDF, Asociația Promo-LEX.

A fost identificată o situație când rudele victimei au apelat la persoane absolut străine, pe care le cunosc ca fiind luptătoare pentru dreptate. **„Mama a găsit numărul de telefon al lui Oleg Brega și l-am telefonat. A doua zi ne-am întâlnit și ne-a explicat ce și cum să facem, ne-a îndreptat la Promo-LEX și apoi am mers cu el prima dată la psiholog”** (IIA_6_V).

VVS care au beneficiat/beneficiază de asistența juridică din partea unor avocați ce activează în cadrul ONG-urilor au menționat importanța existenței unui asemenea serviciu, pentru că deseori ele nu pot achita serviciile unui avocat. **„M-a ajutat faptul că serviciile erau gratuite, pentru că eu nu puteam să-mi permit,”** (IIA_7_V). VVS sunt mulțumite de serviciile primite și suportul oferit de acestea. **„Am simțit că este o persoană în care pot să mă încredere”** (IIA_11_V).

Avocații care oferă servicii gratis VVS au menționat că specialiștii din sistemul de justiție nu întotdeauna apreciază aportul pe care-l oferă ei VVS în procesul de înfăptuire a justiției. În mare parte, acești avocați nu sunt percepuți ca persoane care apără interesele victimei. **„Ei consideră că dacă noi ne implicăm (reprezentanții societății civile) pe dosar, atunci o să fie scandal, că noi vrem să arătăm că ei sunt toți răi și că nu știu a lucra”** (IIA_14_S).

Marea majoritate a procurorilor și judecătorilor au precizat că avocații angajați de ONG-uri au o poziție civică bine determinată, își cunosc bine meseria, inclusiv particularitățile psihologice ale acestei categorii specifice de victime. Totuși numărul acestor avocați este foarte mic. Cele evidențiate relevă că este necesară specializarea avocaților pe cauze de infracțiuni sexuale.

3.7. Presiunea și manipularea VVS pentru a-și retrage plângerea

Odată inițiată procedura penală, VVS ajunge să se confrunte cu o altă problemă – presiunea din partea infractorului, rudelor acestuia pentru a-și retrage plângerea (a se vedea Caseta 2). VVS sunt foarte vulnerabile emoțional, ușor influențabile de către agresor și, dacă nu sunt încurajate, în marea lor majoritate abandonează procesul penal inițiat pentru pedepsirea agresorului.

Deseori VVS au încredere în sine scăzută și sunt dependente de agresor, motiv care trebuie luat în considerare la examinarea unor astfel de cazuri. În comparație cu alte categorii de victime, VVS sunt mai vulnerabile. Ele au un sentiment profund de neajutorare, o senzație că nu dețin controlul asupra propriei vieți și un sentiment pronunțat de vinovăție insuflat de agresor. Toate acestea le afectează procesele psihice, cognitive, în mod special, atenția, memoria, limbajul, gândirea. Vulnerabilitatea aceasta emoțională determină să fie ușor influențabilă de agresor.

Studiu de caz. Situație de retragere a plângerii de către victimă

După ce am fost violată, am depus plângere. Apoi eu am retras plângerea. Am retras-o că a fost un bărbat care mi-a dat bani și m-a speriat. Mi-a spus să mă gândesc la viața surorii mele. Că eu chiar dacă plec din țară, sora mea și copiii ei rămân. Mi-a spus că în așa situație ei (agresorul și prietenii lui) sunt gata chiar și să împuște un om, că lor le este indiferent. Atunci m-am gândit că nu merită să risc, Dumnezeu cu ei, că eu îi iert. Parcă așa i-am iertat, dar din inimă nu i-am iertat... Și mă bucur că anchetatorul nu a primit cererea mea și a înțeles motivul real de ce eu am retras.

Sora îmi zice să merg înainte... și mama tot așa îmi spune. Ele mi-au spus că o să mă susțină oricând și că eu trebuie să merg până la urmă. Acum sunt gata să continui, mai ales că am auzit că a mai violat și alte fete. Am parcă o frică, dar trebuie să se oprească odată și odată. Eu spun că nu lupt anume numai pentru mine. Eu în general, am fost întotdeauna pentru dreptate... pentru că eu știu că dacă nu o să-l opresc eu acum, eu, cred că el va continua...

În mod special copiii, dar și victimele violului conjugal se simt neputincioase în fața agresorului, alături de care au trăit ani de zile și care știe cum să le manipuleze. *„El îmi promitea că mă va lăsa în pace pe mine și pe cei apropiați mie. Eu am mers la procuror împreună cu el de mână. Procurorul a cerut ca el să iasă afară, explicând că nu e posibil de schimbat declarațiile față de inculpat. Și el mă întreba ce s-a întâmplat, la care eu i-am zis că vreau să schimb declarațiile. El m-a întrebat dacă au fost toate cele întâmplate în declarație. I-am zis că nu. Am zis că toate astea eu le-am născocit, ca să-l pedepsesc, dar mai apoi noi ne-am împăcat. Eu aveam fraze deja pregătite, învățate din timp, așa cum m-a învățat el să le zic. Eu am schimbat declarațiile, apoi am fost chemată la poliție și mi-au zis că voi fi judecată pentru declarații false”* (IIA_7_V).

Există și specialiști în organele de drept care nu țin cont de vulnerabilitatea VVS, de faptul că acestea pot fi manipulate, amenințate, ca să-și retragă plângerea. Actualmente

sistemul legal din Republica Moldova admite ca aceste victime să fie impuse să-și retragă declarațiile sub presiune. Paradoxal, dar ele ajung în judecată și ispășesc uneori și pedeapsă pentru mărturii false, chiar dacă există probe evidente ale infracțiunii săvârșite asupra lor (a se vedea Casetă 3)

Retragerea plângerii este o situație care se întâmplă frecvent, în special, când este vorba de infracțiunile cu caracter sexual. În asemenea situații există unii specialiști din instituțiile de drept care rămân dezamăgiți că VVS nu are puterea ca să lupte până la capăt pentru a pedepsi agresorul. Acest fapt a fost evidențiat de o VVS. *„Procurorul, care era inițial, se uita mai apoi foarte dezamăgit la mine atunci când mi-am schimbat declarațiile, fiindcă el m-a văzut în ce stare eram inițial. Dar când am venit să-mi retrag declarațiile, lui parcă i-au căzut mâinile. El se lupta pentru mine, mergea, căuta, interoga martori”* (IIA_7_V).

Studiu de caz. Victimă minoră a violului în grup care a fost privată de libertate după ce și-a schimbat declarațiile sub presiune

„Am avut un caz cu mulți ani în urmă, care și-a lăsat amprenta asupra activității mele ca profesionist, ca procuror, ca anchetator, ca avocat ...

O fetiță de 17 ani a fost violată de 3 persoane. Ea a reușit să fugă așa cum era dezbrăcată. A ieșit în stradă și a oprit un taxi care a luat-o. După aceea agresorii au fost identificați, dosarul inițiat și persoanele arestate... Dar mai târziu, sub presiune, ea și-a schimbat declarațiile. Rudele inculpaților au început să o amenințe și ea a spus că totul s-a întâmplat benevol...

Ceea ce m-a mirat a fost că, în instanță, agresorul a fost achitat, iar victima a fost luată sub arest și trasă la răspundere pentru declarații false. Fetei i-au dat 5 ani. Ea a primit 5 ani, în loc ca această pedeapsă să fie stabilită agresorilor...

În esență, noi știm că la început declarațiile nu sunt false și au fost și probe... Eu niciodată nu aș fi admis ca o VVS să fie astfel trasă la răspundere.

Ce i-a oferit statul acestei tinere de 17 ani la început de viață? Statul nu i-a oferit nimic, în loc să-i arate că este puternic și că îi pedepsește pe cei vinovați” (IIA_13_S).

Agresorii folosesc atât procedee de manipulare, cât și de amenințare pentru ca VVS să-și retragă plângerea. În cazul violului conjugal, abuzului sexual al copiilor, cazurile de manipulare predomină asupra celor de amenințare sau sunt îmbinate (a se vedea Anexa 3. Povestea vieții unei VVS).

Există situații când se recurge la medierea și împăcarea părinților și cazuri când se ajunge la căsătorie, în rezultatul unor infracțiuni cu caracter sexual, pentru ca agresorul să nu fie privat de libertate. Astfel de cazuri trebuie excluse în cazul infracțiunilor sexuale, după părerea unor specialiști din organele de drept. Retragerea plângerii nu trebuie să fie un temei pentru organele de drept ca să nu examineze până la capăt cauza penală inițiată. Prin posibilitatea de retragere a plângerii justiția încurajează infracțiunile sexuale.

Este necesară excluderea posibilității de încetare a procedurilor penale pe cazurile de viol și alte infracțiuni sexuale, ca rezultat al retragerii plângerilor (a se vedea Casetă 4). Atât VVS, cât și specialiștii în drept au menționat necesitatea perfecționării cadrului legal, pentru ca plângerile să nu poată fi retrase. Victimele au semnalat și necesitatea reținerii pentru o perioadă mai mare de 3 zile, în cazul unor infracțiuni sexuale cu circumstanțe agravante. *„Agresorii sexuali trebuie să fie reținuți pentru o perioadă mai mare. Eu am fost închisă în subsol, violată, maltrată psihic și fizic, dar pe el l-au ținut închis doar 3 zile. Apoi l-au eliberat, ca el să poată mai departe să vină și să măucidă”* (IIA_7_V).

Studiu de caz. Situații când s-a recurs la împăcarea părților pe infracțiuni de VS

„Am avut un caz când de mai mulți ani persoana abuza sexual băieți sub 14 ani. Când am reținut persoana, în procesul de investigare s-a constatat că aceasta mai fusese reținută și condamnată pentru astfel de infracțiuni. În 2 cazuri anterioare avusese loc împăcarea părților, iar în alt caz – persoana a fost condamnată, pentru întreținerea relației sexuale cu persoane de până la 16 ani, cu amendă. Abia ulterior, cazul a fost documentat, ținându-se cont de infracțiunile anterioare și persoana a fost condamnată la privațiune de libertate pentru mulți ani”.

Unii specialiști au semnalat necesitatea excluderii posibilității de împăcare. *„Sunt situații când agresorul a comis acțiuni perverse cu caracter sexual, dar judecătorul a permis împăcarea. După câteva luni agresorul a săvârșit infracțiunea repetat”* (IIA_30_S).

O atenție deosebită trebuie acordată situațiilor de împăcare în cazul acțiunilor cu caracter sexual în cadrul familiei. Or, specialiștii au semnalat situații când fiica și-a iertat tatăl care a molestat-o sexual.

3.8. Deficiențe și tergiversări din partea specialiștilor în drept

Majoritatea victimelor care au apelat la organele de drept pentru a pedepsi agresorul au evidențiat durată mare pentru acumularea probelor, inițierea sau judecarea cazului.

Tergiversarea dosarului determină victima să-și piardă frecvent curajul, iar nedreptatea pe care o vede o face să renunțe la pedepsirea agresorului. Sunt puține cazuri când VVS este hotărâtă și luptă până la capăt, cel mai frecvent ea devine o victimă umilită și de sistemul de justiție, fără a primi vreo compensație pentru recuperarea sănătății (a se vedea Casetă 5).

Studiu de caz. Dificultățile cu care se confruntă VVS, pe parcursul procesului de judecată

„A fost violată o minoră sub 14 ani. Dacă vorbim în termeni juridici, e vorba de o formă agravată, art. 171, dar dosarul a fost trimis în instanță pe art. 174 – întreținerea unui raport sexual benevol cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani. În momentul când am preluat cazul, am făcut demers la procuratura teritorială cu titlu de informare privind posibilitatea modificării în sensul agravării. După informare procuratura a făcut modificările, dar au modificat-o greșit – art. 171 (2).

Rudele agresorului au încercat să dialogheze cu rudele victimei. Au încercat să o determine, cu bani, să-și retragă plângerea, au încercat să o convingă să se căsătorească, el fiind căsătorit deja...

Ședințele de judecată erau practic nelucrative – dacă veneam noi (avocatul, VVS și mama acesteia), nu venea procurorul, apoi la următoarea ședință procurorul era în concediu...

La un moment dat, avocatul inculpatului a cerut o nouă expertiză psihologico-psihiatrică a minorei, deși victima fusese examinată o dată la Chișinău și altă dată la Bălți. În mod normal, cel care solicită trebuie să aibă și capacitatea de plată. Judecătorul a ajuns în situația să cheme partea vătămată și să o convingă să-și achite expertiza...

La ultima ședință, domnul judecător ne anunță că din cauză că au demisionat mai mulți judecători din instanță și întrucât în cazul copiilor este necesar un complet de 3 judecători, cercetarea va fi luată de la zero. Asta înseamnă că victima, martorii, inculpatul trebuie audiați din nou... Până la urmă ne-am ales cu o sentință de condamnare, dar pretențiile materiale (bonuri în sumă de 2000 lei) și morale au fost admise doar în principiu.

Am solicitat instanței de judecată să o elibereze pe victimă de participarea în continuare, pe motiv ca să nu fie revictimizată, să nu interacționeze cu rudele inculpatului, cu inculpatul, mai ales că era în perioada când trebuia să susțină bacalaureatul. Victima era nevoită de fiecare dată să facă declarații și nu se putea calma, plângea în hohote, dar instanța a respins solicitarea... A hotărât că totul trebuie să fie în prezența ei...³²

Acum suntem cu procesul la Curtea de Apel. Deși avem procedura penală clar stabilită și cazurile minorilor sunt examinate prioritar, în regim de urgență, în cazul acestei victime totul s-a tergiversat pentru a o determina să renunțe. În final, reiese că această minoră a fost mai mult victimizată de stat decât de inculpat, fiind de atâtea ori audiată și obligată să vină în instanță... Aveam senzația că această nevoie de a chema victima în instanță era nelimitată și am considerat că suntem justificați să cerem încasarea prejudiciului moral pe motiv că s-a încălcat termenul rezonabil...

Am sesizat acest caz și la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) și suntem în așteptare” (IIA_27_S).

Specialiștii din serviciile sociale au semnalat că durata îndelungată a procesului penal influențează uneori asupra deciziei victimei de a pedepsi agresorul. Procedura îndelungată, amânarea frecventă a ședințelor de judecată determină victima să cedeze „în luptă” cu sistemul de justiție pentru a pedepsi agresorul.

Ședințele de judecată nu trebuie să fie amânate nejustificat, au evidențiat specialiștii din organele de drept și cei din sistemul de protecție socială. Pentru a reduce tergiversările în cazurile de infracțiuni sexuale, și nu numai, specialiștii din sistemul de drept propun introducerea sancțiunilor pentru neprezentare. **„Dacă persoana a fost citată și nu s-a prezentat fără vreun motiv întemeiat, înseamnă că instanța trebuie să vină cu sancțiune”** (IIA_32_S). Doar în astfel de circumstanțe este posibil de educat și de responsabilizat populația, în general, și profesioniștii, în special.

Sunt cazuri când ofițerii de urmărire penală sunt rude cu învinuitul și nu anunță din start despre acest fapt organelor de drept, mușamalizând și distrugând probele. **„Hainele mele tot nu știu ce-s cu dânsule, pentru că nici nu se vorbește de dânsule, de parcă nici nu au fost. Acum reiese că eu singură mi-am smuls hainele, m-am dat cu capul de pereți și am fugit cu pielea?”** (IIA_6_V).

Codul de etică și conduită a procurorului, aprobat de Consiliul Superior al Procurorilor³³, prevede că acesta trebuie să aibă o reputație impecabilă și să respecte principiile legalității, independenței, integrității, imparțialității, profesionalismului, colegialității, confidențialității și corectitudinii și să apere demnitatea, integritatea fizică și morală a tuturor persoanelor care participă la procedurile judiciare. El trebuie să impună ordine și solemnitate în

timpul procedurilor legale și să adopte o atitudine demnă și civilizată față de părți. Cu toate acestea, VVS, dar și avocații au semnalat că există abateri. **„Încerca să mă convingă că eu sunt vinovată”** (IIA_6_V).

Unii procurori cu experiență vastă în domeniul protecției juridice a VVS au indicat că numărul procurorilor care să fie buni cunoscători ai legislației și aplicării acesteia este insuficient. În multe cazuri aceștia nu dau dovadă de acțiuni proactive, admit procedura de confruntare, inclusiv în cazul copiilor, ceea ce contribuie la revictimizarea VVS.

Părerile VVS despre procesul de judecată sunt împărțite. Sunt cazuri când tergiversarea procesului, amânarea ședințelor și luarea deciziei finale în favoarea agresorului face ca VVS să nu mai aibă încredere în sistemul legal. **„Am fost și la judecător, ei au plătit, dar eu nu am cu ce să plătesc la judecător. Ei au plătit la judecător, au fost niște neamuri de-a lor acolo, bune neamuri... Judecătorul m-a chemat și mi-a spus: mie mi-a spus el că tu ești prostitută, și vorba s-a închis”** (IIA_1_S); **„M-au fâțâit pe drum mult timp, dar până la urmă nu s-a decis nimic. Ei nu se tem de nimic”** (IIA_6_S).

Pe de altă parte, accesul la un proces echitabil și îndeplinirea corectă a atribuțiilor de serviciu din partea specialiștilor în drept contribuie la formarea unei păreri adecvate despre sistemul de justiție. **„Avocatul lui și avocatul meu, se purtau adecvat, la temă, fără intuiții, fără probabilități, just pe cauze, pe dosare, pe justiție, totul cinstit. Nu vād să bată în partea lui sau a mea. Chiar îmi propun să-i sun dacă ceva sau să se rețină dacă am nevoie. Sunt relații de colaborare”** (IIA_7_S).

Și în cazul victimelor TFU unii specialiștii au semnalat că există foarte multe cazuri când instanța nu condamnă pe art. 165, dar face recalificarea faptei pentru proxenetism, la care pedeapsa este mai ușoară. **„Din cazurile de TFU, pe care le-am monitorizat, cred că în vreo 20% din cazuri persoanele au fost condamnate pentru proxenetism, și nu TFU”** (IIA_23_S).

³² Victima depășise vârsta de 14 ani când a început procesul penal.

³³ Hotărârea nr. 12-173/15 cu privire la aprobarea Codului de etică și conduită a procurorului din 30.08.2015, art. 6.

Situațiile identificare relevă posibilități de îmbunătățire a cadrului legal.

3.9. Asistență psihologică oferită în cadrul procedurilor legale

Unele VVS care au depus plângere la poliție și s-a pornit cauza penală împotriva agresorului au beneficiat de asistență psihologică din partea centrelor în care au fost plasate sau din partea unor organizații neguvernamentale, care le-a oferit și serviciile unui avocat. Asistența psihologică este benefică pentru VVS la orice etapă, pentru că practic toate VVS se învinovătesc pentru cele întâmplate, iar unele au și tendință de suicid. **„De multe ori repet că nu sunt vinovată, că nu trebuie să plâng, că toată viața este înainte. Eu am fost și am vorbit cu psihologul. El îmi spune că trebuie să fiu puternică...”** (IIA_3_V).

Menționăm faptul că asistența psihologică și juridică de care beneficiază VVS până la începerea procesului de judecată joacă un rol important, deoarece, la acel moment, ea deja cunoaște drepturile și responsabilitățile sale și este mai stabilă din punct de vedere emoțional.

3.10. Prejudiciul material și moral

Legea prevede, expres, posibilitatea solicitării prejudiciului material și moral cauzat VVS. Expertizele psihiatrico-psihologice însă nu pot aprecia impactul traumei asupra dezvoltării personalității, respectiv, nu poate fi evaluat numărul ședințelor terapeutice de care are nevoie victima pentru reabilitare. Faptul că nu se poate evalua numărul ședințelor terapeutice necesare împiedică avocatul să stabilească cuantumul prejudiciului moral.

De asemenea, s-a semnalat că de cele mai multe ori judecătorii nu doresc să se expună asupra prejudiciului material și moral atunci când examinează în instanță cauza penală, recomandând VVS să se adreseze în instanță cu o cauză civilă pentru a depune cerere privind prejudiciul suportat. Respectiv, cazurile de inițiere a prejudiciului moral și material sunt rare. Unii specialiști au confirmat că dosarele de infracțiuni sexuale în care agresorul a fost impus să suporte cheltuielile medicale ale victimei sunt rare. **„Sunt cazuri numărate”** (IIA_35_S), **„Nu se inițiază, de obicei”** (IIA_19_S).

O altă problemă este cuantumul prejudiciului moral acordat de către judecători. Hotărârile judecătorești la acest capitol relevă 2000-3000 lei acordate VVS, în calitate de prejudiciu moral. În aceste circumstanțe, avocații VVS au semnalat necesitatea ca valoarea prejudiciului moral să fie

în conformitate cu suferințele victimei, ținându-se cont și de deciziile Curții Europene privind Drepturile Omului în acest domeniu.

Aceste constatări relevă că VVS trebuie informate și susținute, ca, după sentința de condamnare, să se adreseze pentru recuperarea prejudiciilor materiale și morale, pentru că nimeni nu poate decide să fie returnate cheltuielile victimei, dacă ea nu o cere. O altă modalitate ar fi examinarea posibilității ca judecătorii, în cazurile de infracțiuni sexuale, să se expună în mod obligatoriu și asupra prejudiciului material și moral.

3.11. Corupția

Specialiștii din sistemul de drept au admis/admit prezența unor acțiuni de corupție, în cazul în care VVS depun plângere și se inițiază procesul penal. Există multipli factori ai acestor situații, dar cel de bază se referă la nedorința specialiștilor din organele de drept de a se opune situațiilor, de a se confrunta cu colegii sau superiorii, indiferența etc. **„Intervin rudele, prietenii, inclusiv, persoanele corupte din sistemul juridic și de drept și fac tot posibilul ca procesul să fie în defavoarea victimei și în favoarea agresorului”** (IIA_32_S).

Avocații VVS au menționat și situații de coruptibilitate în rândul experților care efectuează rapoartele de examinare medico-legală (a se vedea Caseta 6). Este vorba de anumite lacune în Codul de procedură penală care sunt utilizate de unii reprezentanți ai sistemului de justiție, în folosul infractorului.

Intervistații au semnalat că **„justiția are un iz aparte”** în alte unități teritorial-administrative decât municipiul Chișinău, că există **„un interes de cartel, judecătorii, procurorii etc. toți sunt legați unul cu altul având grade de rudenie sau fiind prieteni la cataramă”** (IIA_27_S). Astfel, este dificil de a avea o atitudine obiectivă a specialiștilor în teritoriu.

Specialiștii din serviciile sociale, de asemenea, au menționat cazuri când agresorii sexuali ai copiilor nu au fost pedepsiți. **„În cazul băieților care au fost violați nimeni nu a fost pedepsit pentru că părinții agresorilor erau din poliție și au fost acoperiți”** (IIA_17_S).

Unii specialiști din domeniul dreptului au evidențiat că actele de corupție afectează grav funcționarea sistemului. **„Specialiștii la fiecare caz au anumite prețuri”** (IIA_13_S), iar acțiunile întreprinse pe parcursul mai multor ani nu aduc rezultatele scontate. Spre exemplu, chiar dacă pe parcursul ultimilor 6 ani în jur de 30 de procurori au fost trași la răspundere pentru acte legate de corupție, problema nu a fost soluționată.

Studiu de caz. Caz de corupție în rândul medicilor-legiști

„VVS minoră nu i s-a făcut expertiza medico-legală, pentru că experții nu erau pe loc în acea zi. Ea a fost trimisă la un ginecolog cu experiență de peste 30 de ani, care a constatat cazul de viol. A doua zi VVS a mers și la expertul legist, care a constatat aceeași situație....

Avocatul inculpatului, peste un an de zile solicită expertiză repetată la Chișinău, care atestă că victima nu a fost violată.

Când VVS a auzit de așa ceva, a dat din mână și a plecat peste hotare...

Eu am scris cerere la procuratură, dar totul s-a mușamalizat” (IIA_26_S).

3.12. Aprecierea sistemului de justiție

Republica Moldova și-a asumat anumite angajamente ratificând mai multe convenții internaționale, așa încât în prezent există „*un minicadru legal*” care apără VVS (IIA_35_S). Cu toate acestea, sistemul justiției, în cazul VVS, nu poate fi caracterizat ca fiind unul prietenos, au semnalat marea majoritate a specialiștilor. Deși există un cadru normativ care prevede anumite mecanisme de interacțiune a specialiștilor, există o mare diferență între situația *de jure* și cea *de facto*.

Mecanismul de implementare a cadrului legal este defectuos. Au fost elaborate unele instrucțiuni pentru procurori, dar acestea nu au ajuns să fie aprobate și puse în aplicare practică.

Lacunele în sistemul de justiție cu referire la VVS sunt multiple. **Sistemul de stat realizează puține acțiuni de prevenire.** Organele de poliție, în cazul VVS, nu sunt proactive. Se așteaptă ca acestea să fie sesizate. Cauza penală este inițiată doar în baza plângerii adresată de victima sau rude, vecini etc., sunt puține cazuri de autosesizare.

Posibilitățile de interpretare diferită a cadrului normativ persistă. „*Legea nu este foarte clară când diferențiază violul asupra unei persoane minore care nu a împlinit vârsta de 16 ani. De obicei, se pune în discuție consimțământul victimei. Dar violul nu trebuie să fie privit doar în cazurile când persoana a opus rezistență, viol este și atunci când persoana nu a spus da... Și mulți comit infracțiunea dată asupra unei minore și motivează prin faptul că acesta nu a opus rezistență, nu a strigat etc.*” (IIA_26_S).

Violul împotriva copilului este foarte greu de probat atunci când nu sunt urme de violență. Cu părere de rău, unii specialiști insistă asupra urmelor de rezistență a copilului la violență, lucru care frecvent lipsește, pentru că deseori copilul este amenințat și, din frică, face tot ce-i spune agresorul. „*Sunt polițiști care consideră că dacă copilul sub 14 ani nu s-a adresat la poliție, după primul episod de violență sexuală, înseamnă că a acceptat raportul sexual*” (IIA_27_S).

Avocații au semnalat că au avut cazuri când au reprezentat în instanță minore și avocații agresorului insistau că victima și-a dat consimțământul. „*Am avut o minoră de 12 ani și avocatul agresorului insistă că victima a mers personal cu dânsul... Mă scuzați, dar victimele minore pot fi atrase cu o jucărie, telefon, bomboană etc.*” (IIA_26_S).

Lipsește profesionalismul la marea majoritate a specialiștilor în cazurile de VS. **VVS nu i se asigură confidențialitatea**, despre acest fapt află comunitatea și începe învinuirea și stigmatizarea victimei, pentru că opinia marii majorități a populației relevă că femeia este vinovată de ceea ce i se întâmplă. Din cauza stigmatizării și învinuirii victimei, numărul celor care se adresează la poliție este mic, iar o parte dintre victimele care depun plângeri și le retrag și puține cazuri ajung în instanță. „*Victima își retrage frecvent plângerea, pentru că renunță să lupte, pentru că se dezamăgește la o anumită etapă, deoarece este purtată pe drumuri, deși nu se exclud nici cazurile când aceasta este influențată, manipulată sau amenințată*” (IIA_8_S). Cercetarea relevă că nici copiii VVS nu le este asigurată confidențialitatea.

Practic, situația VVS „*depinde de profesionalismul specialistului care examinează cazul... Sunt specialiști cu prejudecăți, chiar care discriminează femeile, dar am avut cazuri când am colaborat cu profesioniști care au examinat cazurile în regim de urgență*” (IIA_2_S); „*Am cunoscut procurori, judecători, avocați foarte motivați să meargă până la capăt, să pronunțe o decizie corectă, dar și din cei care au avut o atitudine indiferentă, nu au depus efort ca să soluționeze cazul*” (IIA_4_S).

Sunt cazuri când **organul de constatare nu cunoaște ce trebuie să facă la fața locului.** „*Avem cunoștințe minime în metodică, tehnică și tactică la fața locului*” (IIA_18_S). Specialiștii au semnalat că, de obicei, întreprind măsuri de „*conservare a urmelor*”, dau recomandările necesare victimei ca să nu dispară urmele violenței sexuale.

Pentru a fi prietenos, sistemul trebuie să acorde asistență garantată de stat VVS. În prezent însă „*noi apărăm doar agresorii*” (IIA_20_S), întrucât inculpatului i se oferă

asistență juridică calificată garantată de stat, iar victima rămâne să fie asistată de procuror, care nu întotdeauna intră în esența problemei și, de obicei, propune VVS să-și angajeze un avocat pe cont propriu.

Lipsa instruirii specialiștilor din organele de drept este suplimentată și de **lipsa informațiilor unde pot referi VVS**. În afară de aceasta, specialiștii din sistemul de justiție au semnalat numărul mic de servicii unde VVS pot fi referite pentru a beneficia de asistență legală și socială – centrele de asistență a victimelor violenței în familie, centrele pentru asistență și protecție a persoanelor traficate.

Există **lacune și în activitatea medicilor legiști**. *„Nu sunt de acord cum se comportă. Eu cred că, în cazul meu, trebuiau să fie mai atenți, să mă încurajeze un pic”* (IIA_11_V). **Condițiile în care sunt realizate expertizele trebuie îmbunătățite**, de asemenea și atitudinea medicilor legiști.

Chiar dacă organizațiile neguvernamentale oferă VVS un avocat care să le ajute, gratuit, să meargă cu ele prin toate etapele procesului penal, numărul acestor cazuri este redus.

Sarcina probării VS rămâne pe umerii victimei. Aceasta trebuie să dovedească VS, prin nenumărate rapoarte de expertiză medico-legală, psihiatrico-psihologice. Este discriminatoriu faptul că nu se trimite agresorul la expertiza psihiatrico-psihologică, dar victima, pentru ca să se convingă că aceasta nu minte. În cazul lipsei altor probe decât declarația VVS, dosarul încetează, pe motiv de lipsă de probe.

Rapoartele psihiatrico-psihologice sunt realizate de comisii care sunt în cadrul Spitalului de Psihiatrie din Chișinău și Spitalului de Psihiatrie din Bălți. În cazul când se apelează la astfel de expertize, crește durata examinării cauzei. *„VVS s-a adresat la 18 ani, dar dosarul când se cere o astfel de evaluare poate continua până la 25 de ani, când VVS s-a căsătorit, are copii și nu dorește să-și mai aducă aminte ce i s-a întâmplat”* (IIA_8_S).

Expertizele psihiatrico-psihologice nu pot răspunde la întrebări ce țin de impactul traumei, cum aceasta va influența dezvoltarea în continuare a personalității, situație care determină dificultăți în evaluarea prejudiciului moral. *„Eu nu pot evalua de câte ședințe terapeutice are nevoie clientul meu”* (IIA_8_S). Victima de puține ori beneficiază de compensații a prejudiciilor morale și materiale. *„La faza de executare, ne trezim că agresorul nu are absolut nimic”* (IIA_8_S). Astfel, VVS rămâne doar cu trauma cauzată de parcurgerea ei prin toate etapele procesului penal, pentru că agresorul nu-i achită nici serviciile medicale.

De multe ori se apelează la confruntări unde **victima este pusă față în față cu agresorul**, chiar dacă victimei îi este greu să apară în fața agresorului și să relateze cele întâmplate, privindu-l în ochi. Uneori se recurge la practica confruntării și în cazul copiilor. Chiar dacă la faza de urmărire penală poliștii și procurorul reușesc să evite confruntarea, persoanele sunt chemate în judecată și trebuie să

povestească, uneori și de 10 ori situația abuzului (excepție sunt copiii până la 14 ani audiați în condiții speciale și audierea este înregistrată).

Unii specialiști au semnalat diferențe din perspectiva gender la profesioniștii din organele de drept. *„Profesioniștii pe care i-au cunoscut sunt bărbați, în rândul femeilor am constatat, cu părere de rău, existența mai multor prejudecăți, inclusiv în tratarea VVS”* (IIA_2_S).

Marea majoritate a VVS nu cunosc acțiunile care trebuie întreprinse pentru ca agresorul să fie tras la răspundere. Este important ca victima să poată proba VS în instanță. În acest sens, VVS trebuie să fie informate. *„În primul rând, ele nu trebuie să spele dovezile abuzului sexual, să dezbrace hainele în care au fost abuzate. În al doilea rând, ele trebuie să se adreseze la Centrul de medicină legală, pentru a face expertiza medico-legală, care să ateste, printr-un certificat, că persoana a fost abuzată. Abia ulterior, VVS poate merge la sectorist sau la Inspectoratul de poliție pentru a depune plângere, prezentând certificatul de expertiză medico-legală. Ulterior, VVS trebuie să se prezinte la un medic ginecolog pentru a cunoaște gravitatea abuzului sexual și abia după aceasta persoana se poate adresa la centru pentru a beneficia de servicii de reabilitare”* (IIA_4_S).

Cu toate acestea, în Republica Moldova **se întreprind măsuri pentru ca sistemul de justiție să devină unul prietenos**. Există unele progrese, dar acestea se referă la copii, victime ale infracțiunilor (nu și la copiii VVS care au împlinit vârsta de 14 ani). Schimbările importante în sistemul de justiție a minorilor s-au produs după ce Republica Moldova a ratificat, în 2012, Convenția Consiliului European privind protecția copiilor împotriva exploatarei sexuale și a abuzurilor sexuale. În rezultatul ratificării convenției, au fost operate mai multe schimbări în legislația națională și au fost introduse calificări de noi forme de abuz față de copii (art. 175, 175¹), prevederile unui tratament specific pentru copiii, victime ale infracțiunilor de orice tip, pentru ca aceștia să nu fie victimizați sau revictimizați. De aceea, în cazul copiilor până la 14 ani, sistemul de justiție a devenit mai prietenos odată cu introducerea camerelor de audieri, a evaluărilor psihologice, au semnalat marea majoritate a specialiștilor care au participat la cercetare. Subliniem însă că sistemul de justiție trebuie să fie prietenos cu orice martor vulnerabil și să-i ofere protecția necesară.

În opinia unor specialiști, **nici sistemul legal cu referire la copiii victime nu poate fi considerat unul prietenos, pentru că există multiple lacune în:** (i) identificarea cazurilor; (ii) specialiștii nu sunt pregătiți pentru a fi empatici în relația cu un copil. *„Dacă n-au empatie, se închide totul”*, (IIA_12_S); (iii) insuficiența instruirilor la marea majoritate a specialiștilor – poliști, ofițeri de urmărire penală, procurori, judecători, psihologi, asistenți sociali.

Audierea VVS, care au depășit vârsta de 14 ani se face la fel ca și în cazul victimelor altor infracțiuni – audieri nenumărate la poliție, procuratură, judecătorie; necesi-

tatea victimei ca să apară în instanța de judecată în fața agresorului și să dea declarații, fapt ce intensifică trauma pe care a trăit-o în momentul săvârșirii infracțiunii și inițiază trauma cauzată de parcurgerea victimei prin sistemul de justiție.

Au fost menționate situații când, nefiind în instanța de judecată, inculpatul, avocatii acestuia își permiteau să pună întrebări care puneau copilul sau adultul, VVS, într-o situație incomodă, o intimidau.

Au fost semnalate cazuri când specialiștii din cadrul serviciilor sociale au menționat despre închiderea cauzelor, chiar și în cazul copiilor. În multe cazuri s-a menționat despre manipularea din partea agresorului, dar și despre actele de corupție din sistemul de justiție. *„Nu sunt de acord cu multe lucruri care se fac... Cred că este și corupt sistemul nostru”* (IIA_9_S).

Sunt foarte multe VVS copii, agresați de proprii părinți. Mai mult decât atât, infracțiunea sexuală este depistată după mulți ani (a se vedea Casetă 7). De asemenea, în cazul când victimele au fost abuzate mai mulți ani, se manifestă sindromul Stockholm.³⁴

Studiu de caz. Infracțiuni sexuale împotriva copiilor în familie

„Am avut un caz când tata vitreg viola fiica de la 7-8 ani. Când a fost depistat cazul, victima avea 14 ani. În afară de aceasta, agresorul a recrutat și prietena victimei la vârsta de 9 ani și a început să o abuzeze și pe aceasta. În plus, agresorul filma tot ce făcea și vindea pe rețelele de Internet scenele de abuz a copiilor”.

Lipsa psihologului la etapa de investigare a cazului de VS, comis asupra copilului sau adultului, pentru a explica tehnicile și metodele psihologice utilizate de agresor.

Nu în ultimul rând, semnalăm că mass-media frecvent are un impact negativ asupra VVS copil sau adult, pentru că sunt dezvăluite aspecte sensibile ce țin de viața intimă a acestora și nu i se păstrează confidențialitatea și anonimatul.

Organizațiile neguvernamentale, care oferă servicii VVS, au actualmente în rol semnificativ în asistarea legală și socială a acestora, oferind consultanță juridică primară și calificată în instanțele de judecată, fapt care reduce situațiile de mușamalizare, dar și tergiversare.

„Când oferim VVS avocat, specialiștii din structurile de stat se simt monitorizați în acțiunile pe care le întreprind și au o atitudine mai serioasă” (IIA_2_S).

Pentru a avea un sistem de justiție prietenos VVS, copii și adulți, sunt necesare multiple acțiuni, inclusiv **de schimbare a mentalității populației** (*„Trebuie schimbată mentalitatea că victima este vinovată pentru ceea ce i se întâmplă”*) și de îndepărtare a lacunelor semnalate în sistemul de justiție, acordarea serviciilor necesare victimei – asistență medicală, psihologică, avocat etc. Nu în ultimul rând, justiția trebuie să țină cont de vulnerabilitatea tuturor victimelor. De aceea, este necesar de extins prevederile aplicate copiilor VVS și adulților VVS.

³⁴ Sindromul Stockholm presupune dezvoltarea unui atașament paradoxal emoțional într-o relație de interdependență între captiv și capturator (victimă - agresor); apare când cineva îți amenință viața deliberat și nu te ucide. Sentimentul de ușurare, rezultat din retragerea amenințării cu moartea, generează intense sentimente de recunoștință și frică, care combinate, fac victima să șovăie în exprimarea sentimentelor de ură. Nevoia victimei de a supraviețui este mai puternică decât impulsul de a-l urî pe cel care-i face rău. În rezultat, victima tinde să-l vadă pe agresor ca pe un salvator.

PROTECȚIE SOCIALĂ ACORDATĂ VVS

4.1. Caracterizarea generală a prestatorilor de servicii pentru VVS

Cartografierea serviciilor pentru VVS a cuprins 20 organizații care oferă servicii VVF, victimelor și potențialelor victime ale TFU și agresorilor familiali. Din perspectiva statutului juridic al acestora, 11 sunt instituții publice, 8 – ONG-uri și 1 – structură socială bisericească. Conform tipului de servicii, 9 sunt centre de plasament, 6 – centre maternale, 3 – servicii de asistență psihologică și juridică,

dar realizează și acțiuni de advocacy, instruire și suport metodologic și 1 instituție oferă servicii pentru agresori, 1 instituție oferă servicii juridice plus acțiuni de advocacy. 15 dintre organizațiile analizate oferă servicii femeilor și copiilor, 4 – doar copiilor și 1 – agresorilor. După aria geografică de acordare a serviciilor, 13 organizații oferă servicii la nivel național, 3 – regional, 3 – raional și 1 – municipal.

Serviciile sunt concentrate mai mult în orașele mari (Chișinău și Bălți) sau centre raionale, foarte rar în mediul rural (a se vedea Tabelul 1).

TABELUL 1 / PROFILUL PRESTATORILOR DE SERVICII ÎN DOMENIUL VF

NR.	DENUMIREA ORGANIZAȚIEI	STATUTUL JURIDIC	TIPUL INSTITUȚIEI	LOCAȚIA	ARIA GEOGRAFICĂ PE CARE O ACOPERĂ ORGANIZAȚIA ³⁵
1.	Centrul Maternal „Ariadna”	Instituție publică	Centrul maternal	Drochia	National
2.	Centrul de plasament maternal „Cupluri mamă – copil”	Instituție publică	Centrul maternal	Cornești, Ungheni	Raional
3.	Centrul maternal „Pro Familia”	Instituție publică	Centrul maternal	Căușeni	Regiunea centru
4.	Centrul maternal raional „Pro Femina”	Instituție publică	Centrul maternal	Hâncești	Raional
5.	Centrul maternal Cahul	Instituție publică	Centrul maternal	Cahul	Raional
6.	Centrul maternal „Alternativa”	Instituție publică	Centrul maternal	Bălți	Regiunea de nord
7.	Centrul de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane	Instituție publică	Adăpost	Chișinău	Național
8.	Centrul de criză familială „Sotis”	Instituție publică	Adăpost	Bălți	Regiunea de nord
9.	A.O. „Începutul vieții”, gestionează Centrul „Casa Schimbării”	ONG	Adăpost	Chișinău	Național
10.	Casa Mărioarei	ONG	Adăpost	Chișinău	Național
11.	Misiunea socială „Diaconia”, gestionează Centrul maternal „În brațele mamei”	Structură socială bisericească	Adăpost	Chișinău	Național

³⁵ Aria geografică pe care o acoperă organizația la nivel de beneficiari.

NR.	DENUMIREA ORGANIZAȚIEI	STATUTUL JURIDIC	TIPUL INSTITUȚIEI	LOCAȚIA	ARIA GEOGRAFICĂ PE CARE O ACOPERĂ ORGANIZAȚIA1
12.	Centrul social „Helmut Wolf”	ONG	Adăpost	Hâncești, Ciuciuleni	Național
13.	Centrul de Drept al Femeilor	ONG	Advocacy	Chișinău	Național
14.	Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”	ONG	Advocacy	Chișinău	Național
15.	Centrul de asistență și consiliere pentru agresorii familiari	Instituție publică	Program pentru agresori	Drochia	Național
16.	CNPAC, Serviciul de asistență psihosocială a copilului și familiei AMICUL	ONG	Advocacy	Chișinău	Național
17.	Centrul de Plasament și reabilitare pentru copiii de vârstă fragedă	Instituție publică	Adăpost	Chișinău	Național
18.	Centrul pentru Copilărie, Adolescență și Familie	Instituție publică	Adăpost	Chișinău	Municipal
19.	Centrul de Plasament al copilului „Regina Pacis”	Instituție privată	Adăpost	Chișinău	Național
20.	AO „Promo-LEX”	ONG	Advocacy	Chișinău	Național

Problema VS nu constituie la ora actuală o prioritate nici pentru APC, nici pentru APL. Acțiunile întreprinse în acest domeniu se bazează pe inițiativele sectorului neguvernamental, dar acestea sunt insuficiente pentru a acorda asistență legală și socială adecvată pentru această categorie de victime.

Lipsa unei comunicări eficiente la acest subiect pe orizontală și pe verticală între diferite instituții ale statului – Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Afacerilor Interne, Procuratura Generală, prestatorii de servicii etc. – conduce la *„acțiuni haotice, de la caz la caz”*, nu la acțiuni care să ajute VVS în accesarea sistemului de justiție, primirea asistenței psihologice, juridice și medicale necesare.

Un dialog constructiv între sectorul public și cel neguvernamental poate contribui la inițierea unor servicii în sprijinul VVS. Pentru aceasta se cer mai multe acțiuni atât din partea reprezentanților sistemului de drept, cât și a celor din sistemul social. *„Prestatorii de servicii trebuie să vină și să vadă cum se efectuează actul de justiție, iar cei din sistemul de drept să meargă în servicii pentru a vedea cum este asistată VVS. Doar în acest mod se va putea contribui la îmbunătățirea, eficientizarea acțiunilor existente și la un rezultat benefic pentru victime”* (IIA_32_S).

Actualmente sunt puțini prestatori care oferă servicii specializate VVS – Centrul Național pentru Prevenirea Abuzului Copilului (CNPAC), Centrul Internațional „La Strada” (La Strada), Centrul de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale TFU (CAP), AO „Promo-LEX”,

Centrul de Drept al Femeilor (CDF). De obicei, aceste servicii se referă la asistența juridică calificată în instanțele de judecată, consilierea psihologică, acordarea unui plasament pentru o perioadă scurtă de timp (a se vedea Tabelul 2).

Printre beneficiarele centrelor maternale, adăpostului „Casa Mărioarei” s-a constatat că unele femei care au fost supuse violenței în familie au suferit și abuz sexual. În pofida acestui fapt, centrele menționate nu țin o statistică diferențiază a beneficiarelor după tipurile de violență în familie, oferindu-le practic aceleași servicii. Situația dată se explică prin faptul că centrele maternale au fost înființate pentru a preveni abandonul copiilor și, treptat, au început să presteze servicii și pentru femeile VVF. Centrele oferă prioritar sprijin femeilor tinere cu copii, care se află în situație de criză, care nu au alte opțiuni de adăpost, prestând o gamă largă de servicii VVF (plasament, consiliere psihologică, socială, monitorizare, mai rar, consultare/asistență juridică), activitatea lor incluzând și acțiuni de prevenire și combatere a violenței.

Aceeași situație s-a observat și în cazul centrelor de plasament pentru copii. Acestea oferă servicii pentru copiii din familiile socialmente vulnerabile, familii în care există violență fizică, neglijare etc. Printre beneficiarii acestora, în ultimii ani, se înregistrează și copii VVS.

În același timp, unele instituții au semnalat un număr impunător de beneficiari copii sau adulți VVS, pe parcursul ultimilor 5 ani (a se vedea Tabelul 2).

TABELUL 2 / DINAMICA VVS ÎN INSTITUȚIILE CERCETATE (ANII 2010-2015), NUMĂRUL DE CAZURI³⁶

	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (ianuarie - august)
Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada” ³⁷	16	33	4	19	22	23
Centrul de Drept al Femeilor	23	30	31	30	56	88
Centrul de Asistență și Protecție a victimelor și potențialilor victime ale traficului de ființe umane, Chișinău	75	55	70	84	68	- ³⁸
Centrul Maternal „Ariadna”	-	-	-	-	11	-
A.O. „Începutul vieții”, Centrul „Casa Schimbării”	14	11	13	10	16	6
Centrul maternal „Pro Familia”	3	7	7	4	4	2
Centrul maternal de plasament pentru cupluri părinte – copil, Cornești	2	2	2	-	1	1
Centrul maternal Cahul	-	-	-	-	-	1
AO „Promo-LEX”	-	-	-	-	- ³⁹	3
Misiunea socială „Diaconia”, gestionează Centrul maternal „În brațele mamei”	-	-	-	-	3	-
CNPAC, Serviciul de asistență psihosocială a copilului și familiei „AMICUL”	67	78	84	62	180	52
Centrul pentru Copilărie, Adolescență și Familie	9	4	4	-	1	1
Centrul de Plasament al copilului „Regina Pacis”	-	-	-	-	2	3
Centrul de Plasament și reabilitare pentru copiii de vârstă fragedă	-	2	-	-	1	-

Servicii specializate copiilor VVS oferă CNPAC, La Strada, iar adulților VVS - CDF, CAP, La Strada, Asociația Promo-LEX, A.O. „Începutul Vieții”. Semnificativ este faptul că La Strada, CAP, CDF, PromoLEX și CNPAC fac parte din Coaliția Națională „Viața fără violență în familie” și realizează multiple acțiuni de advocacy pentru prevenirea și combaterea VF. Mai puțin cunoscută este A.O. „Începutul vieții” care oferă servicii pentru VVF, VVS de pe întregul teritoriu al Republicii Moldova, inclusiv Tiraspol.

Organizația Internațională pentru Migrație, în parteneriat cu APC și APL, societatea civilă, inclusiv Centrul Internațional „La Strada” și CAP, au contribuit la dezvoltarea Sistemului Național de Referire – cadru normativ special de cooperare pentru protecția și promovarea drepturilor victimelor și potențialelor victime ale TFU. Astfel, la nivelul comunităților și centrelor raionale au fost create echipe multidisciplinare (EMD) formate din specialiști din diverse domenii (asistenți sociali comunitari, medici, polițiști, cadre didactice etc.), în scopul asistării și protecției persoanelor vulnerabile. Aceste echipe au beneficiat de instruire pentru a identifica și referi spre serviciile existente victimele și potențialele victime ale TFU, inclusiv VVF.

³⁶ Sunt incluse în analiză doar instituțiile care au menționat că au prestat servicii VVS.

³⁷ Datele reflectă doar VVS adulte, nu și copiii VVS. Pe parcursul anilor 2010-2014, au fost asistați 58 de copii, victime-martori ai abuzului sexual/exploatării sexuale, dar reprezentanții organizației nu au putut diferenția cazurile pe ani.

³⁸ Nu au putut să ofere numărul VVS asistate, pentru că datele încă nu sunt sistematizate în baza acestui criteriu.

³⁹ Nu au putut să ofere numărul de VVS asistate pentru că datele nu sunt sistematizate

Specialiștii din sistemul de drept au semnalat că prezența serviciilor de specializare înaltă acordate victimelor TFU ajută nu doar victimele, dar și specialiștii care interacționează cu acestea, „*Dacă victimele sunt plasate la CAP, ele sunt mai accesibile pentru acțiunile de urmărire penală*” (IIA_29_S). Din aceste considerente, specialiștii se străduiesc ca majoritatea victimelor TFU să beneficieze de servicii. Însă ei au semnalat că perioada de 30 de zile, care se acordă victimei pentru plasarea în CAP, este prea scurtă pentru reabilitare, iar la nivel comunitar practic serviciile lipsesc. „*Aspectul social în teritoriu este zero*” (IIA_30_S).

În cazul altor tipuri de infracțiuni sexuale problema e mai complicată, pentru că „*în 99 la sută din cazuri noi nici nu avem ce le propune VVS*” (IIA_30_S).

Cercetarea efectuată relevă că VVS sunt plasate în caz de necesitate în centrele care oferă servicii VVF sau victimelor și potențialelor victime ale TFU, cu toate că, sub aspect cantitativ, serviciile de plasament existente pentru VVF nu sunt suficiente și capacitatea centrelor este mică în comparație cu aria geografică pe care o acoperă, ținându-se cont de standardele internaționale.⁴⁰ Sub aspect calitativ însă VVS au nevoie de servicii specializate axate pe nevoile lor specifice. Inițiativa unor instituții de a oferi servicii acestei categorii de beneficiare este salutară. „*Intenția*

este una bună atâta timp cât nu există servicii specializate și măcar cumva îi putem ajuta pe această cale pe cei care au nevoie de ajutor” (IIA_35_S). Dar este nevoie de pregătirea și instruirea adecvată a specialiștilor și dezvoltarea serviciilor specializate pentru VVS.

Orarul de prestare a serviciilor depinde de specificul centrului și categoria de beneficiari (a se vedea Tabelul 3). Centrele de plasament, Telefonul de Încredere, Telefonul Copilului sunt servicii ce funcționează 24/24 ore, 7 zile pe săptămână, alte servicii se oferă pe parcursul zilei (a se vedea Tabelul 4). Organizațiile neguvernamentale oferă servicii 5 zile pe săptămână, de la 8.00 la 17.00 sau de la 9.00 la 18.00.

Domeniile care necesită o atenție sporită în acordarea asistenței adecvate VVS sunt cele legate de consilierea psihologică a VVS, asistența juridică primară și asistența juridică calificată, servicii medicale, plasament etc. Pentru că VVS nu beneficiază de asistență juridică calificată gratuită din partea statului, CDF, La Strada, CAP au dezvoltat serviciul de asistență juridică specializată pentru acestea. În cazurile când instituțiile respective se autosizează sau au adresări din partea VVS care doresc/au inițiat dosar penal pe numele agresorului și nu pot achita serviciile unui avocat, acestea angajează un avocat care să le reprezinte pe durata procesului penal.

TABELUL 3 / ORARUL DE PRESTARE A SERVICIILOR

NR.	DENUMIREA ORGANIZAȚIEI	ORELE DE PRESTARE A SERVICIILOR PENTRU VVF	ORELE DE PRESTARE A SERVICIILOR PENTRU VVS
1.	Centrul Maternal „Ariadna”	24/24, 7 zile pe săptămână – plasament, cu accesul beneficiarilor în regim de urgență 8.00-17.00, luni-vineri – alte servicii	24/24, 7 zile pe săptămână – plasament, cu accesul beneficiarilor în regim de urgență 8.00-17.00, luni-vineri – alte servicii
2.	Centrul de plasament maternal „Cupluri mamă – copil”, Ungheni	24/24, 7 zile pe săptămână – plasament 8.00-17.00, luni-vineri, cu accesul beneficiarilor în regim de urgență	8.00-17.00, luni-vineri
3.	Centrul maternal „Pro Familia”, Căușeni	24/24, 7 zile pe săptămână, cu accesul beneficiarilor în regim de urgență	8.00-17.00, luni-vineri, cu accesul beneficiarilor în regim de urgență
4.	Centrul maternal raional „Pro Femina”, Hâncești	24/24, 7 zile pe săptămână, cu accesul beneficiarilor în regim de urgență	8.00-17.00, luni-vineri
5.	Centrul Maternal Cahul	24/24, 7 zile pe săptămână, cu accesul beneficiarilor în regim de urgență	24/24, 7 zile pe săptămână, cu accesul beneficiarilor în regim de urgență
6.	Centrul Maternal „Alternativa”, Bălți	24/24, 7 zile pe săptămână, cu accesul beneficiarilor în centru între orele 8.00 – 17.00, de luni până vineri	–

⁴⁰ Studiu de analiză a serviciilor prestate femeilor victime ale violenței în familie în Republica Moldova. – Fundația OAK, WAVE, Centrul de Drept al Femeilor. – Chișinău, 2014, p. 15.

7.	Centrul de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane	24/24, 7 zile pe săptămână – plasament, cu accesul beneficiarilor în regim de urgență 8.00-17.00, luni-vineri – alte servicii	24/24, 7 zile pe săptămână – plasament 8.00-17.00, luni-vineri – alte servicii
8.	Centrul de criză familială „Sotis”, Bălți	24/24, 7 zile pe săptămână – plasament, cu accesul beneficiarilor în regim de urgență (20.00 – 8.00) doar cu implicarea ofițerilor de poliție. În regim normal, accesul beneficiarilor este între 8.00 – 20.00. 8.00-17.00, luni-vineri – alte servicii	24/24, 7 zile pe săptămână – plasament, cu accesul beneficiarilor în regim de urgență (20.00 – 8.00) doar cu implicarea ofițerilor de poliție. În regim normal, accesul beneficiarilor este între 8.00 – 20.00. 8.00-17.00, luni-vineri – alte servicii
9.	AO „Începutul vieții”, Centrul „Casa Schimbării”	24/24, 7 zile pe săptămână	24/24, 7 zile pe săptămână
10.	Casa Mărioarei	24/24, 7 zile pe săptămână – plasament, cu accesul beneficiarilor în regim de urgență (20.00 – 8.00) doar cu implicarea ofițerilor de poliție. În regim normal, accesul beneficiarilor este între 8.00 – 20.00. 8.00-17.00, luni-vineri – alte servicii	–
11.	Misiunea socială „Diaconia” Centrul Maternal „În brațele mamei”	24/24, 7 zile pe săptămână – plasament cu accesul beneficiarilor în centru între orele 9.00 – 17.00, de luni până vineri 8.00-17.00	9.00-17.00, luni-vineri
12.	Centrul social „Helmut Wolf”	24/24, 7 zile pe săptămână, cu accesul beneficiarilor în regim de urgență pentru 48 ore	–
13.	Centrul de Drept al Femeilor	9.00-17.00, luni-vineri	9.00-17.00, luni-vineri
14.	Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”	24/24, 7 zile pe săptămână – Telefonul Copilului 116 111, Telefonul de Încredere 0 8008 8008 8.00-20.00, luni-sâmbătă – Linia fierbinte 0 800 7777 9.00-18.00, luni-vineri – specialiștii	24/24, 7 zile pe săptămână – Telefonul Copilului 116 111, Telefonul de Încredere 0 8008 8008 8.00-20.00, luni-sâmbătă – Linia fierbinte 0 800 7777 9.00-18.00, luni-vineri – specialiștii
15.	CNPAC, Serviciul de asistență psihosocială a copilului și familiei „AMICUL”	9.00-17.00, luni-vineri	9.00-17.00, luni-vineri
16.	Centrul de Plasament și reabilitare pentru copiii de vârstă fragedă	24/24, 7 zile pe săptămână – plasament, cu accesul beneficiarilor în centru între orele 9.00 – 17.00, de luni până vineri 8.00-17.00, luni-vineri – alte servicii	24/24, 7 zile pe săptămână – plasament, cu accesul beneficiarilor în centru între orele 9.00 – 17.00, de luni până vineri
17.	Centrul pentru Copilărie, Adolescență și Familie	24/24, 7 zile pe săptămână – plasament, cu accesul beneficiarilor în centru între orele 9.00 – 17.00, de luni până vineri 9.00-18.00, luni-vineri – alte servicii	–
18.	Centrul de Plasament al Copilului „Regina Pacis”	24/24, 7 zile pe săptămână, cu accesul beneficiarilor în centru între orele 8.00 – 17.00, de luni până vineri	24/24, 7 zile pe săptămână, cu accesul beneficiarilor în centru între orele 8.00 – 17.00, de luni până vineri
19.	A.O. „Promo-LEX”	9.00-18.00, luni-vineri	9.00-18.00, luni-vineri

Lipsa unor instituții care să ofere servicii specializate VVS, evident, relevă și lipsa unor Standarde minime de calitate în acest domeniu. Activitatea instituțiilor nominalizate este ghidată de Standardele minime de calitate privind serviciile sociale prestate în cadrul centrelor maternale, aprobate prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova 1019 din 02.09.2008 și Standardele Minime de Calitate privind serviciile sociale prestate VVF, aprobate prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova 1200 din 23.10.2010. Cu toate acestea, în cadrul cercetării au fost identificate situații când unele principii și standarde ale acestor instituții sunt încălcate de unii specialiști din organele de drept. Situația dată este condiționată de o varietate de factori – lipsa instruirilor, prezența stereotipurilor etc. Impactul nerespectării acestor principii, în cazul VVS, contribuie la revictimizarea acestora și dificultăți în reintegrarea în comunitate.

Lipsa serviciilor specializate pentru VVS impune discuții și dezbateri publice asupra modului în care ar trebui dezvoltate aceste servicii. *„Acesta servicii ar putea fi dezvoltate în aceleași instituții care oferă servicii și pentru VVF, însă trebuie să existe profesioniști specializați în lucrul cu această categorie de victime, delimitări tehnice în privința terapiei, comunicării etc.”* (IIA_35_S). Lipsa unor instrumente standardizate de diagnostic, lipsa diferențierii după formele de abuz etc. nu permit la ora actuală o asistență calitativă și eficientă a VVS.

Cele mai multe organizații care oferă un minim de servicii VVS sunt amplasate în regiunea centrală a Republicii Moldova. Urmează regiunea de nord, în care există mai multe centre specializate în domeniu VVF, iar în regiunea de sud își desfășoară activitatea doar un singur centru maternal. De asemenea, trebuie să ținem cont de faptul că organizațiile care nu au indicat că au avut în calitate de beneficiari VVS, oferă preponderent servicii VVF, care, în unele cazuri, sunt și victime ale VS.

Din totalul celor 20 organizații participante la studiu, 15 oferă servicii de plasament (12 pentru VVF adulte, inclusiv cu copii și 3 doar pentru copii). Serviciul de plasament este unul dintre cele mai solicitate. *„Sunt într-o situație acum că nici înapoi nu am cum să mă întorc pentru că știu că nu am la ce să mă întorc și înainte nu am unde mă duce singură cu 3 copii. Acum sunt 3 copii la mine și 1 la dânsul... Eu nu sunt sigură de ziua de mâine...”* (IIA_12_V). Beneficiarilor serviciilor de plasament li se oferă și servicii de alimentare, igienă personală etc.

Consilierea psihologică individuală este un serviciu pe care îl prestează toate organizațiile ce oferă servicii VVF. Asistența medicală este oferită aproximativ de jumătate din numărul total de instituții analizate. În cazul problemelor de sănătate, victimele sunt referite la instituțiile medicale. Ele pot beneficia de aceste servicii în baza Poliției de asigurare medicală. Marea majoritate a acestora însă nu dispun de poliță activă (excepție fac doar copiii care sunt asigurați, în mod obligatoriu, până la împlinirea vârstei de 18 ani).

TABELUL 4 / TIPURILE DE SERVICII PRESTATE⁴¹

DENUMIREA ORGANIZAȚIEI	PLASAMENT	CONSULTAȚIE LA TELEFON	CONSULTAȚIE LA TELEFON 24/24	CONSILIERE PSIHOLOGICĂ	CONSULTAȚIE JURIDICĂ	ASISTENȚĂ JURIDICĂ CALIFICATĂ	EDUCAȚIE NON-FORMALĂ
Centrul maternal „Ariadna”	+	+	-	+	+	-	+
Centrul de plasament maternal „Cupluri mamă – copil”	+	+	-	+	+	-	+
Centrul maternal „Pro Familia”	+	+	-	+	-	-	+
Centrul maternal raional „Pro Femina”	+	+	-	+	-	-	+
Centrul maternal Cahul	+	+	-	+	-	-	+
Centrul maternal „Alternativa”	+	+	-	+	+	-	-
Centrul de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane	+	+	-	+	+	+	+

⁴¹ „+” înseamnă prezența acestui tip de serviciu, iar „-”, absența acestuia.

Centrul de criză familială „Sotis”	+	+	-	+	-	-	+
A.O. „Începutul vieții”, Centrul „Casa Schimbării”	+	-	-	+	+	+	+
Casa Mărioarei	+	+	-	+	+	+	+
Misiunea socială „Diaconia”, Centrul maternal „În brațele mamei”	+	+	-	+	+	-	-
Centrul social „Helmut Wolf”	+	+	-	+	-	-	+
Centrul de Drept al Femeilor	-	+	-	+	+	+	-
Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada”	-	+	+	+	+	+	-
CNPAC, Serviciul de asistență psihosocială a copilului și familiei „AMICUL”	-	-	-	+	+	+	-
Centrul de Plasament și reabilitare pentru copiii de vârstă fragedă	+	+	-	+	+	-	+
Centrul pentru Copilărie, Adolescență și Familie	+	-	-	+	-	-	+
Centrul de Plasament al copilului „Regina Pacis”	+	-	-	+	+	-	+
AO „Promo_LEX”	-	-	-	-	+	+	-

Asistența juridică primară este un serviciu solicitat de VVS, însă acest serviciu nu este prestat de majoritatea instituțiilor, din cauza lipsei unui jurist în statele de funcție. Unele organizații neguvernamentale (La Strada, CDF) dar și instituții publice (CAP⁴²) oferă asistență juridică primară și asistență juridică calificată victimelor TFU și VVS.

Consultarea la telefon sau față-în-față este făcută la necesitate, în special, pentru femeile care cândva au fost beneficiare ale centrului, iar acum se adresează după ajutor în soluționarea unei anumite probleme.

Alte servicii de care pot beneficia VVS în cadrul unor instituții sunt: educația nonformală, servicii de integrare în comunitate, activități de monitorizare/postevaluare.

Beneficiarii CAP, care nu au un loc de muncă și studii, au posibilitatea să învețe și o profesie. În acest scop ei sunt direcționați spre A.O. „Insula Speranțelor” pentru a învăța meseria de frizer, cofetar, bucătar etc. De asemenea, în cadrul centrului se fac instruirii pentru a le ușura procesul de integrare în societate, formându-le abilități economice de bază, pentru a facilita integrarea ulterioară a persoanelor în câmpul muncii.

Serviciile de educație nonformală au drept scop facilitarea accesului VVS la piața muncii și o ajuta să înceapă viața

din nou. *„Îmi este greu să-mi găsec un loc de muncă pentru că 12 ani am stat acasă, am născut și am crescut 4 copii și nu am lucrat nicăieri”* (IIA_12_V).

Majoritatea instituțiilor au declarat că desfășoară și activități de sensibilizare în comunități, dar, cu mici excepții, acestea se referă la VF, nu la VS.

Lucrul în rețea este caracteristic pentru instituțiile ce oferă servicii pentru VVF, acestea făcând parte din Coaliția Națională „Viața fără violență în familie”. Instituțiile care oferă servicii copiilor VVS fac parte din Alianța ONG-lor active în domeniul Protecției Sociale a Copilului și Familiei. Instituțiile colaborează între ele, fac referire victimelor la serviciile altor parteneri.

Unele organizații au dezvoltat servicii pentru a răspunde nevoilor beneficiarelor. Astfel, CNPAC-ul, fiind unicul centru specializat pentru copiii victime ale abuzului, prestează servicii de elaborare a rapoartelor de evaluare psihologică, asistență juridică specializată, precum și suport social; La Strada oferă servicii de elaborare a rapoartelor de evaluare psihologică, audierea copiilor, victime/martori, și audierea copiilor în condiții prietenoase în camere de audiere, Centrul pentru Copilărie, Adolescență și Familie oferă suport pentru familia victimei, iar CAP, Centrele maternale mai oferă sprijin și în perfectarea actelor de identitate, în cazul în care beneficiarii nu dispun de documente personale sau pentru copil.

⁴² Aceste servicii sunt achitate de OIM.

Organizațiile nominalizate oferă servicii VVF și VVS în perioada de criză, care, de obicei, nu depășește 1-3 luni și nu oferă servicii de reabilitare de lungă durată. După perioada de criză victima rămâne față în față cu nevoile, traumele și problemele ei.

Beneficiarii instituțiilor nominalizate aproape exclusiv sunt femeii și copiii. Foarte rar de aceste servicii beneficiază și bărbații. Servicii de plasament pentru bărbații victime ale traficului de ființe umane oferă doar CAP.

În prezent, în Republica Moldova o singură instituție oferă servicii pentru agresorii familiari – Centrul pentru Agresorii Familiali. Agresorii pot beneficia de servicii (i) la solicitare personală, când conștientizează că sunt agresivi și trebuie să-și modifice comportamentul; (ii) la referirea asistentului social comunitar sau a polițistului de sector; (iii) la obligația instanței de judecată, prin intermediul OP.

Realitatea socială relevă că în primele două situații agresorii se prezintă la 2-3 ședințe, după care le abandonează, iar în cea de a treia beneficiază integral de servicii, pentru că sunt obligați de instanța de judecată. Programul de reabilitare (Duluth) cuprinde de la 3 la 6 luni, în dependență de nivelul de agresivitate. În anul 2014 au fost consiliați 75 de agresori.

Majoritatea organizațiilor au arătat intenția de a-și lărgi spectrul de servicii în viitor. Instituțiile care actualmente nu oferă consultanță juridică își doresc să ofere acest serviciu. De asemenea, organizațiile își doresc să ofere unele servicii medicale. Impedimentele în dezvoltarea serviciilor sunt lipsa de resurse financiare, lipsa spațiului și a profesioniștilor.

În opinia mării majorități a specialiștilor care au participat la cercetare, atât din domeniul social, cât și cel de drept, este necesară specializarea serviciilor prin creșterea numărului de specialiști și specializarea acestora în lucrul cu VVS. Nu poate un colectiv din câteva persoane să presteze calitativ servicii pentru mame solitare, familii vulnerabile, VVF și VVS. În opinia unor procurori „**specialiștii care-și asumă asistența pentru diferite categorii de beneficiari trebuie să înțeleagă că aceasta-i o problemă gravă**” (IIA_32_S).

Obstacolele cu care se confruntă organizațiile în prestarea serviciilor sunt lipsa resurselor financiare, fluctuația cadrelor din cauza salariilor mici, dificultățile de comunicare/interacționare (închidere în sine) a VVS.

Unii manageri au recunoscut că lipsa unei metodologii în lucrul cu VVS, dar și a unor specialiști bine pregătiți în lucru cu copiii și adulții VVS se răsfrâng asupra calității serviciilor prestate. În centre trebuie să existe specialiști bine pregătiți pentru fiecare categorie de beneficiari. Lipsa serviciilor specializate este unul din motivele că „**miile de VVS continuă să sufere, să țină problemele grave doar pentru ele**” (IIA_35_S).

4.2. Profilul prestatorilor de servicii pentru VVS

AO Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada” (municipiul Chișinău)

La Strada a fost înființată în 2001 și oferă diverse servicii pentru protecția victimelor:

- **Telefonul de Încredere** (0 8008 8008) este accesibil 24 din 24 de ore, 7 zile pe săptămână și oferă consiliere psihologică, asistență juridică, informare despre sistemul de asistență și protecție persoanelor afectate de violență în familie. În perioada 2010-2015, la Telefonul de Încredere au fost înregistrate 4274 de cazuri de violență în familie. Acestea au fost victime adulte care au suferit în urma multiplelor forme de violență, inclusiv cea sexuală. Totodată, 171 de VVF, inclusiv violenței sexuale, au fost identificate prin intermediul Telefonului de Încredere. În anul 2014 la Telefonul de Încredere au fost consiliate 2634 persoane dintre care 1338 de persoane victime ale VF, 894 au beneficiat de consultație juridică, iar 78 de victime au beneficiat de asistență juridică.
- **Telefonul Copilului** (116 111) este un alt serviciu accesibil 24 din 24 de ore, 7 zile pe săptămână, care are drept scop consilierea și suportul psihoemoțional al copiilor în situație de risc, informare despre sistemul de protecție a drepturilor copilului și referire a cazurilor de neglijare, abuz, trafic de copii, exploatare către autoritățile competente în soluționarea acestor cazuri. Din iunie 2014 și până în octombrie 2015, prin intermediul Telefonului Copilului, au fost identificate 8 cazuri de VS asupra copiilor, dintre care 2 cazuri de VS între semeni. Evidențiem că la Telefonul Copilului se înregistrează mai multe cazuri din partea specialiștilor care solicită consultanță.
- **Linia Fierbinte** (0 800 77777) activează de luni până sâmbătă, între orele 8.00 – 20.00 și oferă consiliere migranților privind drepturile și obligațiile lor, riscurile migrației ilegale și pericolul TFU, modalități de prevenire și protecție, facilitarea accesului victimelor la asistență specializată și protecție, consultarea specialiștilor privind noile tendințe și metode de prevenire și asistență. În anul 2014 la Linia Fierbinte au fost primite 10605 apeluri și au fost identificate 92 cazuri prezumate de TFU.

În cadrul organizației la toate 3 servicii telefonice activează 15 consilieri, un psiholog și doi avocați, care oferă servicii directe beneficiarilor. Consilierii au studii psihologice sau în domeniul social și au fost instruiți corespunzător, lucrează în ture, iar ceilalți specialiști activează între orele 9.00 – 18.00, de luni până vineri.

În perioada anilor 2010-2014, în cadrul Centrului au fost asistați 58 de copii, victime-martori ale abuzului/exploatarei sexuale. Dintre aceștia, 2/3 sunt fete, iar 1/3 sunt

băieți. Vârsta copiilor variază de la 6 la 18 ani pentru fete și între 7–17 ani pentru băieți, vârsta medie fiind de 14 ani atât pentru fete, cât și pentru băieți. În ceea ce privește mediul de proveniență în relație cu sexul beneficiarilor, 46% dintre fete provin din mediul rural, iar 54% din mediul urban; tendința se păstrează și în cazul băieților, 38% dintre aceștia provin din mediul rural, iar 62% din mediul urban. Per general, dintre copiii asistați de Centrul Internațional „La Strada”, în perioada de referință, 43% provin din mediul rural și 57% provin din mediul urban.⁴³

La Strada oferă servicii de pregătire a copilului pentru procedurile de audiere legală, ajutându-l să gestioneze stresul acumulat de participarea în procesul penal, inclusiv facilitățile interviuarea copilului. *„Eu formulez întrebările astfel, încât să fie un minim de intervenție din partea mea, încât copilul să reușească să-și aducă aminte și să expună experiența de abuz”* (IIA_24_S). Ulterior copii sunt direcționați spre serviciile existente pentru reabilitare. De asemenea, Centrul Internațional „La Strada” realizează studii la tema exploatării sexuale comerciale a copiilor, inclusiv în mediul on-line.

Serviciile oferite în cadrul organizației sunt consilierea la Telefonul de Încredere, Telefonul Copilului, consultație juridică, asistență juridică primară, asistență juridică calificată (reprezentarea intereselor victimei în instanța de judecată). De asemenea, La Strada desfășoară activități de monitorizare, campanii de sensibilizare, activități de educare a tinerilor privind relațiile armonioase, instruirea specialiștilor, precum și lucrul în cadrul Coaliției Naționale „Viața fără violență în familie”, cu alte organizații ce prestează servicii. Menționăm că în domeniul VVF aceste servicii sunt oferite atât pentru VVF, cât și pentru VVS.

La Strada a organizat pe parcursul anilor mai multe campanii informaționale pentru prevenirea și contracararea TFU și promovarea migrației sigure (a se vedea și www.migratiasigura.md), implicându-se activ și în instruirea și sensibilizarea specialiștilor despre problemele VF, inclusiv a VS.

La Strada are 25 de voluntari, dintre care 18 sunt activi. În mare parte, persoanele care desfășoară voluntariat în cadrul Centrului sunt studenți de la științe sociale și drept. Pe parcursul anului de studiu 2014–2015 tematica instruirilor pentru voluntari a vizat: prevenirea TFU și promovarea migrației sigure; promovarea unor relații armonioase în cuplu; prevenirea exploatării comerciale a copiilor și promovarea unui internet mai sigur pentru copii.

Sursele de finanțare ale organizației provin din: (i) granturi de la organizațiile internaționale sau fundații în mărime de 74%; (ii) autofinanțare, prin servicii prestate organizațiilor internaționale – 19%; (iii) din surse de finanțare publică de la nivel central – bugetul de stat în valoare de 7%.

AO Centrul de Drept al Femeilor (municipiul Chișinău)

Centrul activează din 2009. Programul de activitate al organizației este de la ora 9.00 până la 18.00, de luni până vineri. În cadrul organizației activează un psiholog cu normă parțială, 2 juriști cu normă deplină și un coordonator programe serviciul juridic.

CDF este un centru resursă în domeniul juridic și implementează mai multe proiecte pentru reducerea violenței în familie, axându-se pe instruirea specialiștilor din domeniul dreptului. De asemenea, oferă asistență juridică primară și calificată VVF. În ultimii ani CDF a devenit cunoscut și prin studiile pe care le-a realizat în domeniul analizei serviciilor oferite VVF, editarea Ghidului de orientare juridică în caz de violență în familie etc.

În anul 2014 CDF a prestat servicii pentru 100 de victime ale VF, dintre care: (i) 3 cazuri – copii până la 14 ani; (ii) 2 cazuri – copii cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani; (iii) 3 cazuri – copii cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani; (iv) 90 cazuri – femei cu vârsta mai mare de 18 ani și (v) 2 cazuri – bărbați, victime ale agresiunii copiilor.

Tot în această perioadă au fost asistate și 56 de victime ale VS, dintre care în 50 cazuri violența sexuală a avut loc în familie, iar în 6 cazuri în afara familiei (viol). Dintre acestea, în 3 cazuri – victimele sunt copii cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani; în 5 cazuri – victimele sunt copii cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani; în 48 cazuri – victimele sunt femei cu vârsta mai mare de 18 ani. În anul 2015, până în luna iunie, la CDF s-au adresat 88 de persoane VVS.

Serviciile oferite în cadrul organizației sunt consultare la telefon, consultare față în față, psihoterapie, consiliere psihologică individuală, consultație juridică, asistență juridică primară, asistență juridică calificată (reprezentarea intereselor victimei în instanța de judecată), servicii de reintegrare în familie/comunitate. CDF mai realizează și activități de monitorizare/postevaluare, activități de sensibilizare și lucru în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței. Serviciile nominalizate sunt oferite atât pentru VVF, cât și pentru VVS.

Sursele de finanțare ale organizației provin exclusiv de la donatorii internaționali, neexistând o linie în buget pentru serviciile adresate VVS.

Centrul de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (CAP), (municipiul Chișinău)

Centrul a fost deschis în 2001 cu suportul Organizației Internaționale pentru Migrație (OIM) care, începând cu anul 2001, a oferit asistență victimelor TFU. Analiza statisticii persoanelor asistate pe parcursul anilor 2001–2015 relevă că 93 la sută dintre victimele TFU sunt victime ale VF. *„Femeile încercând să iasă și să rupă cercul violenței în familie, nimeresc în rețelele TFU”* (IIA_12_S).

⁴³ Copii, victime-martori ale abuzului/exploatării sexuale: între necesități și realități. Din perspectiva cazurilor de copii, victime ale abuzului/exploatării sexuale, asistate de către specialiștii Centrului Internațional „La Strada”, Chișinău, 2012.

Centrul activează 24 din 24 de ore, 7 zile în săptămână, iar orarul de prestare a serviciilor, cu excepția cazării, este de la ora 8.00 la 17.00, de luni până vineri. În cadrul organizației activează 2 psihologi cu program deplin de muncă, 6 asistenți sociali – 3 dintre care au program de zi și 3 au program de noapte, 1 jurist, 1 medic cu normă parțială și o asistentă medicală.

Numărul de VVF pentru care centrul a prestat servicii în anul 2014 a fost de 128 de persoane. Tot în acest an, CAP a asistat 68 de victime ale VS, dintre care: (i) 13 cazuri – copii până la 14 ani, (ii) 5 cazuri – copii cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani, (iii) 43 cazuri – copii cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani, (iv) 7 cazuri – femei cu vârsta mai mare de 18 ani.

Copiii VVS sunt asistați în acest centru pentru că nu există un centru specializat de servicii pentru copii în domeniu⁴⁴. *„Mulți copii rămași fără îngrijirea părinților ajung la noi, inclusiv copii repatriați de peste hotare și marea majoritate a acestora sunt și victimele ale exploatării sexuale”* (IIA_12_S).

Centrul oferă o gamă largă de servicii atât pentru victimele TFU, VVF, cât și pentru VVS. Specificul Centrului constă în aceea că el asigură asistență în perioada de criză, de scurtă durată (maxim 30 zile) și doar în cazuri excepționale se permite prelungirea termenului de ședere. Serviciile pe care le prestează Centrul sunt cazare/plasament, Consultarea la telefon, Consultarea față în față, psihoterapie, consiliere psihologică individuală, consiliere psihologică de grup, consultație juridică, asistență juridică primară, asistență juridică calificată (reprezentarea intereselor victimei în instanța de judecată), asistență medicală, abilitare economică, educație nonformală, servicii de reintegrare în familie/comunitate, igienă personală, acces la piața muncii, acces la asistență financiară, sprijin informațional pentru găsirea unui spațiu locativ, activități de monitorizare/postevaluare, activități de sensibilizare, suport pentru perfectarea actelor de identitate, precum și lucru în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței.

Resursele financiare pentru serviciile oferite din bugetul de stat sunt limitate. Pentru a oferi servicii mai calitative și pentru a răspunde nevoilor beneficiarilor, CAP apelează la OIM. *„Statul achită pentru condițiile de cazare – apă, lumină, căldură și alimentație. La alimentație avem, din partea statului, 36 de lei pentru 4 mese pe zi. Dacă OIM nu ar da încă 100 de lei pe zi pentru mâncare, noi nu am avea cu ce hrăni oamenii”* (IIA_12_S).

Asistența medicală pentru beneficiarele CAP este dependentă de prezența poliției de asigurare medicală. În lipsa acesteia, VVS adulte pot beneficia doar de asistență urgentă a ginecologului sau a medicului de familie. În același timp, victimele au nevoie și de analize, tratament, consultația neurologului, psihiatrului etc.

Pentru a acorda asistență juridică, CAP apelează la serviciile a 2 avocați specializați pe problemele VF și VS care sunt achitați de către OIM, întrucât actualmente există puțini avocați care ar putea oferi astfel de servicii.

În ceea ce privește asistența psihologică oferită în cadrul Centrului se utilizează diferite tehnici și activități psihosociale în scopul reabilitării victimelor, precum consiliere psihologică individuală și de grup, activități de recreare.

În cadrul Centrului activa un singur voluntar la momentul colectării datelor. Voluntarii acestui centru sunt, de obicei, psihologi sau psihopedagogi, care sunt instruiți la componenta de confidențialitate și la cea de specificul organizației. Trebuie să menționăm că pe parcursul anului mai vin grupuri de voluntari internaționali, pe perioade scurte de timp, care sunt instruiți și desfășoară diverse activități cu beneficiarii Centrului.

Fiind instituție care prestează servicii publice, aflată în subordinea MMSPF, organizația primește o parte de finanțare de la bugetul de stat, dar mai obține și finanțare privată, de la organizațiile internaționale, în baza proiectelor care le desfășoară. Nici CAP nu are o linie de buget separată adresată VVS.

Centrul maternal „Ariadna” (Drochia)

Centrul își desfășoară activitatea din anul 2006 și lucrează în regim 24/7. În cadrul instituției, își desfășoară activitatea 1 psiholog, 1 psihopedagog, 2 asistenți sociali, 1 jurist, 1 pedagog social, toți fiind angajați cu normă deplină. Marea majoritate a specialiștilor activează de luni până vineri, de la orele 8.00 la 17.00.

Numărul de VVF pentru care specialiștii au prestat servicii în anul 2014 este de 341 persoane, inclusiv asistență ambulatorie oferită în teritoriu și plasament. În cadrul centrului au fost asistate 56 VVF adulte și copiii acestora – 32 de fete și 42 băieți. Instituția nu ține o statistică aparte pentru VVS, însă din consilierea psihologică realizată cu beneficiarele s-a constatat că aproximativ 20 la sută din numărul total al VVF pentru anul 2014 au fost și victime ale VVS.

Serviciile oferite în cadrul organizației sunt cazare/plasament, consultare la telefon, consultare față în față, psihoterapie, consiliere psihologică individuală, consiliere psihologică de grup, consultație juridică, asistență juridică primară, abilitare economică, educație nonformală, servicii de reintegrare în familie/comunitate, igienă personală, acces la piața muncii, acces la asistență financiară, sprijin informațional pentru găsirea unui spațiu locativ, activități de monitorizare/postevaluare, activități de sensibilizare, precum și lucru în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței. Centrul nu are linie fierbinte, nu oferă asistență juridică calificată și nu oferă asistență medicală, dar, în caz de necesitate, conlucrează cu alte instituții care pot să presteze aceste servicii pentru beneficiarele centrului.

⁴⁴ În 2016 la CAP se va deschide o secție specializată pentru copiii abuzați sexual.

În cadrul organizației, activează un voluntar în domeniu care a fost instruit la capitolul ce ține de activitatea centrului și specificul lucrului cu beneficiarii.

Centrul maternal „Ariadna” este o instituție care prestează servicii publice și este finanțată din bugetul local în proporție de 60%. Bugetul instituției nu prevede o linie separată pentru VVS.

Asociația Obștească „Începutul vieții” (municipiul Chișinău)

A început activitatea în anul 2006. În anul 2009 a deschis Centrul „Casa Schimbării”.

Centrul activează 24/7. Cea mai mare parte a specialiștilor lucrează în regim de zi, unii însă fac ture de noapte pentru a putea asigura continuitatea serviciilor. În cadrul centrului activează 2 psihologi, 4 asistenți sociali, 1 jurist, 1 psihopedagog – angajați cu normă deplină. Făcând o analiză a problemelor cu care se confruntă beneficiarele centrului, specialiștii au ajuns la concluzia că este nevoie să angajeze și un psihiatru. De la începutul anului 2015, în cadrul organizației activează un psihiatru.

În anul 2014, în cadrul organizației au fost plasate 7 VVF și 16 VVS, dintre care: (i) 1 caz – copil până la 14 ani; (ii) 1 caz – copil cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani; (iii) 8 cazuri – copii cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani și (iv) 6 cazuri – femei cu vârsta mai mare de 18 ani. În prima jumătate a anului 2015, în centru au fost asistate 6 VVS.

Centrul oferă servicii de cazare/plasament, consultare față în față, psihoterapie, consiliere psihologică individuală, consiliere psihologică de grup, consultație juridică, asistență juridică primară, asistență juridică calificată, asistență medicală, abilitare economică, educație nonformală, servicii de reintegrare în familie/comunitate, igienă personală, acces la piața muncii, acces la asistență financiară, sprijin informațional pentru găsirea unui spațiu locativ, activități de monitorizare/postevaluare, activități de sensibilizare și lucru în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței. Menționăm că timp de 1 an de zile de la părăsirea centrului, beneficiarele sunt monitorizate și susținute material cu pachete sociale; de 4 ori pe an se organizează întâlniri cu beneficiarii centrului, 1 dată pe an copiii tuturor beneficiarelor sunt invitați la tabăra de vară.

În cadrul centrului activează 4-6 voluntari de sex feminin, care sunt studente de la științe sociale sau foste beneficiare. Tematica instruirilor voluntarilor pentru anii 2014-2015 a cuprins: relațiile personale, rezolvarea/aplanarea conflictelor, planificarea bugetului, planificarea timpului.

Ca organizație nonguvernamentală ce prestează servicii aceasta este finanțată, exclusiv, din surse private (de la organizațiile internaționale, donatori) și nu are o linie de buget aparte pentru VVS.

Centrul maternal „Pro Familia” (Căușeni)

Centrul activează din 2009 în regim 24/7. Specialiștii prestează servicii între orele 8.00-17.00, de luni până vineri, iar sâmbăta și duminica, în zilele de sărbătoare asistenții sociali lucrează în ture. În cadrul organizației sunt încadrați 1 psiholog, 5 asistenți sociali, 1 asistentă medicală și 1 psihopedagog cu normă deplină.

În anul 2014 centrul a oferit servicii pentru 45 de VVF și pentru 4 VVS, dintre care: 2 cazuri – copii cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani și 2 cazuri – femei cu vârsta mai mare de 18 ani. Din luna ianuarie 2015 au fost asistate 2 VVS.

Serviciile prestate în cadrul centrului sunt cazare/plasament, consultare la telefon, consultare față în față, psihoterapie, consiliere psihologică individuală, consiliere psihologică de grup, consultație juridică, asistență medicală, abilitare economică, educație nonformală, servicii de reintegrare în familie/comunitate, igienă personală, acces la piața muncii, acces la asistență financiară, sprijin informațional pentru găsirea unui spațiu locativ, activități de monitorizare/postevaluare, activități de sensibilizare și lucru în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței. Toate aceste servicii sunt atât pentru VVF, cât și pentru VVS. Se prestează atât în cadrul intervenției de scurtă durată, cât și în cazul intervenției de lungă durată. Centrul nu oferă asistență juridică primară și calificată.

În cadrul instituției, la momentul colectării datelor activau 9 voluntari – studenți în ultimii ani de studiu, liceeni în ultimii ani de învățătură și pensionari. Tematica instruirilor oferite pentru voluntari, anii 2014-2015, a inclus specificul centrului și serviciile prestate, drepturile și obligațiile voluntarului, violența în familie, traficul de ființe umane, principiul de lucru cu victimele violenței, cuplul mamă-copil, principiul confidențialității ș.a.

Sursele de finanțare ale organizației sunt acoperite în valoare de 75% de la bugetul local și 25% din partea organizațiilor internaționale. Pondere din bugetul anual al instituției pentru serviciile adresate VVS, anul 2014, a constituit aproximativ 17%. Deși nu are o linie de buget aparte pentru VVS, aceasta este una dintre puținele instituții care a reușit să delimiteze ponderea din bugetul anual adresată serviciilor oferite pentru VVS.

Centrul maternal (Cahul)

Înființat în 2007, Centrul este deschis zilnic între orele 8.00-17.00, serviciile fiind prestate 24/7. Aici activează 1 psiholog, 1 pedagog, 4 asistenți sociali, dintre care 3 lucrează în garda de noapte și 1 asistent medical angajat pe jumătate de normă.

În anul 2014, centrul a prestat servicii pentru 5 femei și 6 copii ale acestora care au suferit în urma VF. În prima jumătate a anului 2015 a fost înregistrat primul caz de abuz sexual căruia i-au oferit asistență.

Serviciile oferite de către centru sunt cazare/plasament, consultare la telefon, consultare față în față, psihoterapie, consultare psihologică individuală, consultare psihologică de grup, asistență medicală, educație nonformală, servicii de reintegrare în familie/comunitate, igienă personală, acces la piața muncii, acces la asistență financiară, sprijin informațional pentru găsirea unui spațiu locativ, activități de monitorizare/postevaluare, activități de sensibilizare, lucru în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței. Toate aceste servicii sunt prestate atât în intervenția de scurtă durată, cât și în intervenția de lungă durată și se referă atât la VVF, cât și la VVS.

Centrul maternal este o instituție de stat care prestează servicii publice și este finanțată, exclusiv din bugetul local. În prezent organizația nu are o linie de buget dedicată serviciilor pentru VVS.

Centrul maternal de plasament pentru cupluri părinte-copil (Cornești, Ungheni)

A fost înființat în 2007. Orarul specialiștilor care prestează servicii este de la orele 8.00 la 17.00, de luni până vineri, iar centrul activează în regim de 24/7. În cadrul organizației lucrează 4 asistenți sociali cu normă deplină, 1 psiholog și 1 jurist angajați pe jumătate de normă.

În anul 2014 centrul a oferit asistență pentru 7 VVF, dintre acestea, în 2 cazuri persista și VS (1 caz – minoră cu vârsta cuprinsă între 14-16 ani și al doilea caz – minoră cu vârsta cuprinsă între 16-18 ani). În prima jumătate a anului 2015 a mai fost înregistrat un caz de VS.

Serviciile prestate în cadrul centrului sunt cazare/plasament, consultare la telefon, consultare față în față, psihoterapie, consiliere psihologică individuală, consiliere psihologică de grup, consultație juridică, asistență juridică primară, asistență juridică calificată, abilitare economică, educație nonformală, servicii de reintegrare în familie/comunitate, igienă personală, acces la piața muncii, acces la asistență financiară, activități de monitorizare/postevaluare, activități de sensibilizare și lucru în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței. Toate aceste servicii sunt atât pentru VVF, cât și pentru VVS. Se prestează atât în cadrul intervenției de scurtă durată, cât și în cazul intervenției de lungă durată. Centrul nu are voluntari.

Fiind instituție de stat care prestează servicii publice, centrul este finanțat la nivel local de către Consiliul raional Ungheni, în volum de 100%. Instituția nu are o linie de buget aparte pentru VVS.

Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (Chișinău)

Activează din anul 1997. Serviciul de asistență psihosocială a copilului și familiei AMICUL al Centrului Național de

Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) își desfășoară activitatea în baza Memorandumului nr. 61/01-706 din 23.08.2007, semnat de CNPAC și Direcția Municipală pentru Protecția Drepturilor Copilului Chișinău (DMPDC); Deciziei Consiliului Municipal Chișinău nr. 5/7 din 25 martie 2008, Regulilor de intervenție comună în cazurile de abuz, neglijare și exploatare a copiilor, aprobate de DMPDC prin Ordinul nr. 2 din 04.01.2012.

Programul de activitate al centrului este de luni până vineri, de la orele 9.00 la 18.00. În cadrul organizației, activează 4 psihologi, 3 asistenți sociali, 1 jurist și 1 specialist în protecția drepturilor copilului.

Grupul țintă sunt copiii cu vârsta cuprinsă între 0–18 ani, în special copii care au fost abuzați. Centrul deține o statistică a copiilor abuzați de mai mulți ani. În anul 2014, în cadrul centrului au fost asistați 180 de copii-victime ale violenței sexuale, dintre care 74 fac parte din categoria de vârstă 11-14 ani, 22 fac parte din categoria 16–18 ani, pentru alte categorii de vârstă nu se ține evidența. Trebuie de menționat faptul că în anul 2014 aproximativ 60% dintre beneficiare au sesizat 2 sau mai multe incidente de VS.

În perioada anilor 2010–2015 centrul a oferit asistență la 419 de copii abuzați sexual. În primele 6 luni ale anului 2015 au fost înregistrate 52 de cazuri noi.

CNPAC oferă servicii psihologice specializate pentru copiii VVS, organizând, în parteneriat cu alte instituții, pe parcursul ultimilor ani campanii informaționale pentru a preveni abuzul sexual asupra copilului (în 2010, Campania informațională „Atingeri indecente”, în 2015, Campania „Aici nu se pune mâna”, pentru copiii de vârstă preșcolară), instruirii pentru specialiștii din sistemul de justiție și cel social, inclusiv acțiuni de advocacy pentru dezvoltarea unui sistem de justiție prietenos copilului. CNPAC a organizat și un Centru de Resurse on-line pentru copii și profesioniști, pe care sunt postate publicațiile în domeniu. De asemenea, CNPAC a elaborat *Instrucțiunea privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale abuzului, neglijării, exploatării, traficului.*⁴⁵

Centrul oferă servicii preponderent în perioada de criză, intervenție de scurtă durată și anume consultare față în față, psihoterapie, consiliere psihologică individuală, consultație juridică, asistență juridică primară, asistență juridică calificată, servicii de reintegrare în familie/comunitate, activități de monitorizare/postevaluare, activități de sensibilizare, lucru în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței, suport în procedurile legale, elaborarea rapoartelor de evaluare psihologică și suport social.

⁴⁵ Hotărârea Guvernului nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

Fiind organizație nonguvernamentală care prestează servicii, 96,5% din sursele de finanțare provin de la organizațiile internaționale, donatori; 3% sunt asigurate din bugetul local și 0,5% reprezintă donații de la agenți economici. CNPAC nu are o linie de buget separată pentru VVS, dar ponderea din bugetul anual al instituției pentru serviciile adresate VVS a constituit aproximativ 15% pentru anul 2014.

Centrul pentru Copilărie, Adolescență și Familie (municipiul Chișinău)

A fost înființat în anul 2004. Orarul de prestare a serviciilor este de luni până vineri, între orele 9.00-18.00, iar centrul activează în regim 24/7. În cadrul instituției activează 1 psiholog, 4 pedagogi, 1 asistent social, 4 conducători de cercuri și 1 asistent medical.

Numărul de copii VVF, pentru care centrul a prestat servicii în anul 2014, a fost de 5 persoane, dintre care 1 copil cu vârsta de până la 14 ani a fost VVS. În anul 2015 a fost înregistrat 1 caz de VS.

Serviciile prestate de instituție sunt cazare/plasament, consiliere psihologică individuală, consiliere psihologică de grup, asistență medicală, educație nonformală, servicii de reintegrare în familie/comunitate, igienă personală, activități de monitorizare/postevaluare, activități de sensibilizare, suport pentru familia victimei și lucru în rețea cu alte organizații ce prestează servicii copiilor victime ale violenței.

În cadrul centrului activează 3 voluntari care sunt studenți în ultimii ani de studii. Tematica instruirilor oferite pentru voluntari a fost comunicarea cu VVF și respectarea principiului confidențialității.

Sursele de finanțare ale organizației sunt în volum de 100% asigurate de către bugetul municipal și ocazional, în baza proiectelor la care aplică centrul – de la donatorii internaționali. Centrul nu are o linie de buget aparte pentru serviciile adresate VVS.

Centrul de Plasament al Copilului „Regina Pacis” (municipiul Chișinău)

A fost fondat în anul 2006. Instituția este acreditată de Consiliul Național de Acreditare a Prestatorilor de Servicii Sociale de pe lângă Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei al Republicii Moldova, în baza Legii nr. 129 din 08.06.2012 și a Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 95 din 07.02.2014.

Organizația oferă cazare 24/7. Specialiștii prestează servicii în regim de zi, de luni până vineri. În cadrul centrului activează managerul cu normă deplină, 1 psiholog angajat pe jumătate de normă, 3 pedagogi sociali/educatori cu normă deplină, care lucrează în ture, 1 asistent social cu

normă deplină, 1 medic care activează 16 ore pe lună, 1 specialist în prelucrarea artistică a lemnului, care activează 36 ore pe lună, logoped la necesitate.

În anul 2014 organizația a oferit asistență pentru 20 de copii, victime ale VVF, și pentru 2 copii cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani, VVS. În primele 6 luni ale anului 2015, au fost asistați 3 copii VVS.

Serviciile prestate în cadrul centrului sunt cazare/plasament, consultare față în față, psihoterapie, consiliere psihologică individuală, consiliere psihologică de grup, consultație juridică, asistență juridică primară, asistență medicală, abilitare economică, educație nonformală, servicii de reintegrare în familie/comunitate, igienă personală, activități de monitorizare/postevaluare, activități de sensibilizare și lucru în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței. Toate aceste servicii sunt pentru VVS copii. Se prestează atât în cadrul intervenției de scurtă durată, cât și în cazul intervenției de lungă durată.

În cadrul organizației activează 10 voluntari. Tematica instruirilor oferite voluntarilor în anii 2014–2015 a fost obligațiile și responsabilitățile voluntarilor, legislația Republicii Moldova, specificul dezvoltării copilului, principiul confidențialității.

Fiind instituție privată care prestează servicii, sursele de finanțare sunt de la organizațiile internaționale, în volum de 100%. Bugetul instituției nu prevede o linie de buget separată pentru serviciile adresate VVS.

Centrul de plasament și reabilitare pentru copiii de vârstă fragedă (municipiul Chișinău)

Și-a început activitatea în anul 2002. Programul de acordare a serviciilor de către specialiștii centrului este de luni până vineri, de la orele 8.00 la 17.00. Centrul activează 24/7. În cadrul instituției, în secțiunea de tip rezidențial, sunt angajați 4 psihologi, 13 cadre didactice, 7 asistenți sociali și 17 medici, toți fiind angajați cu normă deplină.

În anul 2011 centrul a prestat servicii pentru 2 copii sub 7 ani, victime ale abuzului sexual, iar în anul 2014 a mai fost înregistrat un caz de acest gen.

Serviciile oferite sunt plasament, consultare la telefon pentru părinți/rude, consultare față în față, psihoterapie, consiliere psihologică individuală, consultație juridică, asistență juridică primară, asistență medicală, igienă personală, activități de sensibilizare. Marea majoritate a serviciilor descrise sunt accesibile copiilor până la 7 ani, atât în cazul intervenției de scurtă durată, cât și a celei de lungă durată, inclusiv pentru copiii, victime ale abuzului sexual.

În perioada de vară în centru activează voluntari, care sunt elevi/studenți în ultimii ani de studii sau persoane în etate.

Tematica instruirilor oferite voluntarilor s-a referit la specificul instituției, profilul beneficiarilor și tehnicile de lucru cu copiii.

Instituția este finanțată 100% din bugetul municipiului Chișinău. Până în prezent nu a fost delimitată o linie din bugetul instituției pentru serviciile oferite copiilor VVS.

Misiunea Socială „Diaconia” (municipiul Chișinău)

Și-a început activitatea în anul 2001. Printre programele desfășurate de Misiunea Socială „Diaconia” este și susținerea Centrului maternal „În brațele mamei”, deschis în anul 2010. Specialiștii activează în centru de luni până vineri, între orele 9.00–17.00, iar instituția are program 24/7. În centru își desfășoară activitatea un psiholog, doi asistenți sociali, un jurist angajat pe jumătate de normă și trei pedagogi sociali care lucrează pe ture.

În anul 2014 Centrul maternal a găzduit 3 VVS, dintre care toate erau minore, cu vârsta de până la 14 ani.

Centrul prestează următoarele servicii pentru cuplul mamă-copil VVF sau VVS: cazare/plasament, consultare la telefon, consultare față în față, consiliere psihologică individuală, consultație juridică, asistență juridică primară, servicii de reintegrare în familie/comunitate, igienă personală, acces la piața muncii, acces la asistența financiară, sprijin informațional pentru găsirea unui spațiu locativ, activități de monitorizare/postevaluare și lucru în rețea cu alte organizații ce prestează servicii victimelor violenței.

Centrul maternal este finanțat 100% de către organizațiile internaționale și donatori și nu are o pondere delimitată din buget, dedicată pentru serviciile oferite VVS.

4.3. Specialiștii angajați în prestarea serviciilor

Numărul de specialiști încadrați în prestarea serviciilor variază, în funcție de tipul instituției, capacitatea și specificul acesteia. În medie, organizațiile care oferă plasament au în jur de 10 angajați, iar în centrele maternale numărul specialiștilor variază între 6-8 persoane. Specialiștii de bază, în marea majoritate a instituțiilor, cuprind: psiholog, asistent social, pedagog sau pedagog social (în cazul copiilor), asistent medical (în unele instituții lucrează cu program deplin, în altele cu program parțial) și jurist (în unele instituții este prezent ca specialist de bază sau prin cumul, în alte instituții acesta lipsește).

Dintre organizațiile neguvernamentale care realizează și activități de advocacy cel mai mare număr de angajați îl are La Strada, datorită serviciilor Telefonului de Încredere,

Telefonului Copilului, în baza cărora oferă consultare la telefon 24/24, 7 zile pe săptămână, iar cel mai mare număr de juriști este la AO „Promo-LEX”, CDF. În mare parte, centrele deja au o echipă bine formată și încheată pe parcursul mai multor ani de activitate.

Totuși unele instituții au semnalat că pentru ei a constituit o dificultate identificarea specialistului pentru ocuparea postului de psiholog, jurist sau asistent social. Uneori, chiar au fost în situația de a anunța concurs repetat pentru a găsi persoana potrivită, mai ales pentru posturile care includ și ture de noapte (de exemplu, asistent social pe ture).

Activitatea cu VVS impune necesitatea instruirii specialiștilor în domeniul VS. Angajații din domeniul social, medical și specialiștii din cadrul instituțiilor de drept au participat la sesiuni de instruire privind lucrul cu VVS, cu toate acestea, marea majoritate a psihologilor oferă consiliere generală, fără a ține cont de anumite particularități specifice ale VVS.

Managerii instituțiilor cercetate înțeleg necesitatea dezvoltării continue a angajaților. Dacă angajații nu merg la careva instruire în afara instituției, ei organizează seminare interne, în special, pentru noii specialiști.

ONG-le care fac advocacy cel mai frecvent organizează cursuri de instruire cu diferite tematici, la care sunt invitați unii, doi specialiști de la fiecare centru ce prestează servicii VVF, iar aceștia mai departe au rolul de a disemina informația în cadrul instituției în care activează. Cei mai mulți specialiștii au participat la seminare pe tema violenței în familie, care a cuprins și un modul referitor la VS. Spre exemplu, CNPAC a instruit angajații în domeniul identificării, referirii și lucrului cu echipa multidisciplinară, audierea copiilor VVS, precum și manifestarea și lucrul cu sindromul postraumatic.

Cercetarea efectuată atestă că pe parcursul ultimului an majoritatea specialiștilor din instituțiile cercetate au participat la diverse traininguri, seminare, cursuri de instruire pe teme care țin nemijlocit de activitatea care o desfășoară.

Odată cu modificările care au fost făcute în legislație pe segmentul audierii copilului, s-a impus necesitatea implicării psihologilor pentru susținerea psihoemoțională a VVS și pentru facilitarea procesului de audiere și prevenire a revictimizării VVS. O răspândire tot mai largă o capătă rapoartele de evaluare psihologică a victimei, care sunt solicitate la etapa urmării penale și care presupun o descriere detaliată a stărilor emoționale prin care a trecut persoana, starea ei la moment și care sunt posibilele consecințe ce pot apărea în viitor. 16 specialiști din cadrul a 10 organizații au realizat pentru organele de drept rapoarte de evaluare psihologică a copiilor sau adulților VVS. Unii dintre aceștia au participat și la judecată pentru a răspunde la întrebările ce sunt, în mod special, din partea avocaților inculpaților. CNPAC-ul și La Strada au cel

mai mare număr de specialiști care au făcut rapoarte de evaluare psihologică pentru organele de drept, de asemenea acestea oferă asistență metodologică pentru celelalte organizații, ca acest serviciu să fie accesibil pe întreg teritoriul țării.

Avocații angajați de 6 din cele 20 instituții au participat la procesele de judecată pe cazuri de violență, oferind asistență juridică calificată. Oferirea serviciilor unui avocat VVS de către sectorul neguvernamental, în cadrul procesului penal, asigură protecția victimei, în conformitate cu legislația în vigoare.

4.4. Accesul la servicii sociale existente și calitatea acestora

VVS nu știu unde să apeleze pentru ajutor. În situațiile de criză unele își aduc aminte de spoturile publicitare de la TV, Internet și astfel apelează la instituțiile respective.

Există o relație directă între vârsta victimei și modalitatea de accesare a serviciilor existente. Specificul victimelor minore constă în aceea că ele nu percep situația delicată în care se află și chiar dacă unele înțeleg că nu e bine ce li se întâmplă, de multe ori ezită să ceară ajutor sau nu știu unde se pot adresa. Astfel, minorele ajung să beneficieze de ajutorul unui specialist atunci când părinții sau careva dintre persoanele adulte apropiate copilului se autoseizează, când asistentul social comunitar face vizite la domiciliu și depistează unele devieri de comportament sau lipsa unui mediu sănătos pentru creșterea și educarea copiilor. *„Tata bea, o bătea pe mama, eu eram însărcinată și pe mine mă bătea și a venit dna Lilia (asistent social comunitar) și m-a luat încoace. Aici nu eram nervoasă, nimeni nu mă obijduia”* (IIA_5_V). Foarte rar victimele minore se adresează la poliție. Polițistul face referirea victimei la cele mai apropiate servicii specializate pentru VVF, dacă el cunoaște serviciile existente.

Un alt specific al VVS minore este că o parte semnificativă dintre acestea provin din familii social vulnerabile, familii monoparentale. Astfel, unele dintre acestea ajung în centre de plasament pe motiv de vulnerabilitate și, ulterior, este identificată și problema abuzului sexual. *„La mine mama a murit de rac, tăticul a murit de beție. Am fost violată la 13 ani și am fost luată la priet și am născut un copil de 6 luni și unu de 4 luni mi-am făcut abort. Și până în ziua de azi nici casă, nici masă, pe drumuri, stau la centru că nu am încotro”* (IIA_1_V).

În cazul copiilor VVS, un rol important îl au părinții. Marea majoritate a acestora cum află de situația prin care a trecut copilul lor, încep să caute soluții pentru rezolvarea cazului. *„Tatăl meu a zis că a văzut undeva liniile fierbinți și eu mi-am adus aminte că mereu vedeam aceste anunțuri în troleibuze, pe străzi. Apoi am găsit linia fierbinte în internet și am dat de*

La Strada” (IIA_7_V); *„Eu știam de „Amicul” și de la „Amicul” ne-a trimis aici”* (IIA_3_V).

Victimele violului conjugal raportează violența fizică sau psihologică și, ulterior, în cadrul consilierii, povestesc și despre VS. Frecvent acestea nu conștientizează VS ca abuz. *„Pentru că stereotipurile existente în societate spun că femeia trebuie să-și facă datoria de femeie și trebuie să se culce cu soțul ei atunci când acesta solicită”* (IIA_4_S). Astfel, victimele violului conjugal încearcă inițial să-și salveze familia, dar după o perioadă îndelungată înțeleg că violența se manifestă tot mai frecvent și ia forme noi. *„Și la închisoare oamenii au mai multă libertate, cel puțin, li se dă jumătate de oră să stea zilnic afară”* (IIA_12_V). Decizia de a întrerupe cercul violenței în familie este determinată uneori de preluarea comportamentului agresiv de către copii. *„A început să mă doară inima când am văzut că propriii copii se transformă în agresori, că ei preiau comportamentul tatălui”* (IIA_12_V).

Accesul VVS la instituțiile care oferă plasament, în special, centrele maternale, CAP, „Casa Mărioarei”, se face prin intermediul organului teritorial de asistență socială, prin referirea de către APL sau APC sau referirea prin intermediul organului teritorial de poliție. Unele cazuri sunt identificate prin intermediul serviciilor Linia Fierbinte, Telefonul de Încredere și Telefonul Copilului, prestate de La Strada. După consilierea psihologică și evaluarea riscurilor pentru persoană (copil sau adult), se face referirea către alte instituții. Sunt rare cazurile când VVS se adresează personal, pentru că puține dintre acestea cunosc despre existența unor asemenea servicii. Există și cazuri când organizațiile se autosesizează din mass-media pentru a oferi asistență VVS.

Pentru a plasa un beneficiar în centrul de plasament este nevoie de demers, certificat medical, acte de identitate și alte formulare. Dacă este un caz urgent, VVS poate fi primită, actele perfectându-se ulterior pe perioada aflării ei în cadrul centrului. Nici un centru de plasament nu a indicat necesitatea prezentării unui certificat care să confirme calitatea procesuală a VVS. Decizia de a iniția un proces penal pe numele agresorului este lăsată la discreția victimei sau a rudelor acestora, în cazul VVS minore.

Factorii de constrângere în oferirea serviciilor de plasament sunt: (i) vârsta (în dependență de specificul centrului, există categorii de vârstă pentru care se oferă asistență); (ii) prezența unei boli mentale – victimele care suferă de retard mintal ușor sunt acceptate, iar cele care au dereglări psihice mai severe nu pot fi în calitate de beneficiari ai centrului, deoarece pun în pericol viața și securitatea altor beneficiari; (iii) prezența tuberculozei; (iv) capacități de mobilitate limitate – centrele nu dispun de condițiile fizice necesare pentru a asigura deplasarea persoanelor cu dezabilități; (v) dependența de alcool – în cazul când VVS consumă alcool, ele sunt trimise inițial să treacă un curs de dezalcoolizare și doar după asta sunt acceptate în centru; (vi) dependența de droguri – așa victime nu au fost

întâlnite, dar de asemenea ar fi necesar ca să treacă un curs specializat după care să fie admise în centru.

Centrele oferă intervenție în perioada de criză (maxim 3 luni, foarte rar 6 luni). Condițiile în care poate fi prelungită perioada de plasament sunt diferite, în mare parte se acceptă în cazul copiilor, când nu există condiții optime pentru integrare în familia biologică sau într-o formă nouă de plasament. În cazul adulților termenul de plasament poate fi prelungit când nu există condiții optime de trai pentru reintegrarea ulterioară a VVS.

Centrele pentru VVF sunt apreciate pentru serviciile pe care le prestează. *„Condiții bune, mâncarea bună, diferite jocuri făceam, am privit filme”* (IIA_3_V); *„Dacă vrei cursuri pentru a învăța o meserie, îți dau și cursuri”* (IIA_2_V). Astfel, pe perioada plasării în centru VVS minore și victimele TFU au posibilitatea de a-și reveni din criză și de a-și forma careva abilități profesionale, care să le ajute pe viitor să se integreze mai ușor în comunitate și societate.

Specialiștii din domeniu au evidențiat că au beneficiat de formări, instruirii care le-au permis să îmbunătățească calitatea serviciilor. Psihologii care activează la CAP, CNPAC, La Strada, CDF au beneficiat de instruirii în domeniul asistenței VVS în SUA, Austria, România, Federația Rusă. În același timp, aceștia au evidențiat că *„este mult prea puțin să cunoști tehnici de asistență sociopsihologică, dacă societatea nu este gata să primească aceste victime... Când le deschidem ușa să plece, se confruntă cu neacceptarea în societate”* (IIA_12_S). Ei susțin însă necesitatea dezvoltării serviciilor specializate pentru VVS și pregătirii specialiștilor care să acorde servicii acestei categorii de beneficiari, în conformitate cu nevoile lor specifice.

O problemă legată de calitatea serviciilor se referă la diagnosticul victimelor. Managerul unui centru de plasament a relatat: *„Noi tratăm fără diagnostic”* (IIA_25_S). Respectiv, rezultatele lasă de dorit anume din acest considerent. *„Cum poți să faci o consiliere eficientă dacă nu ai făcut un diagnostic complex și te limitezi doar la anumite relatări și constatări?”* (IIA_35_S). Aceste probleme argumentează încă o dată necesitatea pregătirii suplimentare a specialiștilor, inclusiv din centrele ce oferă servicii VVF, pentru ca aceștia să poată identifica toate formele de violență și să ofere servicii, ținând cont de diagnostic.

Este evidentă necesitatea dezvoltării unui serviciu psihologic specializat pentru VVS, întrucât VS cauzează repercusiuni, traume și efecte psihologice diferite, în comparație cu VF. Specialiștii din comunitate și din sistemul de justiție trebuie pregătiți ca să informeze VVS despre drepturile pe care le au și să le direcționeze spre aceste servicii. *„Ei trebuie să le explice clar beneficiile consilierii, să le convingă, pentru că deseori victima refuză”* (IIA_14_S). Astfel, este necesar de elaborat și o curricula pentru serviciile psihologice specializate acordate VVS, o curricula stabilă care să cuprindă acțiunile, pas cu pas,

de la prima consiliere și până la ultima. La ora actuală *„facem cum ne duce capul”* (IIA_17_S).

Unul din serviciile cele mai solicitate și necesare pentru VVS este consilierea psihologică. Menționăm că marea majoritate a victimelor, chiar și acele care nu au fost plasate într-un centru, au fost consiliate de un psiholog. Intervenția psihologului a fost una benefică pentru toate cazurile și, pentru moment, le-a ajutat pe VVS să treacă mai ușor peste cele întâmplate. *„Îmi place să discut cu psihologul, are o energie, eu ca atare prima dată am primit așa ceva..., are așa o energie că poți să-i spui, am încredere”* (IIA_2_V); *„Am mers la psiholog și el, în decurs a 10 consilieri, m-a readus la viață. M-a reintegrat în societate, ca să pot comunica, să merg liber în stradă, să nu mă tem”* (IIA_7_V).

Asistența psihologică și reabilitarea victimei presupune informarea corectă a victimelor și înțelegerea fenomenului prin care au trecut, contribuind la creșterea încrederii în sine și reducând repetarea unor experiențe similare. *„Aș vrea ca toate femeile să afle despre aceste centre, că sunt foarte multe femei în așa situație. Cel mai important este ceea ce-mi explica toți psihologii și aș vrea să ajungă la toți, că eu îs victimă, dar el e agresor. Agresorul se liniștește, își ia puteri, apoi iar agrează. Eu nu înțelegem așa ceva. Eu credeam că el va fi altfel, că se va schimba și totul va fi bine”* (IIA_7_V).

În procesul de reabilitare a copiilor VVS, specialiștii utilizează metodele și tehnicile pe care le-au învățat la instruirile organizate de CNPAC – *materialele pregătite și editate de „AMICUL”*. Fiecare copil este consiliat în parte, ținând cont de necesitățile și particularitățile individuale. *„În primul rând, evaluez în ce măsură a fost influențat copilul de evenimentul traumatizant. Ulterior, lucrez cu trauma, utilizând diferite metode, în dependență de vârsta copilului. Cele mai frecvente metode utilizate – cele proactive... Copiii sunt, de obicei, sociabili, comunicabili, chiar dacă ei nu întotdeauna pot să-și redea emoțiile deschis, o fac prin intermediul artei, urmează, ulterior, o discuție de la egal la egal”* (IIA_3_S).

Copiii VVS au nevoie de mai mult timp pentru a stabili relația cu specialistul și cer o atenție mai mare din partea celui din urmă. *„Trebuie să fii foarte atent la limbaj, atingeri”*. Cu toate acestea, există probleme în reabilitarea copiilor VVS – unii copii *„nu vor să facă terapie individuală”*.

Cercetarea realizată relevă însă că o parte dintre VVS nu au beneficiat de careva servicii, chiar dacă acestea le erau necesare. Semnalăm cazul VVS în etate care ajung singure să trăiască cu trauma și să o depășească. *„Am să mor numai din cauza babofilului”* (IIA_14_V). Lucrătorul social a evidențiat că de asistență psihologică, în anumite situații, au nevoie nu doar persoanele care au fost victime, dar și alte persoane vârstnice din comunitate, care se tem să stea singure și, seara, se unesc ca să doarmă câte două, când la una, când la alta. Datele cartografierii atestă că

cel mai frecvent VVS vârstnice nu ajung să beneficieze de servicii, ele rămânând în comunitate și luptând cu trauma „*cu credința în Dumnezeu*” (IIA_13_V).

VVS au apreciat acțiunile întreprinse de specialiștii CDF pentru creșterea autostimei și încrederii în sine. Aceste persoane au relatat că lucrul în grup cu alte VVS le-a oferit siguranța și, în același timp, suportul de care aveau nevoie. „*Au organizat ca un mic training pentru doamnele în situația mea, în calitate de cadou de 8 martie... Acolo ne învățau să credem în sine. Eu am multe cărți de genul dat, dar ei ne-au învățat să trăim, să simțim ceva. Asta diferă... Atunci am văzut că nu suntem singure în așa situații, ne încurajam și prindeam aripi,*” (IIA_7_V).

Marea majoritate a victimelor se confruntă cu vinovăție, rușine, frică, anxietate, depresie, motiv pentru care asistența psihologică trebuie oferită pentru o perioadă mai îndelungată. În cazul copiilor, psihologii au semnalat că ar avea nevoie de cel puțin 10 ședințe pentru a atinge un rezultat.

Intervenția de scurtă durată a psihologului nu permite reabilitarea psihoemoțională a victimei, chiar dacă specialiștii se străduiesc să dea maxim posibil într-un timp restrâns. „*Noi oferim intervenție de câteva zile, săptămâni sau poate luni, în cel mai bun caz, perioadă în care nu putem să pretindem că am intervenit eficient, pentru că persoana VVS are nevoie de adaptare, are nevoie să capete încredere în specialist, apoi încredere în ea, ca să poată depăși trauma. Ulterior psihologul trebuie să-i dea niște tehnici comportamentale, niște strategii comportamentale care s-o facă să se simtă mai puternică decât atunci când s-a adresat*” (IIA_4_S).

Totodată, în lipsa unor centre specializate pentru copiii VVS, ei sunt nevoiți să trăiască în comunitate și să frecventeze ședințe de reabilitare la psiholog, într-o altă localitate. Acest fapt se răsfrânge negativ asupra copilului. „*Copiii frecventează maxim 3-4 ședințe de reabilitare, dar ei au nevoie de mai mult*” (IIA_3_S).

O altă problemă în cazul copiilor este lucrul cu părinții, pentru a-i informa despre stările prin care trece copilul, ca ei să-i ofere suportul necesar. Actualmente marea majoritate a părinților nu beneficiază de astfel de servicii. În cazul copiilor VVS, de asemenea, sunt necesare mai multe acțiuni în cadrul instituției de învățământ, o implicare mai activă a asistentului social din comunitate.

O problemă în acordarea asistenței VVS o constituie și lipsa de pregătire a asistenților sociali comunitari, fluctuația în rândurile acestora și necunoașterea serviciilor spre care ar putea direcționa victimele. „*În asistență socială lucrează persoane din diferite domenii – contabili, ingineri etc., care nu au o pregătire necesară*” (IIA_12_S). Asistentul social trebuia să dețină informațiile despre serviciile existente, la nivel raional și național. Competențele acestuia trebuie fortificate pentru ca să dețină o „*cartografiere a beneficiarilor, la nivel local și să poată referi persoanele spre serviciile existente*” (IIA_32_S).

În cazul copiilor, semnalăm și atenția redusă din partea cadrelor didactice, psihologilor din instituțiile de învățământ față de VS. Există însă și exemple de bune practici când cadrele didactice au semnalat cazul de abuz sexual oferite familiei.

Cartografierea relevă mai multe puncte slabe în protecția socială a VVS. Acestea cuprind: (i) lipsa serviciilor specializate atât pentru copiii, cât și pentru adulții VVS; (ii) lipsa serviciilor de durată, asistență în centre pentru VVF fiind acordată doar în perioada de criză; (iii) lipsa asistenței juridice în unele centre maternale; (iv) lipsa serviciilor de prevenire a VS, la nivelul comunității; (v) lipsa activităților de reintegrare a VVS în comunitate, în paralel cu serviciile oferite familiei.

Este important să fie create servicii specializate pentru VVS. Specializarea centrelor pe categorii de victime, va avea un efect pozitiv. „*Este periculos ca o tânără cu experiență de trafic să se întâlnească cu o tânără VVS. Ea poate primi o informație eronată despre ceea ce a făcut în trafic... Mai mult decât atât, femeile abuzate sexual, care n-au trecut prin perioada de reabilitare, acceptă serviciile sexuale. Ea vrea să câștige bani ca să iasă din aceasta, dar ea cade tot mai jos și mai jos*” (IIA_12_S).

Mai trebuie dezvoltate și servicii de securitate a VVS, pentru că deși acestea beneficiază actualmente de consiliere psihologică gratuită oferită de societatea civilă, ele nu sunt protejate și nu sunt în siguranță. În Republica Moldova există legea cu privire la protecția martorilor, însă aceasta nu cuprinde și persoanele respective, în calitate de beneficiari. În aceste condiții trebuie creat sistemul de protecție și siguranță a VVS, pentru ca să crească încrederea acestora în autoritățile statului.

Există totuși unele puncte tari care au fost nominalizate de specialiști - acordarea serviciilor VVS în cadrul centrelor pentru VVF, interacțiunea dintre unele instituții sociale în acordarea asistenței VVS.

Dezvoltarea serviciilor specializate va contribui la îmbunătățirea calității serviciilor oferite VVS, la creșterea numărului de cazuri declarate. În opinia specialiștilor, cea mai bună publicitate a calității serviciilor o poate face însuși beneficiarul. „*Nici un buchet, nici un material informativ, nici o mass-media nu poate face ceea ce poate face o victimă care a primit serviciile necesare. Dacă o persoană agresată sexual va fi asistată corect și va fi protejată, la toate etapele de procedură penală și după procesul judiciar, nu va fi lăsată de una singură, atunci va crește numărul VVS care vor declara aceste infracțiuni*” (IIA_32_S).

4.5. Revenirea VVS în comunitate

Marea majoritate a VVS nu beneficiază de careva servicii, la nivelul comunităților. Specialiștii au semnalat probleme în momentul revenirii VVS în comunitate. „*Le este foarte greu să se întoarcă în sat pentru că toți le etichetează*” (IIA_4_S).

Asistența psihologică, la nivel de comunitate contribuie la reabilitarea VVS și la depășirea mai ușoară a stărilor emoționale. *„Vorbesc cu psihologul de la școală și ea a spus că dacă profesorii mă obijduiesc sau nu îmi dau pace să vorbesc cu dânsa, să se apropie, să fie mai calmă. Eu repede mă enervez și plâng, că la mine dacă toată viața numai strigăte. Când striga cineva, deodată încep a plânge”* (IIA_3_V).

Din interviurile realizate, constatăm că VVS au nevoie de susținerea familiei nu doar la momentul de trecere peste violență, în special, post-traumă, în integrarea în comunitate și în procesul de reorganizare a vieții. *„Eu numai de mama am nevoie”* (IIA_3_V).

Unele VVS aleg, după revenirea în comunitate, să-și schimbe locul de trai. *„Pe urmă deja eu m-am mutat aici la Chișinău și multe s-au schimbat. Acolo mergeam pe drum și mă uitam prin părți și vedeam cum se uită la mine și mă simțeam incomod. Aici nu mă știe nimeni și pot să mă uit în ochii oricărui om și să știu că totul e în regulă.”* (IIA_6_V). Specialiștii au semnalat că au avut cazuri, când după infracțiunea de viol, familia VVS a fost impusă de situație să vândă casa și să plece din localitatea respectivă.

„Ei au plecat din cauza atitudinii comunității. Toți arătau cu degetul, chiar și colegii de clasă” (IIA_19_S).

Este dificilă revenirea în comunitate și a victimelor violenței în familie, și a violului conjugal. De obicei, după divorț, acestea preferă să-și schimbe domiciliul și să înceapă a-și reconstrui viața de la început. În cazul prezenței copiilor, lucrul acesta este dificil de realizat, pentru că nu dispun de un loc de trai, nu au un loc de muncă care să le permită întreținerea copiilor etc.

VVS care locuiesc în oraș nu se simt constrânse de comunitate, iar nevoile lor sunt axate pe alte lucruri. *„Eu i-am spus mamei că vreau ceva ocupație, că mă plictisesc când vin acasă, fac mâncare, lecții – am găsit sport, să mă duc să frecventez”* (IIA_3_V).

În cazul VVS, care, în urma violului, au rămas însărcinate, au făcut avort și nu și-au refăcut ulterior viața, a rămas dorința de a întemeia o familie bazată pe dragoste și înțelegere. *„Să am o casă – prima, să fiu gospodină în casa mea, să am lucrul meu și să trăiesc îmi place să nu fie violență sexuală, asta nu e bine. Să fiu – liberă și fericită”* (IIA_1_V).

COLABORAREA
ÎNTRE ORGANIZAȚIILE
CE OFERĂ ASISTENȚĂ
LEGALĂ ȘI SOCIALĂ
VVS

Colaborarea între instituții reprezintă o provocare, pentru că fiecare instituție are propriile regulamente, reguli și sistem birocratic. Actualmente nu există o viziune unică a instituțiilor ce oferă asistență legală și socială pentru VVF, inclusiv VVS privind serviciile pentru VVS și colaborarea dintre instituțiile ce oferă diferite tipuri de servicii. Unii specialiști au menționat că sistemul existent este incipient, dar el trebuie dezvoltat, perfecționat, ca să devină funcțional și să răspundă nevoilor VVS.

O atenție deosebită trebuie acordată modului de interacțiune dintre specialiștii din sistemul social și cel legal – de la momentul când VVS depune plângerea la organul de poliție sau este identificată, la nivel de comunitate. Marea majoritate a specialiștilor au menționat că trebuie stabilită „o interacțiune viabilă, sănătoasă”, ca fiecare să-și cunoască atribuțiile și să le exercite într-un termen scurt. În acest proces, factorul uman este de importanță majoră.

Colaborarea cu organele teritoriale de poliție

Poliția activează 24/7 și VVS copii sau adulți intra în vizorul acestora la orice oră. Celelalte servicii nu funcționează într-un astfel de regim și apare problema cu referirea, pentru că serviciile sociale funcționează, de obicei, de la 8.00 la 17.00/18.00. În astfel de cazuri se apelează la serviciile sociale cu regim 24/7, dar din acestea sunt puține și există doar în orașele mari.

O colaborare strânsă cu organele teritoriale de poliție au semnalat în special ONG-urile care realizează și acțiuni de advocacy. Momentele de colaborare vizează referirea cazurilor, elaborarea rapoartelor de evaluare psihologică, asistența victimei, în cadrul procesului de judecată.

ONG-urile oferă instruirea organelor de poliție, în special, pe componenta violenței în familie și abuzul sexual asupra copiilor. Instruirile oferite se referă la metodele de implementare a prevederilor legii și anume – particularități de lucru cu copiii, victime ale abuzului sexual, etapele audierii, rapoartele de evaluare psihologică, principiul confidențialității și modalitățile de transmitere a informației.

Principalele obstacole cu care se confruntă organizațiile în cooperarea cu organele de poliție sunt pregătirea slabă a specialiștilor/cunoașterea parțială a atribuțiilor de serviciu, precum și prezența unor stereotipuri față de VVS. Pentru a fortifica colaborarea dintre organele de poliție și sectorul neguvernamental, inclusiv instituțiile publice care

oferă servicii VVS, este nevoie de lărgirea orizonturilor de cunoștințe ale polițiștilor în lucrul cu crimele cu caracter sexual, precum și delimitarea clară a rolurilor și responsabilităților fiecăreia dintre părți.

Este necesar un ghid pentru polițiști, care să indice cum să procedeze aceștia în cazurile de VS, care sunt pașii ce trebuie întreprinși. Prezența unui asemenea ghid ar exclude atât pierderea unor informații esențiale pentru dosar, cât și revictimizarea VVS. Pentru polițiști este necesar de explicat dependența VVS de agresor, dependența materială, financiară, psihologică. Instruirile ar contribui la o activitate mai eficientă a polițiștilor.

În cazul instituțiilor care oferă plasament și a centrelor maternale colaborarea cu polițiștii se face la necesitate, în dependență de fiecare caz. Metodele de colaborare sunt diverse – prin apel telefonic, demers, scrisori sau întâlnire față în față. Polițiștii intervin în identificarea cazurilor, în oferirea sprijinului pentru acordarea ordonanțelor de protecție, cât și în începerea unei acțiuni cu caracter penal împotriva persoanei bănuite. Toate aceste acțiuni sunt coordonate cu specialiștii de la instituția de plasament. Puține din aceste organizații au oferit instruire pentru organele de poliție locale. Cele care au prestat instruire le-au realizat în baza unor finanțări/granturi. Instruirile au purtat un caracter multidisciplinar axat pe înțelegerea nevoilor VVF.

Posibilitățile de depășire a dificultăților nominalizate o reprezintă instruirile sistematice în domeniul VF și a VS, nu doar din perspectivă legală, ci și socială, lucrul pe cazuri concrete, pentru a delimita rolul fiecărui actor în intervenția și asistarea VVF și VVS.

Un obstacol care a fost identificat în procesul de colaborare – lipsa unor acorduri oficiale între organele de poliție și prestatorii de servicii sociale. Prezența acestor acorduri ar contribui la o cunoaștere mai bună a specificului prestatorilor de către polițiști, la o implicare proactivă în schimbarea stereotipurilor și prejudecăților la nivelul comunităților.

Sunt cazuri când polițiștii nu respectă codul deontologic, nu își îndeplinesc atribuțiile de serviciu sau le îndeplinesc superficial. Cu toate acestea, studiul relevă și exemple de bune practici, când polițiștii au intervenit prompt în cazurile când VVS s-a adresat pentru a denunța infracțiunea sexuală, contribuind la reținerea agresorului.

Colaborarea cu procurorii

Majoritatea organizațiilor care oferă servicii pentru VVF colaborează și cu reprezentanții procuraturii. O colaborare mai strânsă s-a constatat în cazul ONG-urilor care oferă asistență juridică calificată în instanțele de judecată, instruirii pentru procurori.

În cazul copiilor VVS, procurorul este asistat de psihologul ce reprezintă de obicei ONG-urile nominalizate pentru formularea/reformularea corectă a întrebărilor sau pentru interogarea victimei. De asemenea, juristul/avocatul (în centrele care dispun de asemenea specialist) se implică în procesul de urmărire penală și se pregătește pentru a apăra interesele victimei în instanța de judecată.

Specialiștii din domeniul social, inclusiv VVS, au semnalat că există procurori care abordează profesionist problema, dar sunt și din cei care nu cunosc specificul lucrului cu asemenea victime și se conduc de stereotipurile existente.

Schimbarea care ar duce la colaborarea mai fructuoasă cu organele procuraturii constă în instruirea calitativă a procurorilor, precum și schimbarea atitudinii, mentalității, înlăturarea stereotipurilor. Dar cel mai eficient ar fi formarea procurorilor specializați în cazurile de violență sexuală, adică profesionalizarea lor pe un segment îngust.

În cadrul cercetării, au fost identificați procurori bine pregătiți pentru asistarea VVS, cu o poziție civică bine determinată, însă numărul acestora este mic.

Colaborarea cu judecătorii

Interacțiunea specialiștilor din domeniul social cu judecătorii are loc după necesitate și doar în procesele de judecată. De obicei, specialiștii care au efectuat rapoartele de evaluare psihologică pot fi invitați ca martori în cadrul procesului penal; psihologul sau alt specialist din cadrul unor centre poate însoți victima în sala de judecată, fiind ca tutore legal sau ca sprijin, persoană de încredere. De asemenea, centrele care oferă asistență juridică calificată prin intermediul avocatului reprezintă interesele victimei în cadrul procesului de judecată.

Obstacolele întâmpinate în lucrul cu judecătorii sunt: atitudinea stereotipizată a unor judecători față de VVS, închiderea și rezistența judecătorilor față de unele schimbări, amânarea ședințelor de judecată, precum și corupția din sistem.

Ceea ce ține de îmbunătățirea colaborării cu judecătorii, reprezentanții organizațiilor neguvernamentale care organizează și activități de advocacy au menționat implicarea în niște proiecte comune de instruire, colaborarea întru explicarea hotărârilor și a recomandărilor Curții Supreme de Justiție, precum și lobby, campanii pentru schimbarea anumitor percepții ce țin de VS.

O parte dintre specialiștii în drept au relatat despre colaborarea eficientă și că apreciază înalt suportul primit din partea prestatorilor de servicii sociale. **„Actualmente nu putem acoperi toate segmentele, inclusiv în domeniul justiției și asistenței copilului, de aceea succesul unui dosar penal este mult mai mare cu ajutorul lor”** (IIA_11_S). Pe de altă parte, reprezentanții prestatorilor de servicii sociale au semnalat că această colaborare frecvent este formală. **„Au cerut raportul de evaluare psihologică. L-am realizat și l-am trimis. Rareori, mă cheamă suplimentar la proces, de obicei, când avocatul inculpatului vrea să mă insulte, să-mi adreseze întrebări stupide, în rest, procurorul și judecătorul nu au întrebări”** (IIA_12_S).

Colaborarea cu instituțiile medicale

Numărul de instruirii acordate personalului medical în domeniul VS este mic. Aceste instruirii s-au realizat în baza diferitor proiecte. Tematica instruirilor a constituit implementarea instrucțiunilor interdisciplinare atât pe cazuri de VF, cât și pe termenul de sesizare și referire a cazurilor.

Organizațiile care desfășoară activități de advocacy au sesizat necesitatea instruirii personalului medical și pe componenta VS. Aceștia au elaborat un plan concret de acțiuni care constă în includerea subiectului VS atât în cadrul cursurilor de perfecționare pentru specialiștii din domeniul medical, cât și în organizarea seminarelor de instruire cu specialiștii în problemele mamei și copilului, care pot contribui la identificarea cazurilor de violență sexuală a copiilor.

Studiul relevă și unele exemple de bune practici în ceea ce privește sesizarea instituțiilor medicale pe cazurile de VS, inclusiv în rândul copiilor. Au fost semnalate cazuri de colaborare eficientă între instituții, în identificarea unor cazuri de VS la copiii de vârstă fragedă. **„Medicul ne-a dat un indiciu precum că un copil de 1,5 ani a avut ceva... Și s-a depistat că acest copil era VVS”** (IIA_11_S). Fără o bună pregătire a specialiștilor astfel de cazuri nu pot fi identificate la copiii de această vârstă.

Colaborarea cu instituțiile de învățământ

Există o anumită colaborare și cu instituțiile de învățământ pe cazurile de VS. Cu toate acestea, specialiștii din sectorul neguvernamental au semnalat că această colaborare este **„dificilă... din cauza indiferenței. Cadrele didactice sunt preocupate doar de reușita școlară”** (IIA_9_S).

Instituțiile de învățământ trebuie să realizeze mai multe acțiuni de informare și profilaxie atât în rândul copiilor, cât și al familiilor. Pentru a putea întreprinde astfel de acțiuni, au nevoie de instruire. De asemenea, trebuie instruiți toți psihologii din Republica Moldova care activează în instituțiile de învățământ, servicii sociale, ca să poată identifica astfel de cazuri și să le poată direcționa spre serviciile specializate. **„Sunt anumite lucruri pe care**

le spun copiii, dar maturii nici nu atrag atenție... Copilul încearcă să spună, dar nu găsește cuvintele potrivite, de aceea este necesară o pregătire specială ca să înțelegi ce vrea să-ți spună copilul” (IIA_10_S).

Cercetarea a identificat și exemple pozitive, când unele cadre didactice au contribuit la identificarea unor copii VVS, la direcționarea lor spre serviciile existente.

Colaborarea între prestatorii de servicii

Suportul prestatorilor de servicii este de „mare valoare” nu doar în domeniul asistenței VVS copii sau adulți, dar și în organizarea instruirilor diferitor specialiști din sistemul de justiție, în răspunsul consolidat și multidisciplinar acordat VVS.

Există inițiative comune de interacțiune, de consolidare a asistenței oferită VVS. Cu toate acestea, întotdeauna sunt posibilități de a îmbunătăți lucrul făcut. *„Cei care oferim servicii victimelor, frecvent noi între noi nu ne înțelegem și ne ascundem după pereți” (IIA_25_S).*

Datele cercetării relevă exemple pozitive de colaborare între diverse instituții atât în cazul copiilor cu autoritățile tutelare, Consiliul Național pentru Protecția Drepturilor Copilului, cât și cu EMD.

CONCLUZII

■ Numărul adresărilor VVS la sistemul de justiție, dar și la serviciile sociale este redus. Situația dată este determinată de mai mulți factori: (i) stereotipurile din societate care blamează de obicei victima și nu pun toată responsabilitatea pe seama agresorului; (ii) neîncrederea VVS în persoanele care o înconjoară, dar și în societate; (iii) dependența de agresor sau frica insuflată de acesta; (iv) lipsa informațiilor unde trebuie să se adreseze în astfel de situații, dar și lipsa serviciilor specializate; (v) nivelul redus de cunoștințe juridice a VVS etc.

■ Legea asigură accesul la protecția legală tuturor cetățenilor, iar organele de drept au obligația de a înregistra și de a verifica fiecare apel parvenit la secția de poliție, însă frecvent declarațiile VVS sunt puse la îndoială de cei care trebuie să asigure ordinea publică în societate. Nu există actualmente o metodologie clară de lucru, de acțiune în cazurile de VS pentru organele de poliție la care se semnalează acest tip de infracțiuni. Nu se ține cont de starea victimei, nu se pornește de la înregistrarea cazului. Victima este nevoită să relateze de mai multe ori cum s-au întâmplat lucrurile, ceea ce poate duce la o retraumatizare profundă.

■ Există probleme în obținerea materialului probatoriu ce trebuie prezentat în instanțele de judecată pentru că: (i) VVS nu sunt informate despre acțiunile ce trebuie să le întreprindă, în cazul când devin VVS; (ii) multe VVS se adresează tardiv și este dificil de a proba în instanță infracțiunea; (iii) de obicei, VVS și nu agresorul trebuie să treacă și expertiza psihiatrico-psihologică la Spitalul Republican de Psihiatrie sau Spitalul de Psihiatrie din Bălți etc.

■ Deși există un Cod deontologic al polițistului, care prevede, în art. 6, obligația acestuia de a păstra confidențialitatea, există situații când aceștia nu-l cunosc și încalcă flagrant normele deontologice, expunând VVS la marginalizare din partea comunității.

■ Datele cercetării semnalează necesitatea îmbunătățirii echipamentului și a condițiilor din instituțiile de expertiza medico-legală. Utilajele care se folosesc sunt vechi, iar în secțiile teritoriale acestea practic lipsesc, fapt ce determină unele incomodități pentru victime care trebuie să se deplaseze dintr-un raion în altul pentru a fi supusă expertizei. De asemenea, sunt necesare instruirii ale specialiștilor din acest domeniu pentru a schimba atitudinea față de VVS. Nu în ultimul rând, trebuie perfecționat domeniul expertizei, pentru ca documentele emise de acești specialiști să nu lase loc de interpretări.

■ Modificările recente în art. 110' al Codului de procedură penală permit ca un copil până la 14 ani să fie audiat,

în mod ideal, doar o singură dată, la etapa urmăririi penale de către judecătorul de instrucție. Toate victimele care au depășit vârsta de 14 ani intră în categoria adulților și sunt audiate în prezența agresorului. În aceste cazuri, victima poate fi audiată de mai multe ori și se recurge frecvent și la procedura de confruntare a agresorului cu VVS.

■ În cazul persoanelor adulte VVS, nu se ține cont de standardele internaționale, conform cărora VVS are un statut diferențiat și trebuie audiate prin metode speciale de protecție. Aceste dosare trec prin toate etapele procesului judiciar – prima instanță, Curtea de Apel, Curtea Supremă de Justiție și, de fiecare dată, VVS sunt puse în situația de a povesti de mai multe ori experiența prin care au trecut.

■ În cazul copiilor, trebuie acordată atenție specială persoanei care se află alături de minor la audiere și îi reprezintă interesele în instanța de judecată. În mod ideal, aceasta trebuie să fie un specialist care lucrează cu copilul și în care copilul are deplină încredere sau mama. Dar există situații când mama nu este persoana de încredere a copilului.

■ Codul de procedură penală prevede participarea specialiștilor psiholog sau jurist de formare la toate etapele procesului de examinare legală a cazurilor copiilor, victime ale infracțiunilor cu caracter sexual, dar care au pregătirea corespunzătoare. Participarea acestor specialiști este utilă, dar ei trebuie instruiți ca prezența lor să nu fie una pur formală.

■ Rapoartele de evaluare psihologică se utilizează în practica judiciară. Aceste rapoarte ajută polițistul, procurorul să înțeleagă circumstanțele infracțiunii, pentru că psihologul în acest raport descrie mecanismele de manipulare, constrângere a agresorului. Și unii judecători au evidențiat că rapoartele de evaluare psihologică, dacă sunt elaborate profesionist, au valoare și îi ajută în examinarea cauzei.

■ Actualmente, statul garantează avocat doar agresorului, nu și victimei. O parte din VVS nu pot achita serviciile unui avocat care să le apere drepturile în instanța de judecată. În situațiile când VVS ajung la organizații care prestează și servicii, oferă asistență juridică, ele beneficiază de asistența unui avocat remunerat de acești prestatori. Deși procurorii ar trebui să reprezinte interesele VVS, în practică mai sunt procurori care au propriile stereotipuri și nu asigură protecția corespunzătoare pe care statul ar trebui să o ofere victimelor acestor infracțiuni.

- În foarte puține cazuri specialiștii în drept direcționează VVS care au inițiat un proces penal împotriva agresorului spre serviciile existente pentru VVF sau victimele TFU și, practic, niciodată spre avocați care să le reprezinte interesele.
- Odată inițiată procedura penală, VVS ajunge să se confrunte cu presiune din partea infractorului, rudelor acestuia pentru a-și retrage plângerea. VVS sunt foarte vulnerabile emoțional, ușor influențabile de către agresor și, dacă nu sunt încurajate, în marea lor majoritate își retrag plângerea și abandonează procesul penal inițiat pentru atragerea la răspundere a agresorului.
- Există specialiști în drept care nu țin cont de vulnerabilitatea VVS, de faptul că acestea pot fi manipulate, amenințate ca să-și retragă plângerea. Actualmente, sistemul legal din Republica Moldova admite ca aceste victime să fie impuse să-și retragă declarațiile sub presiune. Paradoxal, dar ele apoi ajung și în instanța de judecată pentru „mărturii false”, chiar dacă există probe evidente ale infracțiunii săvârșite asupra lor.
- Majoritatea victimelor care au apelat la organele de drept pentru a pedepsi agresorul au evidențiat durata mare pentru acumularea probelor, inițierea și judecarea cazului. Tergiversarea dosarului determină victima să-și piardă frecvent curajul și să renunțe la procesul penal.
- Puține dintre VVS beneficiază de asistența psihologică și juridică din partea instituțiilor de stat sau a unor organizații neguvernamentale ce oferă servicii VVF. Asistența psihologică și juridică de care beneficiază unele VVS, până la începerea procesului de judecată, joacă un rol important, deoarece acestea își cunosc drepturile și responsabilitățile și sunt mai stabile din punct de vedere emoțional.
- Impactul VS asupra personalității victimei este neglijat la ora actuală de sistemul de justiție. Expertizele psihiatrico-psihologice nu pot aprecia impactul traumei asupra personalității, respectiv nu poate fi evaluat numărul ședințelor terapeutice de care are nevoie victima pentru reabilitare. VVS nu inițiază dosare civile pentru a cere restituirea prejudiciului material și/sau moral.
- Specialiștii din sistemul de drept au admis prezența unor acțiuni de corupție, în cazul în care VVS se adresează în instanță. Există mulți factori ai acestor situații, dar cel de bază se referă la indiferența specialiștilor în drept de a se opune stereotipurilor existente, de a lupta pentru elucidarea adevărului.
- Sistemul justiției, în cazul VVS, nu poate fi caracterizat ca fiind unul prietenos, au semnalat marea majoritate a specialiștilor. Deși există un cadru normativ care prevede anumite mecanisme de interacțiune a specialiștilor, se constată o mare diferență între situația *de jure* și cea *de facto*. Mecanismul de implementare a cadrului legal este defectuos.
- Lacunele în sistemul de justiție, cu referire la VVS, sunt multiple: (i) cazuri de interpretare diferită a cadrului normativ; (ii) puține acțiuni de prevenire; (iii) lipsa specialiștilor instruiți în acest domeniu; (iv) încălcarea principiilor deontologice de către specialiști; (v) prezența practicii de confruntare a victimei cu agresorul etc.
- Actualmente sunt puțini prestatori care oferă servicii specializate VVS – CNPAC, La Strada, CAP, CDF, AO „Promo-LEX”. Serviciile oferite cuprind asistența juridică calificată în instanțele de judecată, consilierea psihologică, acordarea unui plasament pentru o perioadă scurtă de timp.
- Numărul de specialiști încadrați în prestarea serviciilor variază în funcție de tipul instituției, capacitatea și specificul acesteia. În medie, organizațiile care oferă plasament au în jur de 10 angajați, iar în centrele maternale numărul specialiștilor variază între 6-8 persoane. Specialiștii de bază, în majoritatea instituțiilor, cuprind psiholog, asistent social, pedagog sau pedagog social (în cazul copiilor), asistent medical (în unele instituții lucrează cu program deplin, în altele cu program parțial) și jurist (în unele instituții este prezent ca specialist de bază sau prin cumul, în alte instituții acesta lipsește).
- VVS nu știu unde să apeleze pentru ajutor. În situațiile de criză unele își aduc aminte de spoturile publicitare de la TV, Internet și astfel apelează la instituțiile respective. Unele cazuri sunt identificate prin intermediul serviciilor:

Telefonul de Încredere 0 8008 8008, Telefonul Copilului 116 111, Linia Fierbinte 0 800 77777 prestate de La Strada, care, ulterior, face referire către servicii specializate către alte instituții.

■ Există o relație directă între vârsta victimei și modalitatea de accesare a serviciilor existente. Specificul victimelor minore constă în aceea că ele nu percep situația vulnerabilă/sensibilă în care se află și chiar dacă unele înțeleg că nu e bine ce li se întâmplă, de multe ori ezită să ceară ajutor sau nu știu unde se pot adresa. Astfel, minorele ajung să beneficieze de ajutorul unui specialist atunci când părinții sau cineva dintre persoanele adulte apropiate copilului se autosizează sau asistentul social comunitar identifică aceste cazuri.

■ Cercetarea efectuată relevă că VVS sunt plasate, în caz de necesitate, în centrele care oferă servicii VVF sau victimelor și potențialelor victime ale TFU. Deși sub aspect cantitativ, ținându-se cont de standardele internaționale, serviciile de plasament existente pentru VVF nu sunt suficiente și capacitatea centrelor este mică în comparație cu aria geografică pe care o acoperă. Sub aspect calitativ, VVS au nevoie de servicii specializate axate pe necesitățile lor specifice. Inițiativa unor instituții de a oferi servicii acestei categorii de beneficiari este salutară, însă este nevoie de pregătirea și instruirea adecvată a specialiștilor, dezvoltarea serviciilor specializate pentru VVS.

■ Printre beneficiarii centrelor maternale, centrului de plasament „Casa Mărioarei”, s-a constatat că unele femei care au fost supuse violenței în familie au suferit și de abuz sexual. În pofida acestui fapt, centrele menționate nu țin o statistică diferențiază a beneficiarilor, înscriindu-le pe toate în categoria de VVF, oferindu-le practic aceleași servicii. Aceeași situație s-a observat și în cazul centrelor de plasament pentru copii.

■ O problemă în acordarea asistenței VVS o constituie și lipsa de pregătire a asistenților sociali comunitari, fluctuația în rândurile acestora și necunoașterea serviciilor spre

care ar putea direcționa victimele. Asistentul social trebuie să dețină informațiile despre serviciile existente la nivel raional și național.

■ În dezvoltarea serviciilor specializate pentru VVS, o atenție sporită trebuie acordată consilierii psihologice, asistenței juridice primare și asistenței juridice calificate, serviciilor medicale, serviciilor de plasament etc.

■ Actualmente lipsesc serviciile de securitate pentru VVS. Chiar dacă unele dintre acestea beneficiază de consiliere psihologică gratuită oferită de societatea civilă, ele nu sunt protejate și nu sunt în siguranță. În Republica Moldova există legea cu privire la protecția martorilor, însă aceasta nu cuprinde și VVS în calitate de beneficiari.

■ Obstacolele cu care se confruntă organizațiile prestatoare de servicii, inclusiv și pentru VVS, sunt lipsa resurselor financiare, fluctuația cadrelor din cauza salariilor mici, dificultățile de comunicare/interacționare (închidere în sine) a VVS. Lipsa unei metodologii adecvate și a unor specialiști bine pregătiți pentru lucrul cu copiii și adulții VVS se răsfrânge asupra calității serviciilor prestate.

■ Cartografierea relevă mai multe puncte slabe în protecția socială a VVS. Acestea cuprind: (i) lipsa serviciilor specializate atât pentru copiii, cât și pentru adulții VVS; (ii) lipsa serviciilor de durată, asistență în centre pentru VVF fiind acordată doar în perioada de criză; (iii) lipsa asistenței juridice în unele centre maternale; (iv) lipsa serviciilor de prevenire a VS la nivelul comunității; (v) lipsa activităților de reintegrare a VVS în comunitate.

■ Colaborarea între instituții reprezintă o provocare, pentru că fiecare instituție are propriile regulamente, reguli și sistem birocratic. Actualmente nu există o viziune unică a instituțiilor ce oferă asistență legală și socială pentru VVF, inclusiv VVS. O atenție deosebită trebuie acordată modului de interacțiune dintre specialiștii din sistemul social și cel legal, din momentul când VVS depune plângerea la organul de poliție sau este identificată la nivel de comunitate.

RECOMANDĂRI

Rezultatele studiului prezintă realitatea sociojuridică privind acordarea asistenței legale și sociale VVS în Republica Moldova. Aceste rezultate permit înaintarea unor recomandări, în scopul îmbunătățirii situației în domeniul asigurării accesului VVS la asistență legală și socială adecvată.

PENTRU AUTORITĂȚILE GUVERNAMENTALE

Generale

- Realizarea de către Republica Moldova a angajamentelor naționale și internaționale asumate în domeniul asigurării drepturilor omului, asigurând pe deplin (prin mecanisme și pârghii legale distincte) și drepturile VVS.
- Semnarea și ratificarea de către Republica Moldova a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie (Convenția de la Istanbul) care impune Statele membre să înființeze unul sau mai multe organe oficiale responsabile pentru coordonarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor și măsurilor pentru prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență împotriva femeilor, reglementate de Convenție.
- Elaborarea unei Strategii Naționale în domeniul prevenirii și combaterii violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, care să conțină un capitol separat, dedicat prevenirii și combaterii violenței sexuale.
- Elaborarea unui Regulament sau Standard de calitate cu privire la acordarea serviciilor și asistenței pentru victimele infracțiunilor sexuale care să conțină prevederi, având la bază nevoile specifice ale victimelor acestei categorii de infracțiuni. La moment, în legislația națională nu există un astfel de document.
- Oferirea finanțării/majorarea acesteia din partea statului pentru serviciile juridice calificate, serviciile psihologice, serviciile medicale etc. acordate VVS.
- Consolidarea parteneriatelor între reprezentanții instituțiilor de drept, sociale, medicale, societatea civilă etc. și dezvoltarea mecanismelor de colaborare intersectorială.

- Organizarea campaniilor de informare a populației despre acțiunile ce trebuie întreprinse în cazul în care sunt VVS, despre riscurile și consecințele acestor infracțiuni, despre serviciile existente pentru VVS.
- Dezvoltarea și implementarea, în parteneriat cu societatea civilă și mass-media, a unor campanii pentru a schimba/dezrădăcina stereotipurile și prejudecățile populației privind violența sexuală, prin prezentarea mai multor reportaje, emisiuni, talk-show-uri și investigații jurnalistice etc..
- Dezvoltarea unor programe de acțiuni de prevenire a violenței sexuale și elaborarea unor module de acțiuni proactive de identificare a VVS pentru polițiști, medici, asistenți sociali comunitari, lucrători sociali etc..
- Crearea și instruirea unor echipe de intervenție în cazurile de agresiune sexuală, formate din specialiști care prestează servicii directe VVS (expert medico-legal, ofițer de urmărire penală și procuror), care să reacționeze prompt în cazurile de agresiune sexuală atât în interesele VVS, cât și în interesele justiției.

Sistemul de justiție

- Revizuirea cadrului legal, în special al Codului penal al Republicii Moldova, capitolul infracțiuni privind viața sexuală, pornind de la definiții. Spre exemplu, în cazul definiției *viol* constrângerea să fie înlocuită cu *consimțământ viciat*, așa cum prevede Convenția de la Istanbul.
- Elaborarea unor comentarii sau note explicative actualizate în domeniul violenței sexuale de către Curtea Supremă de Justiție, ținându-se cont de standardele internaționale în domeniul prevenirii și combaterii violenței față de femei.
- Adoptarea de către Republica Moldova a unui limbaj cerut de Convenția de la Istanbul care criminalizează penetrarea „non-consensuală”. Convenția explică faptul că „consimțământul trebuie să fie acordat în mod voluntar, ca rezultat a liberei voințe a persoanei, evaluate în contextul circumstanțelor”.⁴⁶
- Consolidarea unui șir de prevederi legislative pentru a proteja în mod eficient victimele violenței sexuale și a trage la răspundere infractorii. De exemplu, „forțarea fizică sau morală” este la moment necesară

⁴⁶ Convenția de la Istanbul, Articolul 36.

pentru a dovedi crima violului.⁴⁷ Pe când Codul penal nu definește termenul „fortare”, această cerință face destul de dificilă dovedirea crimei violului.

- Garantarea în totalitate, prin normele dreptului intern, a eficacității accesului la justiție în domeniul infracțiunilor privind viața sexuală. În acest sens, considerăm oportună completările în Codul penal, dar și în Codul de procedură penală și Codul muncii pentru a garanta protecția eficientă a drepturilor victimelor abuzurilor sexuale de tot felul și în orice circumstanță.
- Elaborarea unei metodologii privind modalitatea de înregistrare și investigare a cazurilor de violență sexuală semnalate, pentru a reduce revictimizarea și a asigura accesul la justiție a VVS.
- Pregătirea specializată a ofițerilor de urmărire penală, procurorilor, judecătorilor, avocaților în domeniul descoperirii, investigării, judecării cazurilor de violență sexuală și repartizarea acestor cazuri doar profesioniștilor special pregătiți.
- Elaborarea unor ghiduri, instrucțiuni metodologice pentru procurori și ofițerii de urmărire penală, în conformitate cu standardele internaționale în domeniul drepturilor omului, dar și corespunzătoare Convenției Consiliului Europei privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.
- Implicarea, la etapa de investigare a cauzelor copiilor VVS, a unui psiholog, alături de ofițerul de urmărire penală, deoarece în comiterea acestor infracțiuni agresorii recurg la violență psihologică. Prezența psihologului la această etapă va ajuta la explicarea metodelor de manipulare a copilului și la excluderea mitului „consimțământul copilului care a împlinit vârsta de 16 ani”, în cazurile de violență sexuală. Asigurarea unei justiții prietenoase tuturor VVS, prin extinderea prevederilor din art. 110' și asupra VVS adulte. Audierea tuturor VVS în camerele de audiere prevăzute pentru copii pentru a reduce posibilitatea revictimizării, inclusiv utilizarea mijloacelor tehnice speciale în cazul VVS adulte, pentru a diminua la minim numărul audierilor repetate (preferabil doar o audiere), excluderea procedurii de confruntare dintre VVS și agresor.
- Atragerea și implicarea psihologului și la etapa anterioară sesizării efectuate, deși în lege se indică că victima poate beneficia de serviciile psihologice de stat doar după sesizarea organului de constatare sau a organului de urmărire penală despre săvârșirea infracțiunii. Raționamentul implicării psihologului anterior sesizării constă în pregătirea victimei cu privire la ceea ce va urma ulterior adresării sistemului de justiție, expunerea de argumente pro și contra în vederea adresării sau refuzului de a se adresa organelor de stat și lucrul cu victima în vederea evitării împăcării ulterioare a victimei cu agresorul din motiv de frică. Serviciile psihologice pot fi acordate și de către alți subiecți cu drept de acordare a serviciilor publice de suport, la etapa anterioară sesizării organelor de drept, cum ar fi spre exemplu o linie telefonică națională pentru consilierea psihologică și informațională a victimelor violenței în familie.
- Sancționarea profesioniștilor din domeniul justiției pentru încălcarea normelor deontologice, acte de corupție etc. Introducerea sancțiunilor pentru neprezentarea în judecată și amânarea nejustificată a ședințelor de judecată, astfel reducând durata de examinare a dosarelor inclusiv pe cazurile de violență sexuală.
- Revizuirea cadrului legal în domeniul expertizei medico-legale, pentru ca documentele emise de acești specialiști să nu lase spațiu de interpretări contradictorii.
- Revizuirea, în parteneriat cu instituțiile guvernamentale și societatea civilă, a Rapoartelor de evaluare psihologică și standardizarea acestora, pentru ca acestea să fie recunoscute ca probă în instanța de judecată.
- Perfecționarea cadrului legal pentru ca plângerile VVS să nu poată fi retrase, iar procedurile penale stopate.
- Includerea în legea cu privire la protecția martorilor și a VVS o categorie de beneficiari, cărora li se oferă protecție și asistență adecvată.
- Specificarea expresă a infracțiunii de violență în familie în rândul acelor infracțiuni, victimele cărora pot beneficia de serviciile publice de suport, îndeosebi fiind vorba despre compensațiile financiare acordate de stat ori de orele de consiliere psihologică gratuită acordate din contul statului.
- Instituționalizarea serviciului psihologic acordat victimelor violenței în familie și acordarea acestor servicii gratuite de către stat, chiar și într-o limită de ore, este esențială pentru soluționarea cazurilor de violență în familie, totodată, considerăm oportună specializarea serviciilor psihologice în dependență de tipurile de violență împotriva femeilor și instruirea avansată a specialiștilor care lucrează cu fiecare categorie de victime.

⁴⁷ Cod penal, art. 171(1).

- Includerea VVF și VVS ca și persoane care au dreptul la asistență juridică garantată de stat. Deși în proiectul de lege se face trimitere la Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat, conform acestei legi VVF și VVS nu sunt prevăzute expres ca și beneficiare, ele fiind nevoite să aducă proba surselor de venit obținute.
- Acordarea compensației pecuniare victimelor, inclusiv și victimelor infracțiunilor sexuale, pentru suferințele psihice cauzate prin infracțiune.

Sistemul de protecție socială

- Acordarea asistenței psihologice gratuite VVS, pentru reabilitarea psihoemoțională a acestora.
- Introducerea și dezvoltarea serviciilor de specializare înaltă, dezvoltarea standardelor minime de calitate pentru serviciile destinate VVS.
- Extinderea și dezvoltarea programelor de consiliere a agresorilor pe întreg teritoriul Republicii Moldova.
- Dezvoltarea programelor specializate de terapie a agresorilor care comit infracțiuni cu caracter sexual.

Sistemul medical

- Introducerea asistenței medicale gratuite pentru VVS, care nu dispun de polița de asigurare medicală obligatorie.

- Dotarea corespunzătoare cu echipament modern și îmbunătățirea condițiilor în care au loc examinările medico-legale.
- Revizuirea mandatului specialiștilor care efectuează expertiza medico-legală, astfel încât și asistentele medicale să poată colecta probele necesare organelor de drept pentru documentarea cazurilor și instruirea corespunzătoare a acestora.

PENTRU SOCIETATEA CIVILĂ

- Instruirea specialiștilor din serviciile sociale specializate și serviciile de specializare înaltă pentru a răspunde necesităților VVS.
- Elaborarea unei curricule pentru psihologii ce oferă consiliere VVS și instruirea acestora privind particularitățile violenței sexuale și lucrul cu VVS.
- Instruirea specialiștilor din domeniul justiției (polițiști, ofițeri de urmărire penală, procurori, judecători) privind metodele și tehnicile de lucru cu VVS.
- Instruirea asistenților sociali comunitari în domeniul monitorizării situației VVS care revin în comunitate.
- Realizarea unui studiu de analiză a practicii judiciare pe cazuri de violență sexuală.

ANEXE

ANEXA 1. DATE DESPRE INTERVIURILE INDIVIDUALE APROFUNDATE REALIZATE CU SPECIALIȘTII

NR.	CODUL	DOMENIUL DE ACTIVITATE	EXPERIENȚA DE MUNCĂ (ANI)	REGIUNEA
1.	IIA_1_S	Psiholog	1	Sud
2.	IIA_2_S	Jurist	1	Centru
3.	IIA_3_S	Psiholog	6	Nord
4.	IIA_4_S	Psiholog	1	Centru
5.	IIA_5_S	Medic	17	Centru
6.	IIA_6_S	Asistent social	6	Centru
7.	IIA_7_S	Psiholog	3	Centru
8.	IIA_8_S	Avocat	5	Centru
9.	IIA_9_S	Psiholog	5	Centru
10.	IIA_10_S	Psiholog	19	Centru
11.	IIA_11_S	Ofițer de urmărire penală	21	Centru
12.	IIA_12_S	Psiholog	21	Centru
13.	IIA_13_S	Procuror	13	Centru
14.	IIA_14_S	Avocat	5	Centru
15.	IIA_15_S	Jurist	2	Nord
16.	IIA_16_S	Psiholog	7	Sud
17.	IIA_17_S	Psiholog	3	Centru
18.	IIA_18_S	Polițist	12	Centru
19.	IIA_19_S	Judecător	25	Nord
20.	IIA_20_S	Avocat	37	Sud
21.	IIA_21_S	Judecător	11	Centru
22.	IIA_22_S	Judecător	18	Nord
23.	IIA_23_S	Avocat	8	Nord
24.	IIA_24_S	Psiholog	18	Centru

25.	IIA_24_S	Manager	10	Centru
26.	IIA_26_S	Avocat	15	Centru
27.	IIA_27_S	Avocat	13	Centru
28.	IIA_28_S	Psiholog	12	Centru
29.	IIA_29_S	Ofițer de urmărire penală	8	Centru
30.	IIA_30_S	Ofițer de urmărire penală	14	Centru
31.	IIA_31_S	Procuror	5	Sud
32.	IIA_32_S	Procuror	15	Centru
33.	IIA_33_S	Lucrător social	5	Centru
34.	IIA_34_S	Ofițer de urmărire penală	10	Centru
35.	IIA_35_S	Manager	10	Centru

ANEXA 2. DATE DESPRE INTERVIURILE INDIVIDUALE REALIZATE CU VVS

NR.	CODUL	VÂRSTA	STUDII	TIPUL INFRAȚIUNII SEXUALE
1.	IIA_1_V	29	Gimnaziale nefinalizate	Viol
2.	IIA_2_V	17	Gimnaziale	Victimă a exploatării sexuale, în cadrul TFU
3.	IIA_3_V	18	Liceale nefinalizate	Abuz sexual din partea tatălui pe parcursul a 10 ani
4.	IIA_4_V	14	Gimnaziale nefinalizate	Abuz sexual din partea tatălui, viol
5.	IIA_5_V	16	Gimnaziale nefinalizate	Viol din partea unui tânăr
6.	IIA_6_V	17	Gimnaziale nefinalizate	Viol
7.	IIA_7_V	24	Medii profesionale	Violență în familie și viol conjugal
8.	IIA_8_V	15	Gimnaziale	Viol
9.	IIA_9_V	18	Gimnaziale	Victimă a exploatării sexuale, în cadrul TFU
10.	IIA_10_V	17	Gimnaziale	Viol
11.	IIA_11_V	29	Gimnaziale	Viol
12.	IIA_12_V	32	Superioare	Violență în familie și viol conjugal
13.	IIA_13_V	65	Medii profesionale	Viol
14.	IIA_14_V	62	Gimnaziale	Viol

ANEXA 3. ISTORIA VIEȚII UNEI VVS

Am fost căsătorită 5 ani. Pe soțul meu îl știam de la vârsta de 15 ani. Am fost împreună 8 ani. La 18 ani eu am rămas însărcinată. După aceasta, a urmat nunta. În primii 4 ani de căsătorie totul a fost bine. Nu mă bătea, nu mă jignea. Totul era bine.

Ulterior, am început să fiu psihic ofensată. Am fost jignită treptat. Inițial mi-a spus că am un serviciu rău. Aveam copil mic și lucram servitoare, pentru că nu puteam găsi alt lucru. Apoi am fost ofensată că nu știu unele lucruri pe care le știe el. Ulterior, nu-mi permitea să cumpăr produsele pe care mi le doream. Trebuia să-l întreb pe dânsul ce-mi permite și ce nu. După aceasta a început să mă lovească. În scurt timp, 2 luni, s-a trecut de la lovituri la bătăi. Acestea deveneau mai agresive...

Apropo, prima palmă am primit-o la 16 ani când mă întâlneam cu el. M-am tuns nu așa cum i-a plăcut lui și am primit prima palmă. După care mulți ani nu m-a atins. Dar știam... în conștiința mea, știam că este capabil de asta.

Certurile porneau de la orice. Deseori nu-i plăcea mâncarea pregătită. Atunci când el se distra toată noaptea și nu aducea bani în casă, îl certam eu. Loviturile, de obicei, începeau cu palma, pumnul... Eu nu răspundeam, doar mă apăram. Mă trăgea des de păr sau mă dădea cu capul în perete. Odată i-am răspuns la lovituri cu palma și a început să mă bată cu picioarele. Până atunci nu mă lovise cu picioarele. Cădeam jos și tot mă lovea. Dar mă lovea așa ca să nu se vadă...

Să fie mai clar, vorbesc de perioada ultimelor 2 luni cât am trăit cu el. Pentru că până la aceste 2 luni mare violență nu era. Era un pic psihic mai mult...

De Paște el m-a lovit mai tare decât se aștepta. Se vedeau semne pe față după loviturile date și mergeam cam rău, căci mă durea piciorul. M-a închis în subsol și mi-a zis că o să stau acolo până o să-mi treacă de pe față semnele. Asta era prima dată când eu am stat în subsol. În ziua de Paște, prima jumătate a zilei m-a închis acolo și nu-mi dădea drumul. Subsolul se află sub o odaie din casă. Acolo erau scări și eu eram foarte panicată. Era întuneric în subsol, iar el a zis că mă va lăsa să ies când totul o să-mi treacă. În același timp, în casă se afla copilul mic. Fetița începea să mă caute, întreba unde sunt. El îi spunea că sunt dusă la magazin. Când copilul intra în camera ceea, eu nu strigam, pentru că mă temeam că ea se va speria. Eu am încercat să ies, dar nu puteam deschide, pentru că ușița se deschidea în sus și el a blocat ușa. Eu eram foarte tare speriată. Am stat în jur la 1-2 ore acolo, apoi el m-a eliberat, spunând că vom avea oaspeți și să mă aduc în ordine. Eu m-am spălat, mi-am schimbat hainele și... oaspeții așa și nu au venit, dar eu, oricum, am decis să pregătesc ceva de mâncare pentru că era Paștele.

Eu credeam că el va pleca. De obicei, pleca la fete, băieți, la cluburi, baruri, însă a rămas cu noi acasă. Apoi eu am decis să iau copilul și să mergem la plimbare. El a mers cu noi și tot drumul mă săruta, mă îmbrățișa, spunând cât de tare mă iubește. El mă susținea în mers, pentru că eu șchiopătam foarte tare. Eu nu înțelegeam așa o reacție. Aceasta e o reacție a unui om nenormal, care te bate cu picioarele, apoi te sărută și te îmbrățișează. După asta a trecut cam o săptămână, poate două. La mine rănile practic, s-au vindecat. Trăiam ca înainte, mă prefăceam ca și cum nimic nu s-a întâmplat.

Apoi iar am început să ne certăm, au început scandalurile, probleme din cauza banilor. Acasă bani practic nu aducea. În luna mai, cred, era data de 18 mai, eu am primit salariul și el m-a rugat să i-l dau lui. A cerut 200-300 de lei, din salariul meu de 2-3 mii. Am refuzat să-i dau. El vroia acești bani să-i cheltuiască pe mașină, dar eu din acești bani trebuia să hrănesc familia. Atunci el mi-a zis că dacă nu-i dau banii, să-mi iau hainele și să plec. Eu nu vroiam, pentru că știam că el des așa ceva spune și cum a spus, așa va uita. Dar el a scos toate hainele mele și le-a aruncat afară. Eu le-am strâns, o parte din ele le-am lăsat în sarai, pentru că noi locuim la casă pe pământ. O parte din haine le-am luat cu mine. Mi-a luat telefonul însă eu aveam un telefon de rezervă.

Aveam 500 de lei cu mine, am deschis ziarul și mi-am găsit locuință. Mi-am găsit o cameră în chirie, acolo mi-am dus hainele mele și, în următoarea zi, trebuia să merg la serviciu. Seara (copilul încă era la grădiniță), el m-a sunat pe acest număr, pe care nimeni nu-l știa. M-a sunat și m-a întrebat unde sunt. Dar eu nu vroiam să-i zic. Mi-a spus atunci că îmi va lua copilul și că eu nu am niciun drept să mă apropiu de copil fără el. El a zis că, oricum, mă va găsi, fie la lucru, fie în stradă. Mi-a zis sau să-i spun unde mă aflui, sau va fi mai rău. Eu, fiind speriată, i-am zis unde mă aflui. El a zis că va veni să-i dau telefonul meu de rezervă. A venit, i-am dat telefonul și, în acel moment, el a țipat la mine ca să mă așez în mașină. În mașină era un prieten de-al său și fiica noastră pe banca din spate. Am plecat în afara orașului. Tot drumul eu îl întrebam ce se întâmplă, unde mergem, dar el nu-mi răspundea nimic. Apoi, el a oprit mașina, a ieșit și mi-a zis și mie să cobor. Apoi i-a zis prietenului său să urce la volan și să meargă înainte cam la 100 de metri. Noi am rămas afară. Era noaptea deja și noi eram în afara orașului. Nu erau nici case, nici lumini, nimic. Și asta nu era autostradă, ci undeva mult mai departe, pentru că mașinile nici nu se auzeau. Era o beznă și o liniște cumplită. Apoi el a început să mă interogheze referitor la numărul la care am sunat. Eu nu puteam înțelege despre ce număr e vorba. Mă întreba de un bărbat, cu numele Mișa. El țipa la mine și totodată mă zdruncina. Și mă întreba insistent cine e Mișa. Eu i-am zis că nu știu, dar el m-a lovit așa cum niciodată până atunci nu mă lovise. Eu nu vedeam

nimic, pentru că totul era alb, fără culori, fără nimic, doar albeață. Bineînțeles că de la așa o lovitură în cap eu am căzut jos. Mi s-a făcut greață și nu puteam să-mi țin echilibrul. După asta am aflat că am comoție cerebrală. El m-a dezbrăcat până la piele, lovindu-mă. A luat hainele mele, apoi m-a întrebat repetat cine e Mișa. La care eu i-am jurat că nu știu pe nimeni cu așa nume. Și el s-a dus la mașină. M-a lăsat bătută și goală acolo, pe pământ. A urcat în mașină și a plecat...

Eu nu știam ce să fac, unde să mă duc, peste ce oameni voi da, mă vor duce până în oraș sau mă vor bate sau ceva mai rău îmi vor face. În gând deja îmi luasem rămas bun de la toate rudele mele. În ceva timp, nu țin minte exact cât, eu am văzut lumina unei mașini. M-am speriat pentru că nu știam cine erau acei oameni. Erau niște tufișuri și eu acolo m-am ascuns. Apoi eu am văzut că asta era mașina lui. El trecea pe lângă mine, dar eu nu ieșeam de acolo. Nu știam dacă el s-a întors să mă ia sau să mă bată? Poate el s-a gândit ca o să povestesc cuiva și a venit să mă bată până la sfârșit? El s-a reîntors așa de 3 ori. Claxona și aprindea luminile din față. Îmi dădea de înțeles foarte clar că mă caută.

Eu am ieșit la drum și m-am așezat. El s-a apropiat cu mașina, a stins luminile, ca să nu mă vad. Apoi mi-a arătat spre portbagaj, că dacă nu urc acolo, voi fi cadavru. La ordinul lui, am urcat în portbagaj. Acolo erau hainele mele. El a pornit la drum, portbagajul era destul de mare și eu am început să mă îmbrac. După care el a frânat și a dat scaunul din urmă spre portbagaj și eu vedeam șoferul. Eu îl vedeam și îl rugam să mă lase să clarific cine e Mișa. Eu îi ziceam că nu-l știu, dar voi afla cine e el. El mi-a dat telefonul, eu am început să caut acele apeluri și, într-adevăr, am sunat la acel număr. S-a dovedit că pe numărul acela sunase colega mea de lucru, care mă ruga să-i dau telefonul ca ea să-și sune soțul. Eu aveam minute gratuite, nelimitate. Eu dădeam la mulți telefonul meu să sune. I-am demonstrat că asta e fata de la mine de la lucru care-și suna soțul. Ei au confirmat acest lucru când i-am telefonat. Atunci eu i-am zis că el m-a bătut pentru nimic, în zadar, m-a aruncat acolo jos.

Fetița avea atunci 4 ani și mereu îl întreba pe el de ce mama e în portbagaj? De ce mama e goală? Ea a văzut toate astea și ține minte totul. El nu-i răspundea nimic.

El știa despre faptul că eu împrumut telefonul meu la mulți. Eu am ieșit din portbagaj, am urcat în mașină și noi am mers acasă. Eu nu vroiam să merg acasă, vroiam să rămân acolo unde am luat în chirie apartamentul. Mă temeam. Noi am plecat acasă, am culcat fetița și i-am cerut permisiunea să plec...

El nu mi-a permis să plec, zicând să stau locului că el așteaptă un sunet. Mi-a zis că atunci când telefonul lui o să sune, să-l trezesc și să-i dau telefonul. Eu nu aveam voie

să mă culc și nici să mă duc. Eu stăteam toată noaptea pe scaun și de la oboseala asta, așa am și adormit. Dimineața eu m-am trezit și aveam o față inflamată, aveam un cui în cap, până astăzi îl am. Mă simțeam rău, dar înțelegeam că trebuie ceva de făcut.

Trebuia să duc copilul la grădiniță. Eu știam că trebuia să duc copilul la grădiniță și să merg la serviciu. Dar să lucrez în așa stare eu nu puteam. Trebuia copilul neapărat să-l duc la grădiniță, în caz că se întâmplă ceva, ea să nu vadă nimic. Dar aveam așa de multă frică, pentru că el era pentru mine ca un idol căruia eu mă închin, trăiesc pentru el și cu cuvintele lui. El îmi plăcea și era ca un star pentru mine. Era totul, Dumnezeu care va coborî și-mi va spune ce să fac. Așa el era pentru mine, până a început să mă lovească. Mai apoi el a devenit pentru mine frică, temere. Eu eram manipulată și condusă de frică. Ce mă costa atunci să intru la orice vecin, să cer 100 de lei, să iau copilul și să plec la mama? Dar eu mă temeam, că, oricum, mă va găsi și mă va ucide.

Am dus copilul la grădiniță și educatoarea a observat că ceva nu e în regulă. Ea s-a uitat la mine și m-a întrebat ce s-a întâmplat. Eu am început să plâng și să-i povestesc pe scurt, zicând că am probleme acasă. Eu m-am întors acasă, el deja era trezit. Eu i-am zis: **„Hai să decidem ceva. Eu cu tine nu mai pot trăi”**. La care el mi-a zis: **„Tu și așa vei pleca, pentru că eu te alung, dar tu vei pleca fără copil, el va rămâne cu mine”**. Pentru mine aceasta a fost cel mai mare șoc, cum să rămână cu el?

El mi-a zis: **„Nu, vei rămâne aici până eu voi decide ce să fac cu tine”**. A trecut cam o oră și el a decis să mă bage în subsol și să stau acolo până se vindecă fața. Eu aveam cicatrice de la o ureche la cealaltă. Fața era foarte inflamată, bătută, vânătăi pe tot corpul. El mi-a ordonat să mă dezbrac goală, ca să vadă unde am vânătăi și semne de la bătaie, ca eu, ulterior, să nu merg undeva să mă jelui. Eu i-am zis că voi sta în subsol.

Apoi el s-a răzgândit. M-a pus la masă și mi-a turnat în păhărel de samagon. Mi-a ordonat să-l beau, amenințând cu pumnul, zicând: **„Ori bei, ori îți fărâș capul”**. Eu nu vroiam să beau. Atunci el m-a lovit... nu tare, dar așa ca să mă sperie. Eu l-am băut, dar mi se făcea rău și m-a întrebat dacă am mâncat ceva. Erau niște rămășițe de pâine și vroiam să le mănânc, dar el țipa la mine și nu-mi permitea. După acel pahar, el mi-a turnat vin și tot m-a impus să-l beau. Mie mi se făcea greață și, în acel moment, el tot vorbea cu mine. Noi comunicam și mie îmi trecea frica deja. Eu nu mă temeam deja. Eu, pur și simplu, vroiam ca el să măucidă. Noi comunicam așa: **„Deci, uite, tu mă vei ucide, doar pe tine o să te închidă la pușcărie. Copilul nostru va rămâne orfan”**. La care el mi-a răspuns: **„De unde ai luat-o că pe mine mă vor închide? Eu simplu o**

să te iau binișor, o să te îngrop și nimeni niciodată nu te va găsi. Nici mama, nici tata, nimeni. Iar eu voi fi primul care va începe să te caute și nimeni nici nu se va gândi la aceea că eu te-am ucis. Doar eu sunt, pur și simplu, un soț iubitor care-și caută soția”.

După asta mi s-a făcut și mai rău, eu îi spuneam tot ce cred despre el. Îi răspundeam urât și prostii îi spuneam, tot ce aveam pe suflet adunat pentru atâta timp. Era un om atât de spurcat, că din mine rupea să zic totul. Mi se făcea mai rău și mai rău și îi ziceam că o să vomit. El mi-a adus un lighean și mi-a zis că dacă nu voi bea în continuare, el va continua să mă bată. Eu îi spuneam că nu mai pot bea, că mi se face greață. Apoi, când a văzut că mă sună de la lucru, mi-a închis gura cu palmele ca să nu vomit. Eu începeam să mă înec și el când a văzut că eu iată-iată pierd cunoștința, și-a retras mâinile și eu am vomitat în lighean. Apoi a adus un polonic și un pahar și l-a umplut cu vârsătura mea și mi-a zis sau beau vârsătura, sau beau alcool. Mai departe, eu beam alcool... Discuțiile noastre continuau, în același timp telefoanele sunau și sunau continuu.

Toți mă sunau și mă căutau. Mă telefonau de la serviciu și cei care mi-au dat în chirie locuința. Ei știau ce probleme am acasă. Ei își făceau griji pentru mine, dacă nu mi s-a întâmplat ceva. Cunoscuții mei mă sunau, fiindcă știau că mă aflu în pericol. El la toți spunea că nu știe unde sunt și că nu m-a văzut. A început să-mi relateze despre toate pasiunile, nebuniile lui de care eu știam, ce fete are, cum toate înnebunesc după el, cum le satisface pe toate, la care eu în răspuns i-am zis: „**Da? Dar pe mine niciodată nu m-ai satisfăcut!**” El mult nu s-a gândit și mi-a zis: „**Înseamnă că ești frigidă**”. La care eu i-am zis că nu sunt frigidă. Apoi el m-a aruncat în perete și m-a lovit foarte tare. A zis că dacă nu sunt frigidă, înseamnă că eu îl înșelam. El așa concluzie și-a făcut din discuția noastră. Apoi m-a violat. M-a violat pervers, nu normal. Asta a fost oribil, strașnic... Unica ce mă mai salva era că în mine era foarte mult alcool. Eu simțeam loviturile, dar nu simțeam durerea. Eram ca omul care își revine din anestezie, după operație. La început el nu simte durerea, mai apoi resimte totul.

După toate astea, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, mi-a zis să-mi încălzesc apă și să mă spăl. El tot ce face, face cu cap. Eu trebuia să mă spăl în fața lui. Eu m-am spălat, apoi m-am îmbrăcat și el mi-a zis să-i încălzesc și lui apă că el pleacă, dar eu voi sta în subsol și-l voi aștepta. Atunci eu am conștientizat că dacă acum nu fug, acesta îmi va fi sfârșitul. Eu deja mă gândeam ce voi face în subsol, dacă el mă va închide acolo. În subsol aveam borcane de 3 litri și eu mă vedeam cum îmi voi tăia venele cu sticlă de la borcane. Nu mai puteam să trăiesc așa, simțeam că nu mai supraviețuiesc până în dimineața următoare. E o încăpere întunecată, 1x2 metri, în care eu îmi vedeam sicriul. Îmi voi tăia venele, el mă va astupa cu țărână, o să pună beton și asta îmi va fi

sicriul. Acesta îmi va fi drumul, dacă el mă va închide. Sorți de izbândă nu mai aveam. Când am ieșit să arunc apa afară, eu am deschis un pic gardul și am intrat înapoi în casă.

Apoi el mi-a zis să duc ligheanul în subsol și eu nu înțelegeam pentru ce. Iar el mi-a zis că în el îmi voi face treburile fiziologice până revine. Eu i-am dat apa, el a mers să se spele la bucătărie, pentru că noi nu aveam baie și eu întotdeauna îi aduceam ștergarul și hainele pe masă. De data aceea le-am lăsat în cameră. Eu aveam 5-10 secunde pentru a lua o decizie: sau fug acum, sau niciodată. Mă gândeam că mă va ajunge și mă va ucide, dar măcar voi încerca și, poate, am noroc să fug și să nu mă ajungă, mai ales că el gol n-o să iasă după mine. Până se îmbrăcă, eu am reușit să fug. Fugeam ca nebuna și mă temeam să fug la vecini, pentru că dacă el mă găsește, atunci foarte repede mă va aduce înapoi în casă.

Alături de casa noastră erau blocuri cu 4 etaje și eu am intrat în unul din ele și băteam la toate ușile care erau pe etaje. Mie îmi părea că el stă în spatele meu și iată-iată mă ajunge. Abia la al treilea etaj o bătrânică mi-a deschis ușa. Ea mi-a deschis și m-a lăsat să intru. Eu abia după ceva timp mi-am dat seama ce s-a întâmplat, de fapt: m-a bătut, m-a violat, își bătea joc de mine cum vroia. Eu prima dată țipam așa de tare că Dumnezeu nu există! Că dacă ar fi existat, El nu ar fi admis așa ceva. Apoi eu mi-am dat seama că El totuși există. Ușa asta, pe care mi-a arătat-o, asta era salvarea mea. Doamna mi-a dat apă să mă liniștesc. Eu am stat la ea în jur de-o oră. Ea a început să-și facă griji, că după mine o să vină, și, în consecință, va avea ea probleme. Mi-a permis să intru, dar să nu mă rețin la ea prea mult. Eu înțelegeam asta, dar nu știam la cine să mă adresez... Să sun acasă la mama, eu mă temeam. Eu nu știam cum să-i explic, ce s-a întâmplat, mai ales că băuserăm atâta alcool. La poliție dacă sun, mă închid la balamuc și ce fel de poliție?! La el totul e sub control, are oriunde cunoscuți, se va apropia și va rezolva totul.

Eu am sunat la un prieten de familie. Simțeam că această persoană, probabil, mă va putea ajuta. Cum l-am sunat, auzind vocea mea, a pus receptorul. Peste 5 minute, a revenit cu un sunet, pentru că în acel moment era alături de soțul meu. Soțul meu a anunțat toți cunoscuții noștri ca să meargă și să mă caute. El le-a zis că noi ne-am certat și că eu am tendință de suicid și că el își face griji pentru mine. I-a rugat pe toți care au mașini să iasă în străzi și să mă caute. Prietenul acesta al nostru tot mă căuta, atunci el a venit aici la doamna asta, m-a luat și m-a dus la un apartament unde doar el știa. M-a lăsat acolo, apoi a venit mai târziu și mi-a adus apă, țigări și de mâncare, pentru ca eu să stau acolo un timp. Eu am dormit un timp și când m-am trezit am simțit că mă doare corpul și mai tare, tremuram și eu am decis s-o sun pe mama și s-o rog să mă ia de aici, pentru că nu mai aveam ieșire din această situație.

Am sunat la mama și ea îndată și-a dat seama că s-a întâmplat ceva. Mă întrebă unde sunt, ce fac. Soțul meu o sunase pe ea să-i zică că eu am fugit. I-a zis că dacă eu vin la ea, să-l sune și să-l anunțe, ca el să știe că totul e în regulă. Mama s-a pornit împreună cu tata. Până au ajuns ei, era deja noapte. Mi-au adus niște haine și vroiam să ne pornim, dar eu am refuzat să merg fără fiica mea, pentru că eu nu puteam fără ea, eu sunt mama ei.

Am decis să mergem să luăm fata de-acasă. Am ajuns acasă și eu mergeam în față, iar în spatele meu părinții și unchiul meu. Eu am bătut la ușă, el a întrebat cine e și am răspuns. A deschis ușa cu piciorul și m-a aruncat jos, iar în fața lui stăteau părinții mei. El a ieșit cu pistolul și îndată a început să împuște. Era un pistol traumatic și depinde ce aer e în el, asta determină dacă omoară omul sau nu. El a început a împușca, iar eu am sărit în casă. Prima reacție să caut fata în pătuc, nu era. În camera ei nu era. Aud strigătele mamei de afară „*Ion, aruncă jos pistolul!*”. Glasul se rupea tocmai și mi-era frică ca el să nu împuște în ei. Prima mea reacție a fost să sun la poliție. Dar când le suni și le zici că fostul tău soț vrea să împuște etc. ei te întreabă sute de lucruri – numele, prenumele, anul nașterii, ce s-a întâmplat etc. Apoi nu mai auzeam nimic și am ieșit afară. Fostul meu soț stătea într-o parte, pistolul la mama în mână. După cum povestea mai apoi, ei 3 s-au năpustit asupra lui și el a căzut jos, iar ei i-au luat arma. Ei au rămas cu el, iar eu am fugit să caut fata. Primul gând a fost că a dus-o nașului de botez, el trăia alături. Eu am mers la ei, dar poliția nu venea. Nașul nu vroia să-mi dea copilul, spunea că soțul meu îl va ucide. El se temea de el.

Mă întorc înapoi acasă și văd așa un tablou – roțile la mașina tatălui, toate sparte, el a reușit să-i dea la o parte și să le spargă cu cuțitul. Apoi a urcat în mașina sa și a vrut să mute cumva mașina lui. Mama i-a sustras repede cheile și abia în acel moment poliția a ajuns. Când au venit, au

întrebat ce s-a întâmplat. Soțul a zis că nimic grav, doar niște certuri de familie și că ei pot pleca. Eu le spuneam totul cum este, că m-a ținut în subsol, că împușca în părinți, că își bătea joc de mine. Ei au găsit arma în sânge, l-au reținut și l-au luat cu ei.

Unul dintre polițiști a mers cu mine și am luat fiica. Apoi, celălalt a început să mă chestioneze, să fotografieze subsolul, totul. Mai târziu am mers la comisariatul de poliție, am scris plângerea, toți 3 am scris, împreună cu părinții. Totul a durat până în dimineață. Am mers la expertiza medicală, au luat toate datele... Fetița mea avea 4 ani și 5 luni. Dar căsnicia noastră nu avea nici 5 ani. Iată așa.

...Am mers la psiholog și în decurs a 10 consilieri m-a reardus la viață. M-a reintegrat în societate, ca să pot comunica, să merg liber în stradă, să nu mă tem. În afară de asta eu mai aveam o problemă: într-atât de tare îl iubeam, încât nu puteam decide să dau cererea pentru divorț. Avocatul pregătea actele necesare și îmi cerea certificatul de căsătorie, dar eu nu puteam să-l dau. Eu mergeam de 3 ori la oficiu ținând certificatul în mână, dar nu puteam să-l pun pe masă. Eu nu puteam să divorțez. Era o dragoste nebună cu omul care a vrut să măucidă. E o nebulie curată, pentru că eu credeam că el e unicul meu soț, că nu am voie să divorțez. Pentru mine familia era ceva sfânt.

După consilierile cu psihologul eu am depus cererea la divorț. A trecut ceva timp și el m-a sunat. Când auzisem glasul lui, deveneam un zombi. Eu eram sub acoperire, în siguranță, eu puteam simplu să pun receptorul, dar e factorul psihologic. Eu atunci n-am anunțat că el a încălcat ordonanța de protecție, am început să discut cu el. El mi-a zis să ies afară și eu am ieșit afară. El putea să măucidă, nimeni nu m-a văzut, nu era nici un martor. Astea au fost niște acțiuni negândite. El m-a îmbrățîșat, m-a luat de mâini. Și mi se făcea rău, eu nu simțeam nimic față de el.

Ordonanța de protecție a expirat, el a ieșit, venea să viziteze fata, dar eu așa mă temeam pentru ea și ieșeam împreună. Dar el petrecea mai mult timp cu mine decât cu fiica. El mă prelucra. **„Uite ce bine a fost la noi totul, ce nuntă frumoasă am avut, ce întâlniri frumoase aveam, ce viitor vom avea”**. Așa mă prelucra el. A ajuns discuția la aceea cum aș putea eu să-l ajut, la care el mi-a dat numărul de telefon al procurorului și mi-a zis să-l sun și să schimb declarațiile care le-am oferit la caz. Eu așa și am făcut...

La moment, sunt judecată pentru declarațiile false. Tot acest timp el parcă se atașa de mine, se comporta bine, dar, pe de altă parte, mă amenința așa, ca eu nici să nu-mi dau seama. **„Tu doar ești fată bună, tu doar știi cum trebuie să procedezi. Cei care-s cu mine, sunt prietenii mei. Dar cei care nu-s cu mine, sunt dușmanii mei. Dar ce va fi cu tatăl tău, dacă la el vor găsi droguri? Pe el îl vor închide la pușcărie, dar eu doar nu vreau ca el să fie închis. Dar ce va fi cu mama ta, dacă de ea se vor apropia niște bărbați răi? Tot e rău. Dar eu nu vreau asta. Eu vreau să fim prieteni, să fim o familie”**. Așa el mă amenința. Mă amenința cu cafea și flori. El era pretutindeni. Eu îl vedeam oriunde. Era omniprezent. Ies de la lucru, el stă în față. Ies din casă, iar el. Mă petrecea de la lucru spre casă sau mergea din urma mea, sau alături de mine. Zilnic mergea după mine oriunde. Eu simțeam că aceasta e unicul mod pentru ca el să mă lase în pace. El îmi promitea că mă va lăsa în pace pe mine și pe cei apropiați mie. Eu am mers la procuror și am mers împreună cu el de mână. Iar procurorul a cerut ca el să iasă afară, explicînd că nu e posibil de schimbat declarațiile față de inculpat. Și el m-a întrebat ce s-a întâmplat, la care eu i-am zis că vreau să schimb declarațiile. El m-a întrebat dacă au fost toate cele întâmplate în declarație, i-am zis că nu. Am zis că toate astea eu le-am născocit, ca să-l pedepsesc, dar mai apoi noi ne-am împăcat. Eu aveam fraze deja pregătite, învățate din timp. Așa cum m-a învățat el să le zic. Eu aveam deja alt procuror, nu acel care-l judeca pe soțul meu.

Acesta tot mi-a explicat ce risc presupune aceasta. Și cazul a început să meargă împotriva mea...

Trecuse o lună de-atunci și el se schimbase radical. Deja lupta pentru aceea ca fiica să rămînă cu el. **„Dar pe tine te vor închide la balamuc, pentru că văd că tu ba dai unele declarații, apoi altele, deci ești o psihopată. Pe tine să te închizi la casa de nebuni e un lucru cât ai zice pește. Totul e gata. Pozele tale sunt, datele tale tot. Și cartela ta medicală deja va fi acolo, rămîne doar fizic să fii dusă încolo și gata”**. Eu m-am speriat, am anunțat părinții. Ei când au auzit, au rămas șocați.

...Acum noi nu comunicăm. Ultima dată când am vorbit, el a avut tupeul încă o dată să mă lovească și mie mi-au dat încă o ordonanță de protecție, dar deja pe termen de 2 luni. Eu deja știu cum se face ordonanța de protecție, deja multe cunosc. El doar să se apropie de mine sau să se uite în partea mea, eu voi suna la poliție și atât. Eu nu vreau să aștept acea următoare dată când el mă va ucide, mă va păli, mă va înjosi sau mă va nimici. Eu nu vreau să aștept asta. Eu conștientizăm deja asta. Acum el are dreptul să se apropie de mine, dar eu nu vreau să risc. El tot înțelege asta că, dacă se va apropia de mine, eu nu voi aștepta prea mult. Ultima ordonanță eu nu am primit-o, pur și simplu, dar el din nou m-a lovit.

...E dureros, dar e realitatea pe care o accept, am fost victimă a violenței în familie, dar asta ține de trecut. Pe viitor nu voi mai fi victimă a violenței.

**Sentița emisă de prima instanță în acest caz:
4 ani privațiune de libertate, cu suspendarea executării pedepsei pe un termen de 4 ani.**

